

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro archeologii

Bakalářská práce

Anna Augustinová

**Hradiště Podštěly v Karlovarském kraji – základní prospekce,
aktuální zhodnocení nálezů a sídelní kontext**

Hillfort Podštěly in Karlovy Vary region – basic prospection, evaluation of the
current finds and the settlement context

Praha 2014

Vedoucí práce: Mgr. Alžběta Danielisová, Ph. D
Konzultant: Mgr. Filip Prekop

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval(a) samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 21. dubna 2014

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. A. Danielisové, Ph. D., za ochotné vedení práce a podnětné připomínky. Stejně tak patří mé díky Mgr. Filipu Prekopovi za poskytnutí lidarových snímků a za rady a konzultace zejména regionálního charakteru. Děkuji také Muzeu Karlovy Vary a Západočeskému muzeu v Plzni za zpřístupnění keramických souborů, zvláště pak Mgr. M. Metličkovi za ochotné zodpovídání mých dotazů. Ráda bych také poděkovala PhDr. Ladislavu Šmejdovi Ph. D. za informace k problematice spečených valů. V neposlední řadě patří mé díky rodičům, kteří mě při práci všestranně podporovali, a přátelům za ochotné a přínosné rady.

Klíčová slova (česky):

hradiště – západní Čechy – pozdní doba halštatská – Podštěly – Jezerský vrch – keramický materiál-revize

Klíčová slova (anglicky):

hillfort – Western Bohemia – late Hallstatt period – Podštěly – Jezerský vrch – ceramic material-revision

Abstrakt (česky)

Práce se zabývá hradištěm na Jezerském vrchu v Podštělech v západních Čechách, které je na základě nepočetného keramického souboru datováno do pozdní doby halštatské a časné doby laténské. Dále se práce věnuje dokumentaci a analýze keramického souboru z nedalekého hliníku cihelny, kde se ve stejném období nacházelo rovinné sídliště, jehož plocha byla však nenávratně odstraněna během těžby hlíny pro místní cihelnu. Následuje soupis lokalit z pozdní doby halštatské a časné doby laténské z povodí Střely pro dokreslení obrazu tehdejšího osídlení v řešeném regionu. Druhá část práce se zabývá možnostmi využití sídelní polohy na Jezerském vrchu v rámci prosperujícího regionu, kde probíhala těžba zlata, a jeho využitím v souvislosti s dálkovými trasami, které mohly touto oblastí procházet. V závěru práce jsou nastíněny další možnosti výzkumu v návaznosti na otázky, které během práce vyvstaly.

Abstract (in English):

This bachelor work deals with a hillfort on the Jezerský vrch (Jezera Hill) in Podštěly in Western Bohemia. The hillfort is dated by unnumerous ceramic relicts to the late Hallstatt- and early La Tene-period. The work also elaborates a documentation and brings an analysis of the ceramic material found in the clay pit nearby the brick factory in Podštěly, where the plain settlement was situated in the same period. But its surface was irretrievably removed during the exploatation of the clay for the brick factory in the 1960s. Then there is an overview of all localities dated to the late Hallstatt- and early La Tene-period and located to the basin of the Střela River, so that a man can imagine the former settlements in the discussed area. The second part of this treatise presents the possibilities and causes of the existence of the Podštěly-hillfort within this prospering region, where the gold mining took place. It also pays attention to the connection with a long-distance route, which could go through this area. In the end of this bachelor work there are introduced several ideas and possibilities concerning a prospective research in the future.

Obsah

1. Úvod	8
2. Přírodní podmínky	9
2. 1. Geomorfologie a geologické podloží.....	9
2. 2. Klima	9
2. 3. Hydrologie	10
2. 4. Okolní vegetace	10
3. Dějiny bádání v regionu povodí Střely.....	12
4. Základní údaje k lokalitám	14
4. 1. Hliník cihelny, obec Podštěly – rovinné sídliště	14
4. 2. Jezerský vrch, obec Podštěly – hradiště	15
4. 2. 1. Jezerský vrch a obec Podštěly v historických pramenech.....	16
5. Nálezové okolnosti	17
5. 1. Hliník cihelny, obec Podštěly – rovinné sídliště	17
5. 2. Jezerský vrch, obec Podštěly – hradiště	17
5. 2. 1. Zjišťovací sondy na Jezerském vrchu.....	18
5. 2. 2. Valové opevnění na Jezerském vrchu.....	20
6. Otázka tzv. spečených valů.....	24
7. Analýza keramického souboru nálezů	26
7. 1. Tvarové určení nádob	26
7. 1. 1. Vertikální dělení	26
7. 1. 2. Horizontální dělení	27
7. 2. Výzdoba	31
7. 3. Časové a kulturní zařazení nálezů	35
7. 3. 1. Keramický soubor – Jezerský vrch.....	35
7. 3. 2. Keramický soubor – hliník cihelny.....	36
8. Soupis lokalit z povodní Střely z pozdní doby halštatské a časně doby latéské.....	38

9. Vodní zdroj na hradišti a sídlišti v Podštělech.....	47
10. Hradiště a sídliště v Podštělech – vzájemný vztah lokality, souvislosti s mocenskými centrem Vladař a význam v regionu	49
10.1. Zdroje nerostných surovin	49
10. 2. Regionální a nadregionální kontakty a komunikace.....	52
10. 2. 1. Importy jako doklad dálkových kontaktů	52
10. 2. 2. Výšinné sídelní polohy podél dálkových tras	55
10. 3. Vzájemný vztah lokalit v Podštělech v kontextu mikroregionu Vladaře	57
11. Nástin možností dalšího výzkumu	58
11. 1. Výzkum k prohloubení znalostí o Podštělech	58
11. 2. Výzkum sídelních poloh v povodí Ohře	60
12. Závěr	62
13. Seznam použité literatury	65
13.1. Další použité zdroje	76
14. Seznam zkratk	77
15. Seznam příloh: Obrazová dokumentace	78

1. Úvod

Předmětem předložené bakalářské práce je hradiště na Jezerském vrchu ležící v Karlovarském kraji v západních Čechách (*obr. 1*) nedaleko obce Chyšky na katastrálním území Podštěly (č. 655571). Součástí práce je dále rovinné sídliště spadající do stejného katastrálního území, na němž je doloženo osídlení ze stejného období jako na hradišti.

Zatímco hradiště na Jezerském vrchu bylo zařazeno mezi pozdně halštatské a časně laténské lokality po výzkumu D. Baštové v letech 1980–1982, který prováděla v rámci prospekce osídlení v povodí Střely, sídliště v hliníku cihelny bylo objeveno během těžebních prací v 60. letech 20. st., kdy byla plocha lokality nenávratně odtěžena. Podařilo se alespoň zachránit zlomky keramických nádob, které jsou v této práci dokumentovány.

Cílem první části práce je ucelení informací o výzkumech, které na lokalitách probíhaly, a dokumentace a vyhodnocení movitých památek nalezených při těchto výzkumech. Pramenem sloužícím k dataci těchto lokalit jsou dva do početnosti značně odlišné soubory keramického materiálu. Zatímco východiskem pro dataci osídlení na Jezerském vrchu je pouze několik keramických fragmentů, sídliště v hliníku cihelny je zastoupeno početným souborem umožňujícím časové zařazení lokality.

Součástí práce je přehled bádání v povodí Střely. Toto vymezení regionu vychází z návaznosti na výzkum D. Baštové, při němž bylo objeveno osídlení na Jezerském vrchu. S tím souvisí také soupis dosud známých archeologických lokalit ze zmíněného regionu a jejich zanesení do mapy pro představu prostorového rozmístění lokalit.

Praktickou část práce zastupuje dokumentace a rozbor keramického materiálu z lokalit v Podštělech, zahrnující jejich tvarové určení, určení výzdobných prvků vyskytujících se na fragmentech a jejich časové a kulturní zařazení. Keramické fragmenty jsou zpracovány kombinací fotografické a kresebné dokumentace. Vyhodnocení zlomků keramiky vychází z popisného systému A. Sheppardové (*Sheppard 1957*), který je používán pro zpracování keramických souborů z pozdní doby halštatské a časně laténské v Čechách.

Druhá část práce rozebírá možné důvody existence výšinné lokality v Podštělech. Nejprve se zaměřením na ložiska zlata v okolí, která hrála v době existence hradiště významnou roli v regionu a možná i mimo něj. Následně se zabývá polohou Jezerského vrchu v kontextu dálkových tras, které mohly tímto regionem procházet.

V poslední části jsou nastíněny další možnosti výzkumu, které se snaží najít řešení k otázkám, jež vyvstaly během práce. Jedná se o možné výzkumy v okolí Podštěly, které by přispěly k bližšímu poznání lokalit řešených v této práci a k jejich zázemí. Jako druhé jsou

naznačeny možnosti výzkumu oblasti v povodí Ohře. Tato oblast není součástí předložené práce, avšak problematika dálkových tras, rozebíraná v souvislosti s polohou hradiště Podštělech, odkazuje na viditelně nedostatečnou pramennou základnu v této oblasti a není možné tento problém přejít bez povšimnutí.

2. Přírodní podmínky

2. 1. Geomorfologie a geologické podloží

Z geomorfologického hlediska se lokality nachází na rozhraní dvou celků (*obr. 3: 1*). Jezerský vrch je součástí Rabštejnské pahorkatiny zaujímající západní část Žihelské pahorkatiny. Jedná se o členitou pahorkatinu vzniklou na proterozoických fylitech a dvojslídých svorech, biotitické žule a biotitickém granodioritu. Jsou pro ni charakteristické četné tvary zvětrávání a odnosu žul. Území je v podélném směru přetnuto hlubokým antecedentním údolím Střely se zaklesnutými meandry (*Demek 1987, 428*). Rovinné sídliště patří již do celku Bochovské vrchoviny, která je severní částí Žlutické vrchoviny. Jedná se o členitou vrchovinu kerného původu, jež se rozprostírá mezi údolím Střely a Doupovskými horami. Je tvořena jednak proterozoickými dvojslídými a granátickými svory s přechody do pararul s tělesy biotitických granodioritů, dále je zejména ve východní části tvořena permskými pískovci a jílovci a třetihorními čedičovými horninami. Jsou zde patrné zbytky třetihorních zarovnaných povrchů a četné hřbety, kužely a kupy jako relikty povrchových sopečných těles ležících na paleogenním povrchu. Území je rozčleněno hlubokými zářezy Střely a jejích levých přítoků (*Demek 1987, 428*).

Geologické podloží Jezerského vrchu je tvořeno terciérním bazanitem a v místě předpokládané existence sídliště před odtěžením půdy v hliníku u cihelny tvoří geologické podloží proterozoické fylity (*obr. 4*). Podloží je na obou lokalitách překryto hnědými kyselými půdami (*Tomášek 2000, 53–54*).

2. 2. Klima

Klimaticky obě lokality patří do jednotky MT 4, která se projevuje krátkým, mírným létem, jež je suché až mírně suché. Přechodové období je krátké s mírným jarem a mírným podzimem. Zima je v této klimatické oblasti normálně dlouhá, mírně teplá a suchá s krátkým trváním sněhové příkrývky (*Quitt 1971, 12*).

2. 3. Hydrologie

Z hlediska vodních toků se lokality nacházejí na rozhraní dvou povodí (obr. 3: 2) – Ohře (Blšanka) a Berounky (Střela). Přestože k samotnému objevení lokality na Jezerském vrchu došlo právě díky tomu, že byla tato lokalita zahrnuta do výzkumu v povodí Střely, je nutné brát z hlediska využití vodních toků v úvahu i blízkost Blšanky (viz kapitola „9. Vodní zdroj na hradišti a sídlišti v Podštělech“). Z tohoto důvodu zde uvádím povodí obou vodních toků.

Střela pramení severovýchodně od Prachomet v nadmořské výšce 678 m n. m. a je levým přítokem Berounky, do níž ústí nad Liblínem ve výšce 272 m n. m. Plocha povodí je 922,6 km² a délka toku Střely je 97,4 km. Jižně od Rabštejna nad Střelou protéká tato řeka státní přírodní (botanickou) rezervací (Vlček 1984, 258).

Blšanka pramení východně od Kopáčova ve výšce 675 m n. m. a u Trnovan ústí z pravé strany do Ohře v nadmořské výšce 193 m n. m. Povodí se rozkládá na ploše 482,5 km² a délka toku je 49,6 km (Vlček 1984, 63).

2. 4. Okolní vegetace

Přirozenou potencionální vegetaci v okolí Jezerského vrchu lze rekonstruovat jako rozhraní mezi květnatými bučinami (*Eu-Fagenion*), konkrétně bučinou s kyčelnicí devítelistou (*Dantario enneaphylli-Fagetum*), a dubohabřinami a lipovými doubravami (*Carpinion Isser*), konkrétně černýšovou dubohabřinou (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*), (Neuhäuslová a kol. 2001, 85, 122), (obr. 5).

Bučina s kyčelnicí devítelistou je tvořena stromovým a bylinným patrem. Ve stromovém patru převládá buk (*Fagus sylvatica*), dále je zde zastoupen klen (*Acer pseudoplatanus*), jedle (*Abies alba*) a smrk (*Picea abies*). V bylinném patře převažují druhy řádu *Fagetalia* a vyskytují se zde také většina druhů svazu *Fagion*. Nachází se na půdách skeletovité kambizemě a na zvětralinách jak krystalických tak sedimentárních, minerálně středně silných hornin. Hospodářsky nejvýznamnější složkou je buk dosahující výšky až 30 m. Část plochy mohla být využívána zemědělsky (louky, pastviny), (Neuhäuslová a kol. 2001, 122-124).

Černýšová dubohabřina je tvořena stinnými dubohabřinami a dominantním dubem zimním (*Quercus petraea*) a habrem (*Carpinus betulus*). Často jsou promíšeny lípou (*Tilia cordata*), dubem letním (*Quercus robur*) a náročnějšími listnáči jako je jasan (*Fraxinus excelsior*), klen (*Acer pseudoplatanus*), mléč (*A. platanooides*) a třešeň (*Cerasus avium*). V prosvětlených porostech je dobře vyvinuto keřové patro a zastoupeny jsou v něm mezofilní

druhy opadavých listnatých lesů. Bylinné patro utváří mezofilní druhy bylin (*Hepatica nobilis*, *Galium sylvaticum*, *Campanula persicifolia*, *Lathyrus vernus*, *L. niger*, *Lamium galeobdolon*, *Melampyrum nemorosum*, *Mercurialis perennis*, *Asarum europaeum*, *Pyrethrum corymbosum*, *Viola reichenbachiana* a další), méně často jsou zastoupeny trávy (*Festuca heterophylla*, *Poa nemoralis*). Nejčastěji osidluje kambizemě. Rovinné plochy a mírné svahy byly již od neolitu zasaženy postupným odlesňováním, zbývající les byl často využíván k lesní pastvě a pařezinovému hospodářství (Neuhäuslová a kol. 2001, 85-88).

Předpokládané místo rovinného sídliště v hliníku cihelny spadá mezi acidofilní bilkové, jedlové, březové a borové doubravy (*Genisto germanicae-Quercion*), konkrétně do brusinkové borové doubravy (*Vaccinio vitis-idaeae-Quercetum*) a mezi dubohabřiny a lipové doubravy (*Carpinion Isser*), konkrétně černýšovou dubohabřinu (Neuhäuslová a kol. 2001, 85, 199), (obr. 5).

V brusinkové borové doubravě je vysoce zastoupen dub zimní (*Quercus petraea*), méně často také dub letní (*Quercus robur*), borovice (*Pinus sylvertris*), bříza (*Betula pendula*) a jeřáb (*Sorbus aucuparia*). Keřové patro je zastoupeno jen slabě a tvoří jej nenáročné druhy (*Frangula alnus*, *Salix aurita*). Bylinné patro určují acidofyty, většinou chamefyty (*Vaccinum myrtillus*, *Vaccinum vitis-idaea*, *Calluna vulgaris*) nebo trávy (*Deschampsia flecuaoosa*) a kapradiny (*Pteridium aquilinum*). Vyskytuje se na velmi silně kyselých půdách odpovídajících oligotrofní kambizemi. Velká část plochy byla pravděpodobně odlesněna a využívána zemědělsky, část plochy pokrývaly pastviny, (Neuhäuslová a kol. 2001, 199-201).

Černýšová dubohabřina je popsána výše.

Rekonstrukce potencionální vegetace není popisem porostu v minulosti, slouží pouze jako pomůcka při rekonstrukci struktury pravěké krajiny. Popisuje ideální stav daného místa v případě, že by zde nedocházelo k lidskému působení po delší dobu (přibližně 150 let), a ukazuje, co by na tomto místě rostlo. Podle potencionální vegetace můžeme na konkrétním místě vyčíst i místa vhodná pro sídlení, zemědělství nebo jinou hospodářskou činnost. Pro reálnou rekonstrukci vegetace v minulosti jsou nutná paleoenvironmentální data z řešeného území (zejména pylové analýzy a rozbor nálezů dřev), (Pokorný – Sádlo – Kaplan et al. 2005, 88-89).

3. Dějiny bádání v regionu povodí Střely

Díky geologické a botanické rozmanitosti byl region z těchto hledisek zkoumán již od počátku 20. st. (*Bařtová 1984a*, 156). Z archeologického hlediska byla na přelomu 19. a 20. st. regionu věnována pozornost poněkud méně. První výzkum zde prováděl roku 1895 F. X. Franc, který prokopal dvanáct halštatských a časně laténských hrobů na Černé hoře u Kralovic (*Franc 1906*; ARÚ Praha HLAS 598/1937). Na jeho výzkum navázalo v letech 1972 a následně v letech 1975–1976 Západočeské muzeum v Plzni (E. Soudská). Jednak provedli revizi starého výzkumu a pokračovali ve výzkumu v terénu podle situací popsanych F. X. Francem (*Beneš – Michálek – Soudská 1975*; ARÚ Praha HLAS 7503/75; HLAS 8108/75; HLAS 5241/76; HLAS 7255/76). Prozkoumali postupně pět mohylek, které byly nalezeným materiálem datovány do pozdní doby halštatské a časně laténské. Na zkoumané ploše se nacházel také kamenný objekt, který byl díky keramickým fragmentům nalezeným v jeho plášti datován do období starohradištního.

K výzkumům z 1. pol. 20. st. se dále řadí záchranná akce V. Čtrnáctá z roku 1926 na Dolním Hradišti (*Čtrnáct 1964*).

Při stavbě nové školy v Plasích v letech 1933–1934 byly zjištěny tři kulturní jámy s nálezy a v celém prostoru stavby se nacházely zlomky keramických nádob datovaných do střední doby laténské (ARÚ Praha HLAS 1636/1933; HLAS 934/86; HLAS 1636/33; HLAS 341/39). V těsné blízkosti této zkoumané plochy bylo roku 1981 při výkopu vodovodu narušeno pět sídlištních objektů. Situaci nejprve zdokumentovala E. Kamenická a následně provedlo záchranný archeologický výzkum Západočeským muzeem v Plzni, který zachytil dalších 16 objektů (*Soukupová–Bařtová 1983*, 89; ARÚ Praha HLAS 1697/85). O pět let později došlo k další archeologické akci na území obce Plasy. Tentokrát však na levém břehu Střely, kde byla výkopem při stavbě garáže narušena vrstva výšinného sídliště, a z něhož pochází nálezy mnoha kusů mazanice a 112 keramických fragmentů datovaných do pozdní doby halštatské (*Bařtová 1989b*).

Ve 40. letech se regionu blíže věnoval J. Maličský v práci *Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách* (*Maličský 1950*).

Důležitou akcí v regionu byla práce na pohřebišti v Sovoluskách, datovaného do pozdní doby halštatské, která započala roku 1958 při zjištění hrobů během kopání krechtů na poli. Záchranným archeologickým výzkumem, jež provedlo Okresní vlastivědné muzeum v Karlových Varech, bylo zachyceno devět hrobů. Na to navázal zjišťovacím výzkumem N. Mašek ze Západočeského muzea v Plzni, kterému se třemi položenými sondami podařilo

zachytit další hroby a zlomky keramického materiálu (*Mašek 1960*, 248, 257-273). V letech 1961–1962 působil na této lokalitě A. Beneš a došel v celkovém počtu hrobů k číslu 32. Hroby se povětšinou nacházely v mělké jamce, obsahovaly průměrně tři nádoby, výjimečně i bronzové předměty a přepálené kůstky se nacházely jak v nádobách, tak i v celém obsahu jamek. A. Beneš uvažoval o překrytí hrobů kamennými plášti, které se ale kvůli orbě probíhající na poli již nezachovaly (*Beneš 1969a*, 134-163; *Beneš 1969b*, 678-679).

Významnou a rozsáhlou archeologickou činností v regionu byl archeologický výzkum na žárovém pohřebišti Manětín–Hrádek. Dlouhodobým systematickým výzkumem byla v letech 1965–1980 odkryta a prozkoumána plocha o rozloze téměř 22 ha, na níž bylo zjištěno 317 objektů (221 hrobů a 21 objektů náležících k úpravám jednotlivých hrobů). Vše začalo roku 1965, kdy byl při hluboké orbě narušen hrob a tento poznaček byl nahlášen expozituře AÚ v Plzni. Ta zahájila ještě téhož roku zjišťovací záchranný archeologický výzkum, při němž vytipovala plochu s dalšími pravděpodobnými hrobovými nálezy a část plochy odkryla. V dalších letech se systematicky navazovalo na plochu odkrytou v minulé sezóně (*Soudská 1968*, 451–469; *1968a*, 172-177; *1968b*, 57-58; *1972*, 295-304; *1976*, 625-654; *1978*, 5-41; *1978a*, 4; *1981*, 169-172; *1981a*, 84-87; *1981b*, 137-148; *Venclová 1994*, 89-125).

Důležitá pro poznání oblasti západních Čech byla aktivní činnost D. Baštové a J. Bašty, kteří svými jak výzkumy jednotlivých lokalit (*Bašta – Baštová 1989a*, 463-476; *Baštová 1984b*, 498-511; *Baštová 1986a*, 115-118), tak výzkumy zabývajícími se osídlením v širších regionech (*Bašta – Baštová 1989*, 258-281; *Bašta – Baštová 1989b*, 85-93; *Bašta – Baštová 1989c*, 95-107; *Bašta – Baštová 1990*, 7-16, 67-68; *Bašta – Baštová 1990a*, 5-58; *Baštová 1984a*, 156-172; *Baštová 1986*, 3-31) přinesli mnoho poznatků.

Od 80. let a zejména pak od 90. let 20. st. kromě menších záchranných archeologických akcí probíhaly na vytipovaných lokalitách převážně povrchové sběry (Babina – r. 1990: M. Metlička (ZČM Plzeň), r. 2000: M. Metlička, E. Kamenická (ZČM Plzeň); Brdo u Manětína – r. 1963: A. Beneš (expozitura ARÚ Plzeň), r. 2008: M. Metlička (ZČM Plzeň); Březín – r. 1999: E. Kamenická (PÚ Plzeň); Dolní Hradiště – r. 1986: D. Baštová (ZČM Plzeň); Nebřeziny – r. 1982: J. Bašta, D. Baštová (ZČM Plzeň); Nečtiny – r. 1981: A. Beneš, J. Miler (expozitura ARÚ Plzeň), r. 1987: J. Bašta, D. Baštová (ZČM Plzeň); Nové Městečko – r. 1952: M. Anderlová (ZČM Plzeň); Ondřejov – r. 1982: J. Bašta, D. Baštová (ZČM Plzeň); Plasy – r. 1999: M. Metlička, M. Metličková (ZČM Plzeň); Stvolny – r. 2008: M. Metlička (ZČM Plzeň); Verušice – r. neznámý: J. Koudelka). Pomocí povrchových sběrů bylo doloženo osídlení v povodí Střely již v eneolitu, a to zejména v době chamské kultury (Babina, Borek, Brdo u Manětína, Březín, Hodoviz, Lomnička, Nebřeziny,

Nečtiny, Novosedly, Ondřejov). Ta se do západních Čech rozšířila v druhé polovině 3. tisíciletí př. n. l. a jejím hlavním projevem jsou malá výšinná sídliště, někdy se stopami opevnění (*Bašta – Baštová 1990*, 9). Doklady osídlení pocházejí také z pozdní doby bronzové, někdy blíže určené jako doklady knovízské kultury (Babina, Brdo u Manětína, Horní Hradiště, Koryta, Kotaneč, Plasy, Vladař).

Významnou akcí v regionu je výzkum na stolové hoře Vladař u Žlutic. Mohutná fortifikace tohoto hradiště na sebe poutala pozornost již od 16. st., kdy ji zmiňuje Václav Hájek z Libočan ve své *Kronice české*. V 19. st. je zaznamenána zpráva o nálezů kostrových hrobů s keramickými nálezy na předhradí (*Foedisch 1867*, 599-600) a z přelomu 19. a 20. st. pochází ze svahu hradiště nález časně laténské spony (*Weinzierl 1907*, 42). Během 20. st. docházelo k menším sondážím v místech, kde byl narušen terén, a to jak na akropoli, tak na předhradí (*Beneš 1969*, 161; *Klsák 1992*, 169; *Waldhauser – Klsák 1998*, 90) a z počátku 50. let 20. st. pochází nález bronzové lité plastiky ve tvaru mužské postavy s přilbou typu Negau, která tvořila zřejmě trojnožku dřevěné pyxidy (*Motyková 1997*, 5-19; *Frána 1997*, 22-31). Roku 2002 započala nová etapa bádání na této lokalitě, kdy se začalo s rozsáhlým výzkumem, při němž jsou používány zejména nedestruktivní metody výzkumu, odkryv a dokumentace narušených terénních situací a environmentální výzkum (paleoenviromentální analýzy), (*Boenke – Pokorný – Kyselý 2006*, 68-86; *Chytráček – Šmejda 2005*, 3-56; *Chytráček – Šmejda 2006*, 50-67; *Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 273-338; *Pokorný – Sádlo et al. 2005*, 57-99; *Pokorný – Boenke et al. 2006*, 419-433).

4. Základní údaje k lokalitám

Mezi lokalitami je rozdíl v početnosti pramenné základny a v dostupnosti terénu. Zatímco lokalita, která byla objevena v 60. letech minulého století během těžby hlíny pro místní cihelnu, má obsáhlejší soubor keramického materiálu, přímé prostředí sídliště bylo nenávratně odtěženo. Naopak výšinná lokalita na Jezerském vrchu má keramický soubor méně početný, ale terén v místě lokality nepodleh tak zásadním destrukčním změnám.

4. 1. Hliník cihelny, obec Podštěly – rovinné sídliště

Sídliště se nacházelo v místě, kde probíhala v 60. letech 20. st. intenzivní těžba hlíny pro místní cihelnu. Samotná lokalita byla v této době odtěžena a není ani možné ji dnes zcela přesně lokalizovat. Během těžby byl zachráněn alespoň soubor keramického materiálu (viz

kapitola „5. 1. Nálezové okolnosti: Hliník cihelny, obec Podštěly – rovinné sídliště“), který ukazuje na existenci tohoto sídliště, leč bez možnosti dalšího zkoumání v terénu.

Sídliště se mělo nacházet 500 m jižním směrem od komína dnes již bývalé cihelny (tzn. přibližně 1 km jihovýchodně od obce Podštěly). Záchytný bod v podobě komínu je stále na svém místě, proto je možné určit přibližné místo nálezů. Zmíněný popis lze ale považovat spíše za odhad pracovníka cihelny, který zachránil tento keramický materiál, nežli za přesné zaznamenání místa nálezů. Vzhledem k tomu, že těžba probíhala ve velkém prostoru, mohlo se sídliště nacházet v jakékoli části této odtěžené plochy, která se nálezci jevila v přibližné vzdálenosti 500 m jižním směrem od komína.

Předpokládaná poloha sídliště se nachází v nadmořské výšce 470 m n. m. naproti vrchu Špičák na velice mírně se svažujícím svahu směrem k jihovýchodu k pravému břehu bezejmenného přítoku Střely, do níž se vlévá přibližně po jednom kilometru.

4. 2. Jezerský vrch, obec Podštěly – hradiště

Jezerský vrch se zvedá na severní straně obce Podštěly. Z této lokality existuje pouze malý soubor keramiky získaný z několika zjišťovacích sond prováděných v 80. letech 20. st. Darou Baštovou v rámci výzkumu regionu povodí Střely (viz kapitola „5. 2. Nálezové okolnosti: Jezerský vrch, obec Podštěly – hradiště“). Samotné prostředí lokality je ale na rozdíl od druhé lokality, která je předmětem této práce, zachováno.

Vrcholová plošina Jezerského vrchu o rozloze přibližně 3 ha má tvar obdélníku a nachází se v nadmořské výšce 581–589 m n. m. Východní strana kopce je v rozsahu přibližně 1/3 celkové plochy pokryta smíšeným lesem s největším zastoupením borovice černé (*Pinus nigra*), buku lesního (*Fagus sylvatica*) a modřínu opadavého (*Larix decidua*). Zbývající prostor pokrývá travní porost, na němž se sporadicky vyskytuje hloh obecný (*Crataegus oxyacantha*). Západní část vrchu je upravena na plochu vhodnou pro zemědělství, ale v současnosti není zemědělsky využívána. Na severozápadním svahu jsou vytvořeny terasy, které narušují přirozený reliéf Jezerského vrchu. Jihovýchodní úpatí kopce je narušeno těžbou kamene (čediče), stejně jako krátký úsek na severní hraně vrcholové plošiny.

Přímo o místním lomu nejsou vedeny žádné záznamy, obecně ale platí, že podobné lomy vznikaly zejména od konce 18. st. V této době se začalo s přetvářením středověkých cest na státní (císařské) silnice a důležitým materiálem pro jejich výstavbu byl šterk. Pro své charakteristické vlastnosti, jako je malá obrusnost a velká trvanlivost, byl vedle svoru a odpadů z žulových lomů využíván ve velké míře čedič. Další etapu, kdy byl šterk žádanou

surovinou, zaujímal období výstavby železniční sítě počínající 20. a 30. lety 19. st. Neposledním možným využitím pro tuto horninu byla tvorba kamenných patníků nacházejících se podél silnic. V tomto případě se u čediče využívalo jeho charakteristické sloupcovité odlučnosti, díky které bylo možné z něj při těžbě získat dlouhé kvádry, které se pro účel kamenného silničního označení hodily. Těžba ve větších čedičových lomech i lomech malých, nacházejících se na úpatí téměř každého čedičového kopce, byla ukončena v polovině 20. st. (Hanzl 2003, 56, 58, 66–67, 216).

Za zmínku stojí také nápadný terénní jev na Jezerském vrchu, který byl patrný při prospekci terénu na této lokalitě a ještě více vynikl na lidarových snímcích. Ze samotné vrcholové plošiny se z její severovýchodní hrany táhne hřeben přibližně v délce 300 m směrem k severozápadu. Působí dojmem, jako by hrana vrcholové plošiny stále pokračovala. Hřeben je z vrcholové plošiny velice dobře dostupný a při sledování hrany plošiny téměř vybízí v pokračování tímto směrem. Terén se začne lehce svažovat, po pravé straně pokračují prudké svahy a po levé straně začne být terén také strmější. Je zakončen menší plošinou o rozloze přibližně 10 x 20 m.

Celý terén je zalesněn a neprobíhal zde ani žádný zjišťovací výzkum. Není tedy jasné, zda mohla být i tato část krajiny součástí osídlené plochy na Jezerském vrchu.

4. 2. 1. Jezerský vrch a obec Podštětly v historických pramenech

První zmínka o obci Podštětly (*Badstübl*) pochází z roku 1579 a již v této době spadala pod větší obec Chyšce (*Chiesch*), (*Träger 1993, 56*). Důležitou zprávou je zmínka o vyhlídkové věži, která dříve stála na Jezerském vrchu (*Jeserauer/Jesera Berg*). Dodnes jsou na vrcholové plošině ve vzdálenosti 10 m severozápadně od vrcholové kóty patrné její kruhové základy o přibližném průměru 5 m. Při zjišťovacím výzkumu D. Baštové roku 1980–1982 byla po shrnutí humusu zjištěna cihlová podlážka s glazovanými střepy a kusy skla a objekt byl označen za novověkou stavbu neznámého účelu. Věž nechal postavit hrabě Leopold Lažanský a byla zničena bouří v roce 1919 (*Heimatbuch des Kreises Luditz [1971], 450*).

Podštětly jsou zobrazeny na mapách vojenského mapování (*obr. 24: 1 – I. vojenské (josefské) mapování vzniklé na podkladech Müllerovy mapy v letech 1764–1768; obr. 24: 3 – II. vojenské (Františkovo) mapování z let 1836–1852*) a na císařském povinném otisku map stabilního katastru (*obr. 24: 4*).

5. Nálezové okolnosti

5. 1. Hliník cihelny, obec Podštěly – rovinné sídliště

K zachycení existence sídliště došlo roku 1964 při bagrování hlíny pro místní cihelnu v hloubce 60–70 cm (NZ: M. Doubová 1967, uloženo v archivu ZČM v Plzni). Podle výpovědi zaměstnance cihelny pana J. Vojtíška, který předával keramický soubor do muzea v Mariánské Týnici, bylo bagrováním zničeno asi třicet objektů.

Oddělení archeologie Západočeského muzea v Plzni provedlo 23. 6. 1967 průzkum zmíněného místa. Jednalo se o plochu ve vrtech č. 8 a 9. Plán místa měl být podle zprávy o výzkumu z roku 1967 uložen u geoložky a zaměstnankyně správy podniku ve Stodě, slečny Weberové. Plán se ale již nepodařilo dohledat. S vedoucím prací p. Mittelbachem bylo domluveno, že bude před zahájením dalších prací informovat archeologické oddělení Západočeského muzea v Plzni, aby mohl být proveden eventuální průzkum. Žádné další zprávy o pozdějších aktivitách na této lokalitě neexistují.

Zlomky keramických nádob z hliniště cihelny byly pro určení datace předloženy A. Rybové, která je datovala do doby laténské s tím, že mají bližší vztah k severozápadu Čech nežli k samotnému Plzeňsku (NZ: M. Doubová 1967, uloženo v archivu ZČM v Plzni).

5. 2. Jezerský vrch, obec Podštěly – hradiště

Osídlení Jezerského vrchu bylo prokázáno v rámci výzkumu povodí Střely, který prováděla v letech 1980–1982 D. Baštová. V této oblasti si vybrala polohy, které se zdály být vhodné pro osídlení, a na nich prováděla malé zjišťovací sondy. Z technických důvodů byl výzkum zaměřen pouze na zjišťování, zda se na vytypovaných polohách najdou doklady působení člověka. Některé poznatky publikovala roku 1984 v periodiku *Výzkumy v Čechách 1980–1981 (Baštová 1984b)* a ve studii *Vývoj pravěkého osídlení v povodí Střely (Baštová 1984a)* podává obecnější zhodnocení výsledků výzkumu. Záměrem bylo přinést komplexnější pohled na intenzitu a rozsah osídlení povodí Střely, aby bylo dále možné rozvíjet a rozšiřovat poznatky o vztahu přírodního prostoru a pravěkého osídlení v tomto regionu.

Důvodem, proč pro výzkum zvolila právě povodí Střely, byla jednak neporušenost krajiny v důsledku rozvoje průmyslu a moderního zemědělství a dále geologická a botanická podstata regionu, neboť Střela i při krátké délce (97 km) protéká několika odlišnými geomorfologickými celky.

Při výběru potencionálních výšinných sídlišť a hradišť vycházela D. Baštová z několika předpokladů. Každé potencionální hradiště nebo výšinné sídliště muselo zaujímat

strategicky významnou polohu. Jednalo se zejména o ostrožny nad soutokem vodních toků, kopce vulkanického původu a méně pak o polohy na břidlicových skalkách. U dvou posledních poloh se stala rozhodujícím kritériem pro zařazení do potenciálních lokalit blízkost vodního toku nebo jiného zdroje vody (*Bašťová 1984a*, 156).

K prospekci terénu využila Geobotanické mapy ČSSR (*Mykiška 1972*) a jako indikátor pravděpodobného pravěkého osídlení sloužily v jednotlivých částech subregionu geobotanické jednotky subxerofilní doubravy a dubohabrové háje (viz kapitola „2. 4. Přírodní podmínky: Okolní vegetace“), (*Bašťová 1984a*, 156).

Ne všechny vybrané polohy mají jasné opevnění, proto jedinou spolehlivou metodou k ověření existence pravěkého osídlení a jeho případného datování, bylo provedení sond s vědomím toho, že metoda v sobě skrývá nebezpečí, že může dojít k narušení případných objektů. Na předpokládaných lokalitách tak měly být vytvořeny zjišťovací sondy 1 x 1 m (*Bašťová 1984a*, 156). Jak se ukázalo při procházení dokumentace k výzkumu v Podštělech, sond bylo na Jezerském vrchu nakonec učiněno pět, neboť v první sondě byly nalezeny kusy mazanice a dva chronologicky atypické fragmenty keramických nádob. Toto zjištění prokázalo lidskou aktivitu na Jezerském vrchu, ale polohu neumožnilo nijak blíže datovat (viz kapitola „5. 2. 1. Zjišťovací sondy na Jezerském vrchu“). Výzkumem prokázala D. Bašťová 16 dosud neznámých opevněných i neopevněných výšinných poloh, mezi nimiž se nachází také pozdně halštatské a časně laténské výšinné sídliště na Jezerském vrchu u Podštěl (*Bašťová 1984a*, 157-166)

Je třeba brát v úvahu, že materiál byl získán pouze pomocí zjišťovacích sond, které zachycují nepatrnou část celkové rozlohy zkoumané lokality. Jak sama D. Bašťová ve své studii zmiňuje, je možné, že touto metodou výzkumu nedojde k zachycení všech vrstev osídlení, neboť lokalita není prozkoumána komplexně. Je tedy nutno brát v úvahu, že Jezerský vrch mohl být osídlen i v jiné době, nežli pouze v prokázané pozdní době halštatské a časně laténské (*Bašťová 1984a*, 168), nicméně doklady osídlení z jiných období zde zatím nebyly nalezeny.

5. 2. 1. Zjišťovací sondy na Jezerském vrchu

Jak bylo již zmíněno, D. Bašťová provedla roku 1981 na Jezerském vrchu pět zjišťovacích sond, z nichž pochází jedna část materiálu zpracovaného v této práci. Při přesné lokalizaci sond jsem se potýkala s obtížemi, neboť sondy jsou situovány ke kótě 592 m (sonda č. 3 dokonce 592,4 m). Nejvyšším bodem kopce je však kóta ve výšce 589 m n. m. Vycházela jsem tedy z toho, že sondy jsou zaměřovány právě k tomuto nejvyššímu bodu Jezerského

vrchu (*obr. 6*). V popisu umístění sond nechávám pro přehled čísla uváděná v nálezové zprávě.

Sonda č. 1 o velikosti 1 x 1 m byla položena ve východní části Jezerského vrchu 3 m pod jižní stranou valu na pastvině prorostlé keři. Na základě tohoto popisu bohužel nelze sondu přesně lokalizovat a zanést do mapy. Pod 15 cm silným drnem se nacházela 10 cm silná vrstva tmavohnědé hlíny promíšená mazanicí a valouny křemene. Pod ní se nacházelo světle žluté podloží. Zde bylo nalezeno 17 drobných kousků dobře vypálené mazanice červené barvy, jeden zlomek těla nádoby a zlomek silnostěnné nádoby oboustranně hladkého povrchu, světle hnědé barvy (ZČM P31218/1-4; *Baštová 1984a*, 164-165).

Sonda č. 2 o rozloze 0,5 x 0,5 m se nacházela 20 m východně od kóty 592 m (předpokládejme, že je tím myšlen nejvyšší bod kopce – kóta 589 m n. m) v borovém lese na borovém jehličí. Pod 10 cm tlustou vrstvou lesního humusu ležela vrstva kamenů, pod ní se nacházela 20 cm silná červenohnědá vrstva promíšená drobnými střípky a mazanicí. Zde D. Baštová ve zprávě z výzkumu uvádí možnost spečeného valu (ZČM P31219; *Baštová 1984a*, 164-165).

Sonda č. 3 o velikosti 1 x 1 m se měla nacházet na vrcholové plošině 60 m západně od kóty 592,4 m (předpokládejme, že je tím myšlen nejvyšší bod kopce – kóta 589 m n. m) a 3 m jižně od valu na menším travnatém palouku uvnitř zalesněného prostoru. S lokalizací této sondy byl problém, neboť západním směrem od kóty by se žádné valové opevnění nacházet nemělo. Jak podle popisu valového opevnění, tak podle zcela nepředpokládané polohy valu uprostřed vrcholové plošiny. Pokud bychom odměřili vzdálenost 60 m od kóty k valu, museli bychom jednoznačně směřovat severním směrem. Předpokládejme tedy, že se jednalo o vzdálenost 60 m západně od kóty a v této vzdálenosti se přiblížíme 3 m jižně od valu. Tím se ale dostaneme k bodu, který je již od kóty vzdálen přibližně 140 m a nepřipadá mi pravděpodobné, že by se v terénu snažili zaměřovat sondy takto složitým způsobem. Jistým řešením tohoto problému by mohl být fakt, že byla opravdu myšlena jiná kóta nežli nejvyšší bod kopce (589 m n. m.). Ale vzhledem k tomu, že kóta, k níž je vzdálenost měřena, se nachází o 3,5 m výše (592,4 m n. m.), než je nejvyšší bod kopce, jednalo by se o dost absurdní řešení a lze spíše uvažovat o tom, že tato nadmořská výška byla naměřena/zapsána chybně.

Zůstaňme tedy u předpokladu, že se sonda nacházela ve vzdálenosti 60 m od nejvyššího bodu kopce a zároveň 3 m jižně od valu. Musíme ale brát zřetel na to, že toto zaměření stojí na ne zcela spolehlivých a jasných podkladech.

V sondě č. 3 se pod 15 cm silným drnem a humusem nacházela tmavá hliněná vrstva promíšená velkými kameny (čedič, břidlice) s úlomky mazanice (14 dobře vypálených kusů červenohnědé barvy) a keramiky. Vedle 14 atypických úlomků blíže nedatovatelné pravěké keramiky pochází z této sondy většina materiálu vhodného k dataci (*obr. 15: 1–7*). V hloubce 50 cm se narazilo na skalnaté podloží a těsně nad ním byl nalezen hliněný přeslen (*obr. 16: 1*), (ZČM P312220; *Baštová 1984a*, 164-165).

Sonda č. 4 byla položena 70 m západně od kóty 592 m (předpokládejme, že je tím myšlen nejvyšší bod kopce – kóta 589 m n. m). Pod 15 cm silným drnem ležela 20 cm silná vrstva tmavohnědé hlíny promíšená zlomky mazanice (čtyři dobře vypálené kusy červené barvy) a keramiky, z nichž nejdůležitější byl oboustranně hlazený střep s výzdobným motivem 115 (viz kapitola „7. 2. Analýza keramického souboru nálezů: Výzdoba“; *obr. 16: 2*) a dva fragmenty s výzdobou provedenou tuhou spadající pod kód výzdoby 603 a 608 (viz kapitola „7. 2. Analýza keramického souboru nálezů: Výzdoba“; *obr. 16: 4, 3*), (ZČM P31215; *Baštová 1984a*, 164-165).

Sonda č. 5 rozšířila sondu č. 3.

Datace hradiště se opírá o zlomky keramiky získané ze sondy č. 3 a jejího následného rozšíření sondou č. 5 a ze sondy č. 4.

5. 2. 2. Valové opevnění na Jezerském vrchu

Lokalita nacházející se na Jezerském vrchu je běžně označována jako „hradiště“ (*Čtverák – Lutovský – Slabina et al. 2003*, 244; *Chytráček – Metlička 2004*, 235-236; *Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 320). Toto označení je přejímáno na základě výzkumu D. Baštové roku 1980–1982 (*Baštová 1984a*; *Soukupová-Baštová 1983*). Kromě pěti zjišťovacích sond, které zde provedla, upozorňuje dále na valové opevnění lokality. V tomto místě pro přesnost cituji doslovně popis valu: „*Nevysoký val obepínající hradiště je nejlépe patrný na S straně v délce asi 300 m, kde sleduje hranu vrcholové plošiny směrem na V, tam se stáčí a jeho další průběh je nejasný díky hustému porostu a úžlabině s přístupovou cestou; val za roklí pokračuje po V hraně v délce asi 30 m, stáčí se na Z, kde po 100 m přestává být patrný. JZ část vrchu byla v minulosti zemědělsky obdělávána, takže při maximální výšce valů 1 m lze opevnění velmi těžko odlišit od mezí polí.*“ (*Baštová 1984a*, 164). Vzhledem k tomu, že vrcholová plošina je situována spíše severozápadním směrem, není z tohoto popisu jednoznačně jasné, kde byl průběh valů zamýšlen. Další studie, v níž jsou valy na Jezerském vrchu zmíněny, je souborná práce k výšinným lokalitám doby halštatské a laténské v západních Čechách (*Chytráček – Metlička 2004*, 235-236). Zde je

vytvořena mapa s geodeticky zaměřenými valy. V některých částech je jejich průběh shodný s přibližným popisem D. Baštové, v jiných místech zakreslení valu neodpovídá staršímu popisu.

Jedním z bodů práce bylo zachycení průběhu valového opevnění pomocí GPS a upřesnění tak jeho polohy. Zaměření ale nebylo možné, neboť v krajině se nejevilo nic natolik jasného, aby to bylo možno považovat za jednoznačné valové opevnění. Ani při konfrontaci s lidarovými snímky Jezerského vrchu (*obr. 8: 1*) se v místech popisovaných D. Baštovou nejeví nic zřetelně naznačujícího val. Nutno však připustit, že popis D. Baštové byl pořízen před 36 lety, zaměření M. Metličky před 15 lety a je otázkou, zda nemohlo dojít během této doby k tak výrazným změnám terénu, aby dnes val nebyl příliš patrný. Z hlediska dlouhodobých procesů, které utvářejí krajinu bez lidského zásahu (a tak tomu jistě nejméně v zalesněné části vrcholové plošiny je), se to ale zdá jako krátká doba.

Na lidarových snímcích na sebe poutá pozornost linie táhnoucí se přibližně z jihozápadu k severovýchodu ve střední části vrcholové plošiny (*obr. 8: 3*), která je zachycena i na mapě z geodetického zaměření valů M. Metličkou (*obr. 7; 8: 2; Chytráček – Metlička 2004, 235-236*). V terénu se jeví jako o přibližně metr a půl zvednutá plocha pole, na lidarovém snímku se zobrazuje jako vlna v terénu. Podobná, avšak méně zřetelná linie probíhá rovnoběžně s touto o 80 m východněji. Ta není v terénu vůbec patrná. Zda se však jedná o pozůstatky valového opevnění, není možné s jistotou říci. Plocha, na níž se tyto dvě linie nacházejí, byla v minulosti výrazně upravena pro potřeby zemědělství.

Avšak i v případě, že by byla vrcholová plošina obehnaná valy, nelze říci, že se vztahují právě k jedinému prokázanému osídlení, neboť samotné valy nebyly blíže nijak datovány. Materiál důležitý pro chronologii se nacházel v sondě ležící 3 m od valu a není tedy možné automaticky předpokládat stejné stáří valu.

Jak sama D. Baštová upozorňuje na úskalí zvoleného způsobu výzkumu, materiál získaný ze sond zachycuje pouze nepatrnou část celé rozlohy zkoumané lokality a nepodává tak komplexní pohled na zkoumanou lokalitu (*Baštová 1984a, 168*). Je tedy nutné brát v úvahu, že Jezerský vrch mohl být osídlen i v jiném období, než které bylo prokázáno provedenými sondami. Také M. Kuna, J. Beneš a P. Hrubý v *Nedestruktivní archeologii* (*Kuna a kol. 2004, 368*) upozorňují, že při provádění zjišťovacího výzkumu pomocí mikrosondáží nelze vztahovat výsledky mikrosondáže k přítomným fortifikacím (valům, příkopům), pouze lze opatrně uvažovat o jejich vzájemném vztahu, zvláště v případě, že pro danou kulturu by bylo opevnění této polohy příhodné.

Je nutné ještě vzít v úvahu krátkou zmínku D. Baštové o možném spečeném valu. Tato poznámka se vztahuje k sondě č. 2, nacházející se 20 m východně od kóty. Val měl podle popisu probíhat po hraně vrcholové plošiny a ta se nachází přibližně 50 m východně od kóty. Není tedy jasné, zda byla sonda provedena přímo u valového opevnění, či nikoli, ale vzhledem k tomu, že u ostatních sond, které byly položeny blízko valovému opevnění, je tento fakt jasně zmíněn, nabízí se pouze možnost, že ani sonda č. 2 nebyla provedena v přímé blízkosti valu.

V západních Čechách se vyskytuje několik podobných výšinných lokalit s valovým opevněním, kde je prokázáno osídlení ve více obdobích. Často se v těchto polohách vedle pozdní doby halštatské a časné doby latéské vyskytují nálezy zejména z pozdní doby bronzové a z raného středověku.

5. 2. 2. 1. Hradiště s osídlením prokázaným ve více obdobích

Nyní se pro podpoření výše zmíněného tvrzení podíváme na hradiště, na nichž se osídlení nacházelo jak v době halštatské a latéské, tak v jiných obdobích, zejména pak v době bronzové a v raném středověku. Pro tento příklad nám může sloužit několik lokalit nacházejících se v západních Čechách, k nimž patří například hradiště Podražnice, Hradiště – Pod Homolkou, hradiště v Plané-Radné, poloha Vojenský tábor u obce Luhov nebo Nové Městečko u Nečtin.

Prvním příkladem je hradiště na území obce Podražnice (4 km severně od města Horšovský Týn, okr. Domažlice). Nad hlubokým údolím bezejmenného potoka se zvedá kopec a na jeho horní plošině ve výšce 450 m n. m. bylo při výzkumu v roce 1975 a 1976 doloženo osídlení. Vrcholová plošina je obehnaná valem vysokým 1,35 m a širokým 3,5 m. Výzkum probíhal jednak na vnitřní ploše hradiště, kde bylo zjištěno osídlení na rozhraní střední a starší doby bronzové (B A2/B B1), intenzivní osídlení v pozdní době bronzové (Ha B1 – 3), pozdní době halštatské (Ha D3) a časné době latéské (LT A). Dále byl proveden řez valem, který odhalil způsob konstrukce valového tělesa. Skládalo se ze svisle a vodorovně kladených trámů. Prostor mezi nimi byl vyplněn hlínou promísenou zlomky keramiky a mazanicí s otisky dřeva. Na vrcholu valu byly ještě upevněny kameny, které ležely v druhotné poloze na příkrém svahu pod valem. Oba soubory nálezů (z doby bronzové i z přelomu doby halštatské a latéské) jsou současné s nálezy na dalších dvou hradištích v západních Čechách (hradiště Pod Homolkou a hradiště Planá-Radná), kde se také vyskytují nálezy z obou těchto období (*Čujanová-Jílková 1998, 205–215; Chytráček – Metlička 2004, 231-235; Šaldová 1998, 216–226*).

Lokalita na katastrálním území obce Hradiště, okr. Plzeň-město v poloze Pod Homolkou leží v nadmořské výšce 350 m n. m. s převýšením 37 m nad hladinou Úhlavy. Jedná se o malé oválné hradiště o rozloze přibližně 1,55 ha, které je obemknuto jednoduchým valem vykazujícím stopy požáru a spečení. Nejsnazší přístup na tuto lokalitu je ze severovýchodní strany. Zde se také nacházel vstup do areálu hradiště, který procházel nejmohutnější částí valu. Pochází odsud materiál z pozdní doby bronzové a pozdní doby halštatské (*Eisner 1924*, 1-27; *Chytráček – Metlička 2004*, 224-229; *Macháček 1926*, 1-57; *Maličský 1950*, 34; *Píč 1909*, 369; *Šaldová 1977*, 142).

Hradiště v Plané-Radné, okr. Plzeň-jih je další výšinnou opevněnou lokalitou v západních Čechách, která byla osídlena během více období. Leží na pravém břehu Berounky na ostrožně vytvořenou toky Malá a Velká Radná v nadmořské výšce 330 m n. m. s převýšením 30 m nad hladinou řeky. Na protilehlém břehu se nachází pohřebiště v Nynicích. Hradiště o rozloze 4,5 ha je opevněno třemi pásy příčných valů s malou uzavřenou akropolí. Při vytváření cesty ve 30. letech 20. st. zde bylo zjištěno několik sídlištních objektů a zlomky keramiky, které dovolily lokalitu datovat do několika časových období – pozdní doby bronzové (Ha B2-3), pozdní doby halštatské (Ha D2-3) a střední doby hradištní (2. pol. 9. st. n. l.), (*Maličský 1950*, 34; *Šaldová 1977*, 136, 137, 142; *1981*, 13; *Chytráček – Metlička 2004*, 211-221).

Další hradiště, kde jsou doklady osídlení jak z pozdní doby halštatské, tak z pozdní doby bronzové, se nachází v poloze Vojenský tábor u obce Luhov, okr. Plzeň-sever v nadmořské výšce 400 m n. m. Leží na ostrožně vytvořené Žebráckým (dříve Mlýnským) potokem v místě, kde ústí do Mže. Převýšení nad hladinou řeky je 65 m. Hradiště je oválného tvaru a je obehnáno oválným obvodovým valem vytvořeným z hlíny a kamenů. Místy nese stopy vypálení a spečení. Obepíná prostor o rozloze 9,2 ha. Na východní straně, kde se ostrožna spojuje s okolní krajinou, je vytvořen mohutný zdvojený příčný val s příkopem (*Streit 1937*, 113-116; *Maličský 1950*, 33; *Svobodová 1992*, 49-58; *Šaldová 1977*, 142; *1981*, 12; *Chytráček – Metlička 2004*, 187-188).

Z lokality Nové Městečko u obce Nečtiny, okr. Plzeň-sever pocházejí doklady osídlení z eneolitu, pozdní doby halštatské a středověku. Hradiště se nachází se na čedičové kupě nad soutokem Plachtínského potoka a bezejmenného potůčku v nadmořské výšce 582 m n. m. v místě, kde stojí hrad Preitenstein. Materiál, podle nějž bylo vyvozeno výše zmíněné časové zařazení, je uložen v Západočeském muzeu v Plzni (přír. č. 12/76). Pochází ze sběrů provedených neznámou osobou roku 1952. Materiál je zběžně datován jako eneolitický

(*Beneš 1969a*, 161, obr. 20:1–5), později tuto lokalitu D. Baštová uvádí jako eneolitickou a pozdně halštatskou (*Baštová 1984a*, 162).

Uvádím zde pouze několik hradišť s touto charakteristikou, nikoli jejich celý výčet. Tyto příklady nejen dokládají, že polohy nemusí nutně souviset s jediným obdobím, také nám v případě těch, kde byl proveden rozsáhlejší výzkum, nastiňují představu, jak mohlo vypadat osídlení v Podštělech na Jezerském vrchu.

Na těchto příkladech můžeme vidět, že osídlení výšinných poloh v mladším pravěku nebylo výhradou jediného období či jediné kultury. Stejně polohy byly osidlovány kvůli jejich strategické poloze opakovaně. Samozřejmě nelze ale ani vyloučit, že se valové opevnění vztahovalo k více nebo dokonce všem obdobím osídlení a nebylo výsadou pouze jednoho období.

Z pozdní doby halštatské a časně laténské známe mnoho výšinných opevněných poloh, proto by se ani v případě Jezerského vrchu nejednalo o nic ojedinělého. Musíme ale brát v úvahu výše zmíněná fakta, stejně jako to, že v současnosti nejsou v terénu pozůstatky valového opevnění, na něž upozorňuje D. Baštová, nijak výrazně patrné. Toto tvrzení navíc podporují lidarové snímky, na nichž se také nejeví nic jednoznačně označitelného jako valy. Rovněž zjišťovací sondy se nenacházely v těsné blízkosti valů (nejblíže položeny 3 m od valu) a nejde tak jednoznačně spojovat jejich existenci s jediným doloženým osídlením.

Vzhledem k ostatním osídlením výšinných poloh je Jezerský vrch ojedinělý ve smyslu vodního zdroje. Většina těchto lokalit se nacházela na ostrožnách nad řekou, potokem nebo nad soutokem více vodních toků. Jezerský vrch se nenachází na ostrožně a od většího vodního toku, který představuje Střela, leží vzdušnou čarou 2,2 km, reálná vzdálenost je ještě o něco delší. Bližším zdrojem vody mohl být potok pod úpatím Jezerského vrchu (viz kapitola „9. Vodní zdroj na hradišti a sídlišti v Podštělech“).

6. Otázka tzv. spečených valů

Vzhledem k tomu, že se v práci často vyskytuje termín tzv. spečených valů a je možné, že takový val se nacházel i na Jezerském vrchu, budu se v nadcházející kapitole tomuto označení blíže věnovat.

O spečených valech píše již roku 1893 L. Šnajdr, který popisuje své pozorování valů v západních, středních a východních Čechách. V západních Čechách, které jsou pro tuto práci podstatné, si spečení ve valových tělesech všiml na lipanském hradišti (dnes známo jako

poloha Vojenský tábor u Luhova) a na doudlebském hradišti (dnes známo jako Hradiště – Pod Homolkou), (*Šnajdr 1893*, 489-493).

Postupně i další badatelé zaujímali k problematice spečených valů různá stanoviska.

R. Turek se k existenci spečených valů staví negativně. Vychází ale zejména ze stavby valů na slovanských hradištích a upozorňuje na jejich složitou konstrukci (*Turek 1948*, 6).

Podle J. Filipa je spečená hmota ve valech následkem požáru rozsáhlého opevnění budovaného pomocí dřeva, kamene a sypkého materiálu. Uvádí příklady hradišť na našem území, kde se spálení objevuje jen v některých částech valového tělesa (*Blažíček – Matějček – Květ (red.) 1949*, 31).

J. Maličský při výzkumu před slovanských hradišť v jižních a západních Čechách upozorňuje na častý výskyt spečených valů na hradištích v pozdní době halštatské a časné době laténské. Z lokalit, jimž se v práci věnuje, se spečený val vyskytoval na 17 hradištích, což je více jak 50 % lokalit. Jedná se tak o nápadný jev, který se kromě západních Čech vyskytuje i v jiných částech Evropy (severní Francie, Británie, jižní Německo), které mají úzký vztah ke keltské oblasti (*Maličský 1950*, 36).

K řešení otázky spečených valů a jejich bližšího poznání přispěl svými experimenty zabývajícími se chemickým složením spečené hmoty a bodem tání látky obsažené ve valech F. C. Friedrich (*Friedrich 1957*, 130-138). Nejdříve prováděl analýzy pouze na materiálu z valového opevnění na hradišti Kozel u Hostimi (okr. Beroun), neboť jiný materiál neměl k dispozici (*Friedrich, 1946*, 88-90). Později získal také materiál z hradiště Bukovec a z hradiště Zámek u Podražnic. Provedenými laboratorními zkouškami prokázal, že ke spečení hmoty na pravěkých valech je nutná teplota kolem 1200 °C. Důležité pro spečení valu je složení valového tělesa. Opevňovací materiál se musí skládat zejména z písku (ten obsahuje SiO₂), hlíny s obsahem cívárů a z jiných druhů hornin. Podstatnou součástí valu musí být mohutná dřevěná konstrukce, která umožní vznik tak vysoké teploty, aby došlo ke spečení hornin. Na jednotlivých lokalitách se složení valového opevnění liší (různé druhy opevňovacího materiálu, rozdílná dřeva v konstrukci tělesa valu apod.). Pokud je na spečených zlomcích z valu určena teplota při spečení vyšší (1400–1500 °C), lze předpokládat, že takováto teplota byla vytvořena uměle.

S tím souvisí hypotéza F. Proška (*Prošek 1950*, 441-444), který považuje některé spečené valy za pozůstatek hutnické činnosti. Svou tezi demonstruje na materiálu z hradiště Kozel u Hostimi. Podotýká, že hmota, která zde byla získána, je dvojího charakteru – struskovitá (pórovitá, šedá, místy hnědočervená) hmota a do červena vypálená hlína. Struskovité části se nacházely v jakýchsi prohlubních a červeně vypálená hlína kolem nich.

Zdá se tedy, že žár vycházel z těchto jamek. Získané fragmenty neobsahovaly pouze přepálenou hlínu s pískem, ale také zbytky horniny, kterou bohužel ve většině případů kvůli přepálení nebylo možno identifikovat. V několika fragmentech se ale podařilo horninu zachytit ne zcela spečenou a byla určena jako třetihorní železitý slepenec, který obsahoval velké množství železné rudy. F. Prošek dochází k závěru, že alespoň v tomto případě se jednalo spíše o pozůstatky hutních pecí. S touto tezí souhlasí následně i R. Pleiner (*Pleiner 1953, 790*), kterému se zdá také pravděpodobnější představa, že na hradišti Kozel u Hostimi se jednalo spíše o pozůstatky metalurgické činnosti, nežli o trosky spečeného valového opevnění.

Tzv. spečené valy jsou zajímavým jevem, který by v případě revizí přepáleného materiálu z valů za pomoci chemických analýz mohl přinést zajímavé výsledky – zda byla valová tělesa zasažena požárem, zda došlo k úmyslnému zapálení valů, nebo zda se v některých případech nemůže jednat o pozůstatky hutnické činnosti. Do poslední skupiny by pak jako nejpravděpodobnější spadaly hlavně lokality vyskytující se v oblastech, kde docházelo k těžbě nerostných surovin.

7. Analýza keramického souboru nálezů

7. 1. Tvarové určení nádob

Třídění a popis keramiky je založeno na vertikálním a horizontálním členění jednotlivých tvarů nádob. Popisný systém vychází z práce *A. Sheppardové (1957)* a v rámci českých lokalit byl poprvé použit při zpracování souboru pozdně halštatské keramiky z Jenštejna (*Dreslerová 1995*). Dále byl tento popisný systém využit při zpracování pozdně halštatské a časně laténské keramiky na sídlišti v Praze Zbraslavi (*Chytráček – Bernat 2000*), na opevněné výšinné lokalitě Vladař (*Chytráček – Šmejda 2005; Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*), na časně laténském sídlišti v Chržíně (*Chytráček 2007*) a v souborné práci o výšinných sídlištích halštatské a časně laténské doby v západních Čechách (*Chytráček – Metlička 2004*).

7. 1. 1. Vertikální dělení

Vertikální dělení třídí nádoby do třech základních skupin a jejich podskupin. Ke stanovení tvaru jsou sledovány body na vnější linii profilu nádoby (tzv. okrajové body), (*Tab. 1*).

- 100** - **otevřené nádoby** (průměr ústí je nejširším místem nádoby)
- 110 - otevřené jednoduché tvary
- 120 - otevřené prohnuté tvary (stěna nádoby je prohnutá)
- 130 - otevřené složené tvary (nádobu je složena ze dvou nebo více geometrických tvarů, má vytvořené „nepravé“ hrdlo)
- 140 - přechodný tvar mezi skupinou 100 a 300. Okraj je nejširším místem nádoby, ale zároveň je u nádob vytvořeno hrdlo.
- 200** - **jednoduché a „závislé“ (dependent) nádoby** (průměr ústí je menší než nejširší místo nádoby)
- 210 - uzavřené jednoduché tvary
- 230 - uzavřené složené tvary – lom je nejširším místem nádoby
- 300** - **tzv. „nezávislé“ (independent) uzavřené nádoby** (průměr ústí je menší než nejširší místo nádoby)
- 320 - uzavřené prohnuté tvary – hrdlo plynule přechází v tělo
- 330 - uzavřené složené tvary – hrdlo je ostře nasazeno na tělo, v linii stěny je patrné zalomení

7. 1. 2. Horizontální dělení

Horizontální dělení vychází z tradičního typologického přístupu, v němž se odráží zejména předpokládaná funkce nádob (**10 000 - 20 000** – výška nádoby je větší než průměr ústí; **30 000** – výška nádoby je menší než průměr ústí), (*Tab. 1*).

Pro úplnost uvádím všechny dosud rozeznané tvary, přestože některé z nich nejsou v materiálu z Podštětě zastoupeny. Při hledání analogií jednotlivých tvarů na jiných lokalitách vycházím především z práce *Die Höhesiedlungen der Hallstatt- und Latènezeit in Westböhmen* (Chytráček – Metlička 2004).

10 000

11 000 – **Soudky a hrnce** (*obr. 18, 19*)

11 210: Soudek. Uzavřený jednoduchý tvar; průměr ústí je menší než nejširší místo nádoby; s mírným náznakem prohnutí pod okrajem (**11 211**: hliník cihelny, *obr. 13: 3, 14: 1, 3*).

K soudkům lze řadit také fragmenty, které nebylo možné ale kvůli torzovitosti zařadit přesněji (hliník cihelny, *obr. 14: 6*)

Soudky 11 211 mají krk zejména leštěný nebo tuhovaný. Hlína je složena z pískových materiálů s mikroskopicky patrným ostřivem.

Soudky představují průběžný tvar užitkové keramiky. Pro české prostředí jsou charakteristické zejména pro pozdní halštatské a časné latén (*Chytráček – Bernat 2000*, 285; *Chytráček – Metlička 2004*, 45; *Chytráček – Šmejda 2005*, 23; *Chytráček 2007*, 468; *Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 313).

11 320: Hrnc. Uzavřený prohnutý tvar; průměr ústí je menší než nejširší místo nádoby; prohnuté hrdlo plynule přechází v tělo; výduť umístěna mezi 1/4 a 1/2 nádoby její výšky.

11 321: Hrnc. se morfologicky blíží amforám a vyznačuje se plynulým profilem ve tvaru S s trychtýřovitě zakončeným ústím (hliník cihelny, *obr. 10: 4; 11: 1; 12: 1; 13: 8; 14: 2*).

11 322: Hrnc. s nízkým válcovitým krkem (hliník cihelny, *obr. 10: 3; 11: 5*).

11 323: Hrnc. s vysokým válcovitým nebo lehce kuželovitým krkem (hliník cihelny, *obr. 11: 2, 4*).

Hrnce typu 11 321–11 323 z hlíny prostoupené pískem se hojně vyskytují ve stupni Ha D a LT A. Méně rozšířená forma hrnce 11 321 se někdy vyznačuje hlazeným povrchem s jemnější písčitou hlínou se znatelným ostřivem (*Šaldová 1984*, 317, *obr. 6: 1; Smrž 1996*, 83, *Abb. 13: 1*) a vyskytuje od Ha D2–3 do LT A (*Chytráček – Bernat 2000*, 285, *obr. 15: 6*). Zvláště rozšířený tvar 11 322 patří k hrubé užitkové keramice, která ovšem nemůže sloužit pro přesnější chronologii v době halštatské a časné laténské. Pro hrnce 11 323 je často typický zesílený, často okrouhlý (*Chytráček – Metlička 2004*, 47, *Abb. 107: 22*), nejčastěji však vodorovně seříznutý okraj (*Chytráček – Metlička 2004*, 84, *Abb. 84: 13; 87: 9; 114: 17*). Ve středních Čechách je u tvarů typických pro LT A možné rozeznat příměsí tuhy (*Chytráček – Bernat 2000*, 296, *obr. 12: 3; 22: 4*).

11 330: Hrnc. Uzavřený složený (z více geometrických prvků) tvar; průměr ústí je menší než nejširší místo nádoby; hrdlo je ostře nasazeno na tělo nádoby; výduť umístěna mezi 1/4 a 1/2 výšky nádoby.

11 333: Hrnc. s vysokým válcovitě nebo kuželovitě formovaným krkem; někdy/občas s jemnou výzdobou; často s přímo nebo šikmo seříznutým okrajem (hliník cihelny, *obr. 11:3,7*).

Hrnc. typu 11 333 se objevuje v západních Čechách ve stupni Ha D (*Bašta – Metlička 1992*, 384, *obr. 8: 12; Chytráček – Metlička 2004*, 47, 48).

V keramickém souboru se nachází fragmenty, které spadají do této skupiny ale bez možnosti přesnějšího roztřídění (hliník cihelny, *obr. 14:6*).

12 000 – Situlovité a vázovité nádoby

20 000

21 000 – Zásobnice

22 000 – Amforovité zásobnice

23 000 – Amfory

24 000 – Lahvovité amfory a lahve

30 000

31 000 – Hluboké mísy (*obr. 18, 19*)

31 320: Průměr ústí je menší než nejširší místo nádoby.

31 322: Nižší válcovitý krk plynule přechází v tělo (hliník cihelny, *obr. 10:2*).

Mísy typů 31 321 – 31 323 se vyskytují v hrobových výbavách v západních Čechách průběžně během Ha C/D i Ha D2–3 (*Soudská 1994*, Abb. B27: 9; *Šaldová 1965*, obr. 59: 11; *1968*, obr. 21: 26; *1971*, obr. 31: 3; 38: 6; 70: 7; *Chytráček 1990*, 107, obr. 4: 1; 9: 8; 10: 2; *Beneš 1969*, obr. 9: 3; 11: 1; *Chytráček – Metlička 2004*, 57).

32 000 – Mísy (*obr. 18, 19*)

32 110: Mísa. Jednoduchý mělký otevřený tvar; stěny rozevřené, mírně vyklenuté (**32 114:** Jezerský vrch, *obr. 15: 1, 3*).

Mísy typu 32 113 – 32 114 jsou doloženy během pozdní doby bronzové, doby halštatské a doby laténské (*Chytráček – Metlička 2004*, 59).

32 130: Mísa s lomenou stěnou. Otevřený složený tvar; rozevřené ústí je nejširším místem nádoby; stěna ostře lomená (**32 131:** hliník cihelny, *obr. 10: 1, 11: 6*).

Mísy tohoto typu se řadí k charakteristickým tvarům pozdně halštatské doby. Vyskytují se běžně ve výbavě hrobů i na sídlištích z období Ha D2–3/LT A (*Beneš 1969*, obr. 8: 18; *Šaldová 1971*, 85, obr. 85: 9; 29: 3; 33: 1; *1984*, 326, obr. 3: 5; 10: 1; *Chytráček 1990*, 108, obr. 10: 16; 19: 7; 23: 14; *Bašta – Metlička 1992*, 384, obr. 4: 6; *Bašta – Baštová – Bouzek 1989*, Abb. 4: 17; *Chytráček – Bernat 2000*, 294, tab. II; obr. 13: 7; *Chytráček – Metlička 2004*, 59-60; *Chytráček 2007*, 469, obr. 5: 2; *Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 314, obr. 10: 3, 12: 4, 13: 1).

32 140: Mísa. Přejídný tvar mezi skupinou 100 a 300. Výrazně prohnutý okraj vytváří hrdlo, ale rozevřené ústí je stále nejširším místem nádoby. Mísa s náznakem nízkého nepravého hrdla, které tvoří krátký, šikmo dovnitř seříznutý, ven vykloněný okraj (**32 141:** hliník cihelny, *obr. 12: 5, 6*).

Tyto mísy, dotáčené často na hrnčířském kruhu, představují charakteristický tvar v LT A2 (*Uenze 1991, 72, Abb. 4: 2, 3; Michálek 1985, obr. 4:4; Soudská 1994, Abb. B11: 65*) a jsou doloženy ještě ve stupni LT B (*Waldhauser 1977, obr. 5: 7, 8; 11: 6, 7, 9, 30; Salač 1984, 268, obr. 4: 17, 21; 1993, 126, Abb. 91: 1; Waldhauser – Holodňák 1984, 211, obr. 9: 2, 7; Chytráček – Metlička 2004, 60; Chytráček – Šmejda 2005, 25, obr. 20: 4; Chytráček 2007, 469, obr. 5: 12; Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012, 314, obr. 10: 1, 12: 19*).

32 210: Mísa se zataženým okrajem. Jednoduchý tvar. Průměr ústí menší než nejširší místo nádoby. Slabě zatažený okraj (**32 211:** hliník cihelny, *obr. 13: 1, 2, 13*). Silně zatažený okraj (**32 212:** hliník cihelny, *obr. 12: 2*). Výrazně dovnitř vklopený okraj (**32 213:** hliník cihelny, *obr. 12: 3, 13: 9*).

Mísy 32 211 jsou zastoupeny v řadě kultur mladšího pravěku a jsou prokázány také v době halštatské a laténské (*Chytráček – Metlička 2004, 61*).

Typ mís 32 212 procházel vývojem, který můžeme zpětně sledovat od mladší doby bronzové. Typické jsou pro nynickou skupinu v Ha B a halštatskou mohylovou kulturu v Ha C (*Šaldová 1965, obr. 13; 16: 10; 1968, obr. 21: 5, 8; 1971, 85, obr. 64: 5*). Mísy Ha D se odlišují svou objemnější hmotou, okraj je nápadně vtažen (*Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012, 314, obr. 10: 8, 16; 11: 7, 16; 12: 8, 12, 15, 30; 13: 12; 23: 4*), (*Chytráček – Metlička 2004, 61*).

Mísy tvaru 32 213 se vyskytují během stupně Ha D (*Chytráček 1990: obr. 9: 9*) a zároveň patří k charakteristickým tvarům doby laténské, kdy se objevují i mělké a široké tvary (*Šaldová 1971, 117, obr. 66: 2; Soudská 1994, Abb. B8: 9; B14: 15; Waldhauser – Holodňák 1984, obr. 11: 17; Jansová 1986, Taf. 2: 6; Chytráček – Metlička 2004, 61*).

32 330: Mísa. Průměr ústí je menší než nejširší místo nádoby. Velmi nízké válcovité, až mírně rozevřené hrdlo ostře nasazeno na tělo (**32 336:** hliník cihelny, *obr. 12: 4*).

Mísy tvaru 32 336 patří k horizontu braubašského zboží (Ha D3/LT A), (*Waldhauser 1977, 158, obr. 9: 12b; Waldhauser et al. 1993, Abb. 132: 11, 13; Soudská 1994, Abb. B16: 52; Vojtěchovská 1995, 11, obr. 17: 1; Dreslerová 1995, 62, fig. 26: 114/1; Gosden 1987, fig. 11: 8, 9; Motyková – Drda – Rybová 1984, 403, obr. 33: 8; Chytráček – Bernat 2000, 294, obr.*

6: 1, 2; 14: 9). Tento typ mísy se nacházel na časně laténském dvorci v Droužkovicích v severozápadních Čechách společně s attickou keramikou z 1. poloviny 5. st př. n. l. (*Bouzek – Smrž 1994*, 581, Abb. 1–3; *Smrž 1996*, 71, Abb. 6: 13; 8: 14; *Chytráček – Metlička 2004*, 63; *Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 314, obr. 11: 1).

33 000 – Koflíky

34 000 – Miniaturní nádoby

35 000 – Talíře

36 000 – Disky

37 000 – Poklice

41 000 – Cedníky a trychtýře

Horizontální dělení	Početní zastoupení	Procentuální zastoupení
Hrnec, soudek (11 000)	10	52, 6 %
Hluboká mísa (31 000)	1	5, 3 %
Mísa (32 000)	8	42, 1 %
Vertikální dělení	Početní zastoupení	Procentuální zastoupení
Otevřené tvary	4	21, 1 %
Jednoduché "závislé" tvary	4	21, 1 %
Tzv. "nezávislé" uzavřené tvary	11	57, 8 %

Tab. 1. Početní a procentuální zastoupení rekonstruovatelných tvarů nádob – hliník cihelny.

7. 2. Výzdoba

Výzdobu lze na pozdně halštatské a časně laténské keramice rozdělit do několika skupin. Dělení vychází se stejných prací jako horizontální a vertikální dělení keramiky (*Dreslerová 1995*, *Chytráček – Bernat 2000*, *Chytráček – Metlička 2004*, *Chytráček – Šmejda 2005*, *Chytráček 2007*, *Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*). Stejně jako u dělení keramiky podle morfologických znaků, i při srovnávání výzdoby na materiálu v Podštělech s jinými lokalitami, kde se vyskytují stejné motivy, vycházím zejména z práce o výšinných sídlištích v západních Čechách (*Chytráček – Metlička 2004*). I zde pro úplnost uvádím všechny typy výzdoby sledovaného období, přestože ne všechny se na keramice z Podštěl vyskytují.

100–150 – Samostatná rytá výzdoba

Vyskytuje se hojně na jemně plavené keramice z horizontu Ha D; především na vnějších stranách amfor (23 000), lahví (24 000), miniaturních nádob (34 000) nebo na vnitřní straně mís (32 000).

115: Pásky tvořené vlásečnými liniemi na malých fragmentech (Jezerský vrch, *obr. 16: 2*).

Výzdobné motivy 115–142 se vyskytují zvláště hojně na jemné keramice halštatské mohylové kultury, méně pak v prostoru bylanské kultury (Ha C/Ha D1). Motiv 115 a 126 jsou v západních Čechách na hrobové i sídlištní keramice doloženy již ve stupni Ha C (Šaldová 1965, 76, *obr. 58: 5; 1968, 352, obr. 15: 11; 21: 14; 1974, 139, obr. 9; 1992, 90, obr. 5: 67; 1994, 301, Abb. 6: 4; Soudská 1994, 57, Abb. B25: 10; B27: 10; Hralová 1993, 55, Taf. XXX; Čechura 2002, 150, obr. 4: 4, 6*), ve středních a jižních Čechách se takto vyskytuje pouze motiv 115 (Beneš 1972, 289, *tab. II; Michálek 2003, 155, Abb. 10: 9; Koutecký – Sedláček 1984, 272, obr. 4: 13; 8: 18; 13: 18*). V sídlištní keramice je motiv 115 doložen ve středních již ve stupni HaC1 (Sedláček 1980, 152, *obr. 5: 13; Šaldová 1997, 25, obr. 5: 66, 67*), v jižních (Fröhlich 2001, 119, *obr. 4: 20; 5: 7*) a v západních Čechách (Chytráček – Metlička 2004, 71, *Abb. 148: 8; 151: 12, 43; 152: 8*) ve stupni Ha C/Ha D1. Motiv 115 – 145 jsou v celém stupni Ha D početně zastoupeny ve středních, západních, jižních a severozápadních Čechách a vyskytují se na keramice z pohřebišť, ze sídlišť i z výšinných sídlišť (Fridrichová – Koutecký – Slabina 1997, 59, *Abb. 6: 1; Dreslerová 1995, 32, fir. 31; Fridrichová 1974, obr. 2: 8; 3: 10; 17: 3, 5; Gosden 1993, fig. 63: 88; 67: 173; Preidel 1937, Taf. III: 16, 17; Koutecký 1985, obr. 3: 1, 4, 5, 8; Michálek – Lutovský 2000, 152, *Tab. 84: 15*). V západních, jižních a středních Čechách patří tyto motivy ještě do stupně Ha D3/LT A (Šaldová 1971, 90, *obr. 50: 2, 4; 1984, 325, obr. 2: 24; Michálek – Venclová 1992, 17, Text-Abb. 7: 17–19, 38; Vojtěchovská 1995, 10, obr. 14: 15*), v LT A se pásky z vlásečných linií objevují již poměrně vzácně (Fridrichová 1987, 192, *tab. 59: 1; 61: 9; Chytráček – Metlička 2004, 70*).*

151–160 – Kombinace ryté a vlešťované výzdoby

161–170 – Kombinace ryté a tuhované výzdoby

171–199 – Kombinace ryté a kolkované výzdoby

200–299 – Jemná vtačovaná výzdoba

300–350 – Kombinace jemné vtačované a ryté výzdoby

351–360 – Kombinace jemné vtačované, ryté a kolkované výzdoby

361–370 – Kombinace jemné vtačované a kolkované výzdoby

371–385 – Kombinace jemné vtačované, ryté a vlešťované výzdoby

386–399 – Kombinace jemné vtačované, ryté a tuhované výzdoby

400–499 – Hrubá vtačovaná výzdoba

400–405: Oběžné linie z kruhových až oválných důlků (**401:** hliník cihelny, *obr. 10: 4; 12: 1; 13: 4, 7; 402: hliník cihelny, *obr. 10: 7; 14: 1, 17: 2; 403: Jezerský vrch, *obr. 15: 2*)**

406–409: Oběžné linie ze svislých nehtových vrypů nebo důlků (**406:** hliník cihelny, *obr. 10: 3; 11: 2, 8; 14: 2; 408: hliník cihelny, *obr. 11: 7; 409: hliník cihelny, *obr. 10: 2*)**

Varianty motivů 401–409 se vyskytují většinou v dlouhém časovém horizontu Ha B, C, D – LT A/B a neposkytují výraznější oporu pro chronologii (*Chytráček – Bernat 2000, 255-313; Chytráček – Metlička 2004, 76; Šaldová 1984, 304-330*).

500–599 – Kolkovaná výzdoba/kružítková výzdoba

600–650 – Výzdoba provedená tuhou

601–610: Tuhované pásy.

603: Oběžná grafitová páska pouze na vnitřní straně nádob, kombinovaná s šikmými grafitovými pásky (Jezerský vrch, *obr. 16: 4*)

608: Šikmé grafitové pásy na vnitřní straně malých fragmentů misek (Jezerský vrch, *obr. 16: 3*)

V západních a středních Čechách se výzdoba provedená tuhou objevuje na vnějších stranách velkých nádob a na vnitřních stranách koflíků, talířů a mís v hrobové a sídlištní keramice ve stupni Ha C (*Šladová 1965, 76, obr. 58: 3a; 1974, obr. 8; Čechura 2002, 149, obr. 2: 20; 4: 3–6; Koutecký – Sedláček 1984, 272, obr. 12: 1, 7*). Motivy 601–608 se vyskytují v oblasti halštatské mohylové kultury (*Šaldová 1968, 306, obr. 12: 21; Chytráček 1990, 109, obr. 9: 2, 3; Hralová 1993, 57, Taf. XXI: 7; Soudská 1994, 54, Abb. B26: 6*) a jsou hojně rozšířeny ve stupni Ha D (*Franc 1890, 154, Taf. LXXVI: b; Šaldová 1971, 88, obr. 58: 4; Jílková – Rybová – Šaldová 1959, 93, obr. 40: 8; Bašta – Metlička 1992, obr. 6: 3, 7; Dreslerová 1995, fig. 21: 22*) a přetrvávají do stupňů Ha D3/LT A (*Šaldová 1984, 315, obr. 2: 20; 4: 1; 8:1; Chytráček – Bernat 2000, 292, obr. 8: 1; 9: 3; 17: 1; 18:7; Chytráček – Metlička 2004, 80*).

651–660 – Kombinace tuhované a malované výzdoby

661–670 – Kombinace tuhované a vlešťované výzdoby

700–799 – Vlešťovaná výzdoba

800–899 – Malovaná výzdoba

900–999 – Plastická výzdoba

900–920: Jednoduchá plastická páska nalepená na výduti nebo v podhrdlí.

901: hladká nečleněná páska (hliník cihelny, *obr. 10: 6; 11: 3; 13: 3*)

902: páska s oválnými důlky (hliník cihelny, *obr. 14: 3*; Jezerský vrch, *obr. 15: 7*)

910: páska se svislými vroubky (Jezerský vrch, *obr. 15:6*)

Motivy 901–916 nejsou nijak zvláště chronologicky citlivé. Motiv 902 se objevuje v západních a jižních Čechách již v průběhu doby bronzové (*Šaldová 1983*, obr. 5: 11; 7: 4; 9: 29), dále v Ha C (*Chytráček – Metlička 2003*, 97, Abb. 6: 26; *Čechura 2002*, 150, Obr. 3: 4: 1; *Fröhlich 2001*, obr. 5: 27, 31; 6: 6, 3) a především v Ha D/LT A (*Bašta – Metlička 1992*, obr. 7: 11; 9: 3; *Bašta – Baštová – Bouzek 1989*, Abb. 6; *Šaldová 1984*, obr. 3: 15, 4-7; 9: 1, 8; *Doubová 1976*, obr. 7: 1, 2; *Eichhorn 1937*, 25, Abb. 28: 8).

951–958: Oběžné žlábký. Výrazné úzké oběžné žlábký jsou na plecích nebo výduti nádob zhotovených na kruhu, uspořádané jednotlivě nebo ve dvojicích i trojicích (**954:** hliník cihelny, *obr. 14: 4, 5*).

Motivy 954–955 se objevují na mísách a lahvovitých nádobách v časném latěnu. V západních a jižních Čechách jsou běžně zastoupeny na sídlištní a hrobové keramice ze stupňů Ha D3/LT A (*Franc 1906*, 219, tab. 25: 9a; *Jilková – Rybová – Šaldová 1959*, 98, obr. 44: 4; *Šaldová 1984*, 317, obr. 5: 14, 15; 7: 10; 1971, 91, obr. 68: 1; *Soudská 1994*, 56, Abb. B4: 22; B16: 1; *Čujanová-Jilková – Soukupová 1977*, 249, obr. 4: 2, 3; *Bašta – Baštová – Bouzek 1989*, 466, Abb. 4: 3, 4; *Beneš – Břicháček 1980*, 34, obr. 13: 12; *Michálek 1985*, 10, obr. 3: 14; *Filip 1956*, Tab. XV). Tyto motivy jsou běžné také na keramice z opevněných výšinných sídlišť v sousedním Bavorsku (*Müller-Karpe 1959*, 20, Taf. 11: 3, 4, 8; *Frisch 1998*, 305, Abb. 6: 2; *Koch 1991*, Taf. 14: 1–3; 32: 5–8; 77; *Reisenhauer 1991*, Taf. 20: 2; 22: 15; *Uenze 1985*, Abb. 3: 19; *Chytráček – Metlička 2004*, 85).

971–980 – Ucha (**971:** hliník cihelny, *obr. 13: 11*)

991–1000 – Dna

991–997: Prohnuté dno (omfalos).

995: plošně vyklenuté dno hladké bez výzdoby (hliník cihelny, *obr. 13: 10*)

Dna 995 se objevují v delším časovém úseku; ojediněle již ve fázi HaC2 a HaC2/D1 (*Šaldová 1994*, 94, obr. 3: 31), v průběhu stupně Ha D a také v LT A (*Soudská 1994*, 54, 56, Abb. B26:1; B3: 3, 16, B5: 18; *Šaldová 1984*, obr. 2: 19; 3: 10). V severozápadních Čechách se objevují ještě v LT C2 (*Salač 1993*, 120, Abb. 77: 12).

7. 3. Časové a kulturní zařazení nálezů

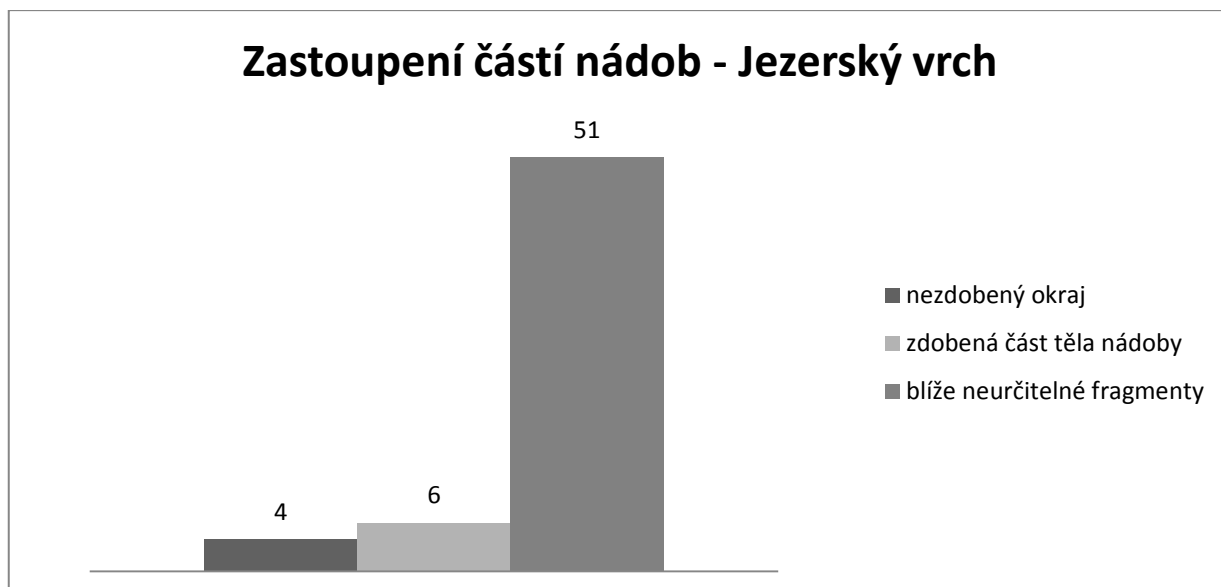
7. 3. 1. Keramický soubor – Jezerský vrch

Zjišťovacím výzkumem roku 1981 D. Baštová získala na Jezerském vrchu nepočtený soubor keramických zlomků. Z celkového počtu 62 fragmentů jich byla velká většina atypická (51 ks; 82%). V souboru se nacházely čtyři okrajové fragmenty (6,5 %) a šest zdobených úlomků (9,7 %), (*Graf. 1; Tab. 2*). Jediný zlomek, který se dal rekonstruovat do podoby celého tvaru nádoby, byla mísa typu 32 114 (*obr. 15: 1, 3*). Tento typ je ale doložen již od konce doby bronzové až po dobu laténskou, proto nemohl sloužit k bližšímu časovému zařazení tohoto souboru. Na fragmentech se nachází hrubá vtačovaná výzdoba (403: *obr. 15: 2*), která ale také není oporou pro chronologii, neboť se stejně jako tvar 32 114 vyskytuje od Ha B až po LT A/B. Ani plastická výzdoba nepřispěje k přesnější dataci lokality, neboť není chronologicky citlivá (902: *obr. 15: 7*; 910: *obr. 15: 6*). K bližší dataci nálezového souboru nám poslouží výzdoba provedená tuhou (603: *obr. 16: 4*; 608: *obr. 16: 3*), která se v západních a středních Čechách objevuje v hrobové i sídlištní keramice ve stupni Ha C. Oba zde zastoupené motivy 603 a 608 se vyskytují v halštatské mohylové kultuře, jsou hojně zastoupeny ve stupni Ha D a přetrvávají do stupňů Ha D3/LT A. Další oporou pro chronologii je samostatná rytá výzdoba (115: *obr. 16: 2*), která je stejně jako předchozí motivy hojně zastoupena v halštatské mohylové kultuře. V západních Čechách se tyto vlásečné linie objevují na sídlištní keramice ve stupni Ha C/Ha D1 a přetrvávají zde do stupně Ha D/LT A. V samotném LT A se už vyskytují zcela ojediněle.

Úlomky mazanice (53 ks) se nacházely ve všech pěti zjišťovacích sondách na Jezerském vrchu a jsou na nich patrné stopy přepálení.

V sondě č. 3 byl těsně nad skalnatým podložím nalezen přeslen (*obr. 16: 1*) ve vodorovném průměru okrouhlý, ve svislém průřezu prstencovitý o průměru 5 cm a výšce 2,9 cm s nehtovými vrypy po obvodu. Přesleny patří k častým sídlištním nálezům, které sloužily při textilní výrobě při spřádání vlny (*Sklenář 1998, 40-41*).

Z tohoto výčtu keramiky, která je chronologicky citlivá, je patrné, že celá datace Jezerského vrchu stojí na několika zlomcích keramiky, z nichž pouze tři dovolují zařazení lokality do úžeji vymezeného horizontu pozdní doby halštatské (Ha C/D1 – Ha D3) až přelomu doby halštatské a doby laténské (Ha D/LT A). Ostatní fragmenty lze zařadit do dlouhého časového období od pozdní doby bronzové po dobu laténskou.

Graf. 1. Grafické zobrazení početního zastoupení částí nádob – Jezerský vrch.

Typ částí nádoby - Jezerský vrch	Početní zastoupení	Procentuální zastoupení
Nezdobený okraj	4	6, 5 %
Zdobená část nádoby	6	9, 7 %
Blíže neurčitelné fragmenty	51	83, 8 %

Tab. 2. Početní a procentuální zastoupení částí nádob – Jezerský vrch.

7. 3. 2. Keramický soubor – hliník cihelny

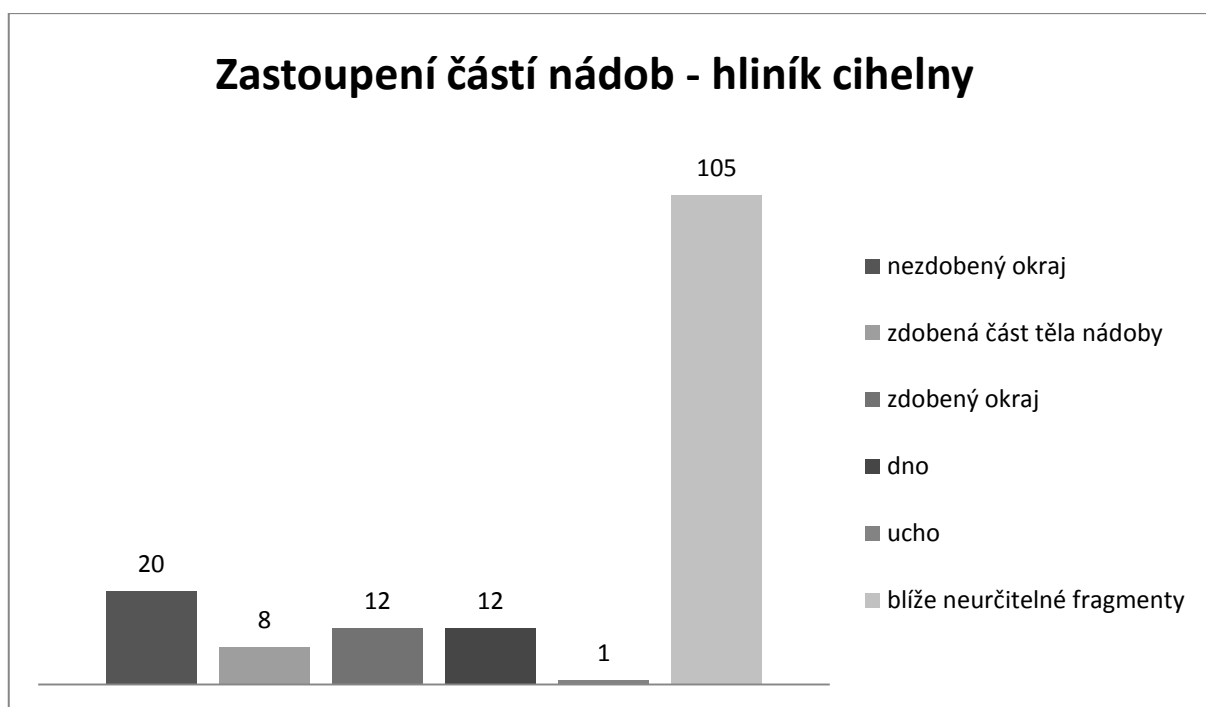
Při těžebních pracích v hliníku cihelny se podařilo zachránit 158 zlomků keramických nádob. Nálezové okolnosti bohužel nedovolují určit primární polohu těchto zlomků. Z tohoto počtu jich bylo 105 (66, 5 %) atypických. V souboru se nacházelo 32 (20, 3 %) okrajových fragmentů, z nichž 12 (7, 6 %) bylo zdobených, dále 8 (5, 1 %) zdobených zlomků těla nádoby a 12 fragmentů (7, 6 %) den, (*Graf. 2; Tab. 3*).

Samotná výzdoba nám soubor umožní zařadit pouze do delšího časového horizontu, ale žádný z výzdobných prvků není příhodný pro jemnější chronologické určení. Nejhojněji je zastoupena na nádobách hrubá vtlačovaná výzdoba (401: *obr. 10: 4; 12: 1; 402: obr. 10: 7; 14: 1; 17: 2; 406: obr. 11: 2; 14: 2; 408: obr. 11: 7; 409: obr. 10: 2*), která se vyskytuje v dlouhém časovém horizontu od pozdní doby bronzové (Ha B) až na přelom časně a střední doby laténské (LT A/B). Tato výzdoba se vyskytovala zejména na hrncích (tvary 11 321, 11 322, 11323, 11 333) a na hluboké míse (tvar 31 322). Plastická výzdoba se vyskytovala na soudcích a hrncích a na zlomcích, které nebylo možné blíže tvarově určit (901: *obr. 10: 6; 11: 3; 13: 3; 902: obr. 14: 3; 954: obr. 14: 4, 5*). Ani tento výzdobný motiv není příliš chronologicky citlivý. Typ 902 se v západních a jižních Čechách objevuje již v průběhu doby

bronzové a přetrvává až do stupně LT A. Výzdoba typu 954 je v západních Čechách běžně zastoupena ve stupních Ha D3/LT A v sídlištní keramice i v hrobové výbavě. Objevuje se také na opevněných výšinných sídlištích v sousedním Bavorsku (*Müller-Karpe 1959; Frisch 1998; Koch 1991; Reisenhauer 1991; Uenze 1985*). V keramickém souboru z hlínky cihelny se nachází také prohnuté dno (*omfalos*; 995: *obr. 13: 10*). Ta se vyskytují v delším časovém úseku, ojediněle se objevují již v Ha C2 a Ha C/D, více jsou zastoupena během Ha D a LT A.

K bližší chronologii nalezeného souboru nám pomůže tvarové určení nádob. Nejhojněji se zde vyskytovaly soudky a hrnce. Soudky (tvar 11 211: *obr. 13: 3; 14: 1, 3*) nebo blíže neurčitelné zlomky spadající do této skupiny patří k průběžnému tvaru užitkové keramiky a na území Čech jsou charakteristické zejména pro pozdní dobu halštatskou (Ha D) a časnou dobu laténskou (LT A). Hrnce (tvar 11 321: *obr. 10: 4; 11: 1; 12: 1; 13: 8; 14: 2; tvar 11 322: obr. 10: 3; 11: 5; tvar 11 323: obr. 11: 2, 4*) se hojně vyskytují ve stupních Ha D a LT A. Tvar 11 321 patří mezi méně rozšířenou formu, která se vyskytuje ve stupních Ha D2/3 – LT A. Hrnce tvaru 11 333 (*obr. 11: 3, 7*) se v západních Čechách objevuje ve stupni Ha D. Charakteristickým tvarem pro pozdní dobu halštatskou je mísa s lomenou stěnou (32 131: *obr. 10: 1; 11: 6*), která se vyskytuje běžně v hrobové výbavě i na sídlištích. Mísa typu 32 140 (*obr. 12: 5, 7*), která je často dotáčena na kruhu, patří mezi charakteristický tvar LT A2, občas je doložena ještě ve stupni LT B. Během celého mladšího pravěku se vyskytuje mísa se slabě zataženým okrajem (32 211: *obr. 13: 1, 2, 13*). Pro nynickou skupinu (Ha B) a mohylovou kulturu (Ha C) je typická mísa se silně zataženým okrajem (32 212: *obr. 12: 2*). Tyto kultury náležejí do delšího horizontu pozdní doby bronzové a časné doby laténské. Mísa s výrazně dovnitř vklopeným okrajem (32 218: *obr. 12: 3; 13: 9*) je charakteristickým tvarem pro pozdní dobu halštatskou (Ha D) a časnou dobu laténskou (LT A). A mísa typu 32 336 (*obr. 12: 4*) spadá do horizontu braubašského zboží (Ha D3/LT A).

Keramický materiál z hlínky cihelny je tedy možno podle většiny fragmentů datovat na přelom doby halštatské a laténské (Ha D/LT A).

Graf. 2. Grafické zobrazení početního zastoupení částí nádob – hliník cihelny.

Typ části nádoby - hliník cihelny	Početní zastoupení	Procentuální zastoupení
Nezdobený okraj	20	12, 6 %
Zdobený okraj	12	7, 6 %
Zdobená část těla nádoby	8	5, 1 %
Dno	12	7, 6 %
Ucho	1	0, 6 %
Blíže neurčitelné fragmenty	105	66, 5 %

Tab. 3. Početní a procentuální zastoupení částí nádob – hliník cihelny.

8. Soupis lokalit z povodní Střely z pozdní doby halštatské a časně doby laténské

Pro ucelenější pohled na osídlení v blízkosti Podštětě uvádím přehled lokalit náležících do řešeného regionu. Pro prostorové vymezení jsem zvolila oblast povodí řeky Střely (tzn. okolí vodního toku Střely a jejích přítoků), časově je soupis zaměřen na lokality z pozdní doby halštatské a časně doby laténské (doba prokázaného osídlení hradiště a rovinného sídliště v Podštětělech), v některých případech jsou ale na lokalitě zachyceny i další časové horizonty. Tuto oblast jsem vybrala v návaznosti na výzkum D. Baštové z let 1980–1982 a také z důvodu možného využití Střely jako komunikace (viz kapitola „10. 2. Regionální a nadregionální kontakty a komunikace“). Vycházela jsem z přehledu akcí na lokalitách

v Archeologické databázi Čech a z primárních pramenů (nálezové zprávy; hlášení uložena v archivu Archeologického ústavu AV ČR v Praze).

Lokality jsem zanesla do mapy pomocí softwaru QGis (*obr. 23*).

BABINA, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: sídliště

Poloha: „Za Humny“; na mírném jižním svahu; 600 m jižně od středu obce Babina; lokalitu obtéká na východě Nebřezinský potok.

Výzkum: r. 1990: povrchové sběry na zoraném poli ZČM Plzeň (M. Metlička); nálezy mazanice, zlomků keramiky (čtyři zlomky typické a dva z tuhového materiálu umožňují lokalitu přibližně datovat).

Datace: pozdní halštát (Ha D)

Literatura: *Baštová 1984a*, 157; *Charvátová 1987*, 9; *Roubík 1959*, 65; *Rožmberský, P. 1987*, 9.

DOLNÍ HRADIŠTĚ, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: hradiště

Poloha: Ostrožna nad soutokem Střely a Kralovického potoku; 1 km východně od obce Dolní Hradiště; ze dvou stran chráněno strmou skálou, ze třetí strany valem (dva příčné valy, lépe zachovalý je východní; na západě dříve třetí dnes již rozoraný val); 120 m nad hladinou řeky.

Výzkum: a) r. 1930: Zachycen sídlištní areál s kulturními vrstvami (LT?; doba hradištní), (ARÚ Praha HLAS 2155/1930; HLAS 2156/1930).

b) r. 1952: Zjištěn val na východní straně (původně tři souběžné valy, v současnosti patrný jen jeden, další dva zničeny orbou); keramické zlomky (Ha D2–3; LT C2–D2; doba hradištní), (ARÚ Praha HLAS 2309/52).

c) r. 1939: Nalezeny zlomky keramiky (malovaný slunečnicový motiv); pět kulturních jam (dvě z Ha, LT; tři z doby hradištní); v poloze „V Dubinách“ 1 km západně od obce Dolní Hradiště na ostrožně nad soutokem Střely a Čechinského potoka by se měl podle zjištěných informací nacházet také val - neověřeno (ARÚ Praha HLAS 344/39; HLAS 1946/40).

d) r. 1982: Nálezy štípané industrie (eneolit?); keramických zlomků (Ha; doba hradištní); mazanice. Místo uložení: ČSAV exp. Plzeň, př. č. P 23/82 (*Beneš 1985*, 29).

e) r. 1985: Na východní a severní hraně nálezy keramiky (Ha D2–3; doba hradištní); na okraji pole polovina běhounu hradištního žernovu (*Baštová 1987*, 42).

f) r. 1986: Povrchové sběry při zaměřování hradiště; 63 zlomků keramiky (Ha; doba hradištní), (*Baštová 1989a*, 39; ARÚ Praha HLAS 2805/86; HLAS 4212/90).

Datace: eneolit (?); doba halštatská (Ha?; Ha D), doba laténská (LT?; LT C2–D2), doba hradištní.

Literatura: *Baštová 1984a*, 157-158; *1987*, 42; *1989a*, 39; *Čtrnáct 1951*, 88-90; *1964*, 208-225; *Doubová 1977*, 12-15; *1981*, 267-270; *Maličský 1950*, 126; *Šaldová 1977*, 117-163; *1984*, 304-330; ARÚ Praha HLAS 2155/1930; HLAS 2156/1930; HLAS 2309/52; HLAS 344/39; HLAS 1946/40; HLAS 2805/86; HLAS 4212/90.

HODOVIZ, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: hradiště

Poloha: „Vyšohrad“; 700 m severovýchodně od obce Hodoviz na ostrožně nad ohybem potoka Chladná; znatelné valy.

Výzkum: a) r. 1979: P. Rožmberský provedl sondu na ostrožně nad potokem. Nalezeny pravěké, blíže nedatovatelné zlomky keramiky.

b) r. 1980: P. Rožmberský prováděl na lokalitě povrchové sběry, z nichž pocházela pravěká blíže neurčitelná keramika a zlomky nádob ze středověku až novověku. D. Bašťová téhož roku v jižní části ostrožny položila sondu 1 x 1 m, v níž zachytila zlomky pravěké keramiky a v souvislosti s tímto zjišťovacím výzkumem upozorňuje na zbytky valu – na jižní a východní straně kamenného valu a na severní a západní straně hlinitého valu.

c) r. 2008: Zjištěno porušení lokality na několika místech na západním svahu ostrožny. Položena sonda (1,0 x 0,7 m) na nejporušenějším místě se zlomky keramiky vyházenými na povrch. Pod 20–25 cm silnou vrstvou humusu a ornice se nacházela až k podloží (v hloubce 40–60 cm) tmavě šedá hlinitá splachová vrstva s břidlicovými kameny a četnými zlomky mazanice a keramiky. Některé zlomky jednoznačně zastupují chamskou kulturu, několik fragmentů lze s velkou pravděpodobností datovat do pozdní doby halštatské.

Datace: eneolit (chamská kultura), pozdní doba halštatská (?) (Ha D)

Literatura: *Bašťová 1984a*, 158; *Braun 1982*, 29-30.

HORNÍ HRADIŠTĚ, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: hradiště

Poloha: „Hrádek“; na pravém břehu Střely; 1, 5 km jižně od obce Horní Hradiště; úzká ostrožna vytvořena smyčkovitým zákrutem řeky. Na protějším břehu leží mohutný skalní amfiteátr „Kozí Zámek“. Svahy jsou strmé, s okolním terénem je ostrožna spojena na jižní straně. V přímé blízkosti se nachází železniční tunel (Plzeň – Žatec).

Výzkum: a) r. 1933 A. Patejdl našel ne příliš hluboko pod zemí keramické zlomky, zřejmě prý původu slovanského. Není jasné, co se s nimi stalo (ARÚ Praha HLAS 1945/1940).

b) r. 1939 V. Čtrnáct z plochy hradiště nálezy zlomků keramiky, které určil jako starolaténské, (ARÚ Praha HLAS 342/39).

c) r. 1940 V. Čtrnáct z plochy hradiště nálezy určené jako pozdně halštatské (Ha D2–3), (ARÚ Praha HLAS 1945/1940).

d) r. 1950 J. Maličský zjistil, že nejužší místo ostrožny je přepaženo krátkým (15m) obloukovitým „spečeným“ valem. Z prospekce terénu těsně za valem pocházejí zlomky keramiky (LT?); eneolitická šipka; vypálená mazanice (*Maličský 1950*, 34; ARÚ Praha HLAS 2322/52).

Datace: doba halštatská (Ha D), doba laténská (LT A; LT?), eneolit (?), doba hradištní?

Literatura: *Maličský 1950*, 34; ARÚ Praha HLAS 1945/40, HLAS 342/39, HLAS 1945/40, HLAS 2322/52.

KRALOVICE, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: pohřebiště

Poloha: severozápadní úpatí Červené Hory; 2, 5 km severozápadně od obce Kralovice a 2, 4 km jihozápadně od obce Sedlec

Výzkum: a) r. 1895: F. X. Franc zjistil na Červené Hoře 30 hrobů a 12 z nich odkryl (čtyři malé mohylky s proláklými středy a žárovými pohřby; osm hrobů v zahluobených čtyřúhelníkových komorách zasypaných kameny). Odkryté hroby obsahovaly nálezy železa, mečů, nožů, spony s ptačí hlavičkou, zlomků keramických nádob, přeslen, sklo a korálky. Tyto předměty byly datovány do doby halštatské a časné doby laténské (*Franc 1909*; ARÚ Praha HLAS 598/1937).

b) r. 1972: Na jihozápadním úpatí Červené Hory byly v terénu narušeném lomy prokopány dvě nízké malé mohylky o průměru 5–6 m. Na západním svahu byly prozkoumány další dvě mohylky, z nichž jedna byla neporušená, druhá prokopána středem. Nálezy datují tyto mohyly do časné doby laténské (*Beneš – Michálek – Soudská 1975*, 102-103).

c) r. 1975–1976: Záchraná archeologická akce, která navazuje na výzkum F. X. France. Ten bohužel nezanechal žádný plán zjištěných mohyl a podle jeho popisu, bylo „málo znatelné mohylky“ těžké identifikovat. Terén byl navíc silně narušen stromy. Roku 1975 byla prozkoumána mohyla č. 5, v níž byl nalezen beztvářý kus železa (ARÚ Praha HLAS 7503/75; HLAS 8108/75). V následujícím roce byly zjištěny dva kamenné objekty. V prvním případě se jednalo o mohylu, jejíž komora byla zčásti narušena a zlomky keramiky nalezené v jejím plášti byly datovány doby pozdně halštatské. Druhý objekt byl nenarušen a v plášti se nacházely keramické fragmenty ze starohradištního období (ARÚ Praha HLAS 5241/76; HLAS 7255/76).

Datace: pozdní doba halštatská (Ha D), časná doba Laténská (LT A)

Literatura: *Beneš – Michálek – Soudská 1975*, 102-103; *Franc 1909*; *Jansová 1961*, 268-284; *Šaldová 1971*, 68; ARÚ Praha HLAS 598/1937; HLAS 7503/75; HLAS 8108/75; HLAS 5241/76; HLAS 7255/76.

CHYŠE, OKR. KARLOVY VARY

Aktivita: hradiště

Poloha: 1, 2 km jihovýchodně od obce Chyše; na úzké dlouhé ostrožně nad řekou Střelou; přepaženo valem širokým u paty až 12 m, vysoký 3 – 4 m

Výzkum: a) r. 1981: Při zjišťovacím výzkumu D. Baštové bylo popsáno valové opevnění a ve vytyčených sondách nalezeny pouze úlomky mazanice a zlomek kamenného drtidla bez možnosti chronologického zařazení (*Baštová 1984a*, 160; *1985a*, 51).

b) r. 1997: Při geodetickém zaměřování valu nalezeny keramické zlomky v terénu narušeném rozrytím divokými prasaty na severovýchodním svahu pod vrcholovou kótou 508 m n. m. Keramika pochází z raného středověku (doba hradištní) a několik malých zlomků keramiky pravěké (lze uvažovat o pozdní době halštatské).

Datace: raný středověk (doba hradištní), pravěk (snad pozdní doba halštatská – Ha D)

Literatura: *Baštová 1984a*, 160; *1985a*, 51.

LEDNICE, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: zřejmě narušená mohyla

Poloha: neuvěděna

Výzkum: r. 1962: v ZČM Plzeň A. Beneš rekonstruoval halštatskou amforu; není jasný její původ, zřejmě z rozrušené mohyly (ARÚ Praha HLAS 3688/76; HLAS 7183/62; HLAS 291/62).

Datace: doba halštatská

Literatura: ARÚ Praha HLAS 3688/76; HLAS 7183/62; HLAS 291/62.

MANĚTÍN-HRÁDEK, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: pohřebiště

Poloha: obec Hrádek, katastrální území Manětín

Výzkum: Při hloubkové orbě roku 1964 byl traktoristou zachycen bronzový náramek a střepy nádoby (označen jako hrob č. 1) – situaci obhlédl V. Žalman (Muzeum v Manětíně) spolu s K. Čiperou (expozitura ARÚ Plzeň) a zjistili, že se jedná o žárový hrob. Následně M. Doubová a A. Beneš usoudili, že se jedná o rozsáhlejší pozdně halštatské pohřebiště. Roku 1965 byl započat systematický výzkum pod vedením E. Soudské ze Západočeského muzea v Plzni, který trval do roku 1982. Došlo k odкрыtí a prozkoumání plochy o rozloze přibližně 21 870 m², prozkoumáno a zdokumentováno bylo 317 objektů – 221 hrobů a 21 objektů náležících k úpravám jednotlivých hrobů; žároviště (některé příklady jsou dokladem spalování mrtvých; u některých se jedná o novodobé ohniště); novodobé objekty (strže vyplavené vodou; druhotně zasypané úvozy). Výzkumem se podařilo zachytit východní, západní a severní okraj pohřebiště (zjištění prověřeno také geofyzikálním průzkumem). Bohužel byla velká část pohřebiště zničena, a to zejména hlubokou orbou a likvidací kamenných krytů a mohyl při úpravě prostoru na zemědělsky vhodnou plochu. Na základě inventáře hroby rozděleny do pěti základních časových fází (I–V), které mají další podskupiny (více v *Soudská 1994*). Nálezy: keramika, zbraně, šperky, korálky s očky, spony, maskovitá spona (hrob č. 74), dvoukolý vůz (hrob č. 196)

Datace: kontinuálně využíváno od počátku doby halštatské do časně doby laténské (Ha C – LT A)

Literatura: *Rovnerová 2012*, 107-118; *Soudská 1968*, 451–469; *1968a*, 172-177; *1968b*, 57-58; *1972*, 295-304; *1976*, 625-654; *1978*, 5-41; *1978a*, 4; *1981*, 169-172; *1981a*, 84-87; *1981b*, 137-148; *1994*; *Venclová 1994*, 89-125; ARÚ Praha **1965**: HLAS 5667/65; **1966**: HLAS 7314/66; HLAS 8583/66; HLAS 9357/66; **1967**: HLAS 3522/67; HLAS 4126/67; HLAS 4836/67; HLAS 4839/67; **1968**: HLAS 3689/68; HLAS 3936/68; HLAS 5371/68; **1969**: HLAS 3866/69; HLAS 3867/69; HLAS 3869/69; HLAS 4492/69; HLAS 5186/69; **1970**: HLAS 4147/70; HLAS 4655/70; HLAS 5133/70; HLAS 5186/70; **1971**: HLAS 280/71; HLAS 281/71; HLAS 3448/71; HLAS 3795/71; HLAS 4347/71; HLAS 5167/71; HLAS 5899/71; HLAS 6704/71; HLAS 2201/87; **1972**: HLAS 7681/72; HLAS 2201/87; **1973**: HLAS 4273/73; HLAS 4798/73; HLAS 5013/73; HLAS 5098/73; HLAS 5228/73; HLAS 6020/73; HLAS 6111/73; HLAS 6541/73; HLAS 7238/73; HLAS 7391/73; **1974**: HLAS 5271/74; HLAS 5960/74; HLAS 5961/74; HLAS 6272/74; HLAS 6406/74; HLAS 6555/74; HLAS 7401/74; HLAS 7402/74; HLAS 8080/74; HLAS 8081/74; HLAS 8082/74; HLAS 8846/74; **1975**: HLAS 5123/75; HLAS 5360/75; HLAS 5627/75; HLAS 6160/75; HLAS 6359/75; HLAS 7002/75; HLAS 7180/75; HLAS 7504a/75; HLAS 8128/75; HLAS 8609/75; HLAS 8610/75; HLAS 8611/75; HLAS 5831/05; **1976**: HLAS 4401/76; HLAS 4769/76; HLAS 5040/76; HLAS 5242/76; HLAS 7016/76; **1977**: HLAS 3676/77; HLAS 3677/77; HLAS 3804/77; HLAS 4303/77; HLAS 4443/77; HLAS 5861/77; HLAS 6241/77; **1978**: HLAS 2333/78; HLAS 5473/78; HLAS 6078/78; HLAS 6369/78; HLAS 6487/78; HLAS 6727/78; HLAS 7316/78; HLAS 8220/78; HLAS 8221/78; HLAS 8223/78; HLAS 8394/78; **1979**: HLAS 7409/79; HLAS 7410/79 HLAS 6881/79; HLAS 6038/79; HLAS 5414/79; HLAS 4477/79; HLAS 2330/79; HLAS 5357/79; **1980**: HLAS 5501/80; HLAS

5629/80; HLAS 6233/80; HLAS 6868/80; HLAS 7365/80; HLAS 7756/80; HLAS 6489/80; **1981**: HLAS 5068/81; HLAS 5069/81; HLAS 5070/81; HLAS 5071/81; **1982**: HLAS 4404/82; HLAS 3197/82; HLAS 2234/82; HLAS 3750/82.

NOVOSEDLY, OKR. KARLOVY VARY

Aktivita: žárový hrob

Poloha: neuvedena

Výzkum: Z muzea ve Žluticích převzalo Muzeum v Karlových Varech soudkovitou nádobu s vyznačeným širším dnem, se svislými nehtovými vrypy pod okrajem; výška 99 cm, průměr dna 77 cm, průměr okraje 98 cm. Při mytí v hlině u dna nalezeny spálené kůstky. Místo uložení.: Muzeum v Karlových Varech, č. i. A 382.

Datace: doba halštatská (Ha C – D)

Literatura: *Beneš 1969a*, 161; *Hájek – Martínek – Plesl 1983*, 51-52, tab. 16: 1; *Klsák – Prekop – Svoboda a kol. 2011a*, obr. 023.

OBORA, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: výšinné sídliště

Poloha: Ostrožna nad soutokem potoka „U studánek“ s jeho bezejmenným pravobřežním přítokem; 100 m severně od hájovny Obořice; rozloha 3 ha; bez viditelných stop opevnění; převýšení nad potokem 25-50 m.

Výzkum: r. 1982: dvě sondy 1x1 m (ZČM Plzeň – Baštová D., Bašta J.) nálezy zlomků keramiky, mazanice a křemencová čepelka; na svazích sbírány úlomky mazanice a atypické pravěké keramiky. Místo uložení: ZČM Plzeň, př. č. 13/82.

Datace: doba halštatská (Ha C – D)

Literatura: *Baštová 1984a*, 163; *1985*, 119; ARÚ Praha HLAS 3036/86.

PLASY, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita 1: sídliště

Poloha 1: Školní ulice; pravý břeh řeky Střely

Výzkum: a) r. 1933 a 1934: Při stavbě nové školy zjištěny tři kulturní jámy (průměr 2m, hloubka 80 cm); nálezy mnoha keramických zlomků (tuhované, zdobené, dírkované); úlomky zvířecích kostí; škváry železa; železný nožik; broušená/štípaná industrie (neuvedeno), část parohu; zlomky keramiky se nachází na celém prostoru staveniště. Datováno do střední doby laténské. Místo uložení: ZČM Plzeň i.č. 15038-15070 (ARÚ Praha HLAS 1636/1933; HLAS 934/86; HLAS 1636/33; HLAS 341/39).

b) r. 1981: Při výkopu přípojky vodovodu ve Školní ulici (ppč. 265/54) porušeno pět sídlištních objektů (zdokumentovala, ovzorkovala, částečně prozkoumala E. Kamenická). Na tuto akci navazuje výzkum ZČM Plzeň – prozkoumán jeden z narušených a ovzorkovaných objektů; na východní straně průkopu vytvořena sonda 4x4 m, kde bylo zachyceno dalších 16 objektů (většinou kúlové jámy). Datováno do pozdní doby bronzové a pozdní doby halštatské. Místo uložení: ZČM Plzeň, př. č. 22/81 (*Soukupová–Baštová 1983*, 89; ARÚ Praha HLAS 1697/85).

Datace 1: pozdní doba bronzová (Ha B), pozdní doba halštatská (Ha D), střední doba laténská (LT B1 – C1)

Aktivita 2: výšinné sídliště

Poloha 2: levý břeh řeky Sřely na území obce Plasy

Výzkum: r. 1986: Prozkoumání výkopu při stavbě garáže na západním svahu vyvýšeniny na levém břehu Sřely (majitel p. Hora ohlásil z tohoto výkopu nálezy keramiky); proveden vertikální řez. Výkopem porušena 60 cm silná splachová vrstva výšinného sídliště, která vznikla zřejmě sesuvem stráně, do níž byla zahloubena polozemnice (datována do pozdního halštatu); nálezy mnoha kusů mazanice a 112 keramických zlomků (zejména okrajů). Místo uložení: ZČM Plzeň, RP 86/1 (*Bařtová 1989b*,132; ARÚ Praha HLAS 4592/90).

Datace 2: pozdní halštatská (Ha D)

Aktivita 3: hradiště

Poloha 3: „Hrádek“ severozápadně od obce Plasy v meandru Sřely

Výzkum: r. 1999: M. Metlička a M. Metličková povrchové sběry v porušených situacích na lokalitě při geodetickém zaměřování průběhu valového opevnění. Nálezy nevýrazné keramických zlomků ve vývratu na jihozápadní straně u valu (pozdní doba halštatská); koncentrace keramických zlomků a maznice na severním svahu vně valového opevnění (chamská kultura). Trojúhelníkový výběžek směřující k severu mimo areál hradiště (chamská kultura), (ARÚ Praha HLAS 4247/00; HLAS 2940/01).

Datace 3: chamská kultura, pozdní doba halštatská (Ha D)

Literatura: *Soukupová–Bařtová 1983*, 89; *Bařtová 1989b*,132; ARÚ Praha HLAS 1636/1933; HLAS 934/86; HLAS 1636/33; HLAS 341/39; HLAS 1697/85; HLAS 4592/90; HLAS 4247/00; HLAS 2940/01.

PODŠTĚLY

Aktivita 1: hradiště

Poloha 1: Jezerský vrch; 589 m n. m.; severní okraj obce Podštěly.

Výzkum: a) 1980–1982: Zjišťovací výzkum v povodí Sřely vedený D. Bařtovou zahrnoval také průzkum na Jezerském vrchu, při němž bylo položeno pět zjišťovacích sond. Nalezeny zlomky keramiky z pozdní doby halštatské až časné doby laténské, mazanice a přeslen. Zběžně popsán průběh valového opevnění.

b) r. 1999: Geodetické zaměřování valového opevnění M. Metličkou ze Západočeského muzea v Plzni.

Datace 1: pozdní doba halštatská (Ha D), časná doba laténská (LT A)

Aktivita 2: rovinné sídliště

Poloha 2: Přibližně 500 m jižně od komínu cihelny Západočeských cihelen; 1, 2 km jihozápadně od obce Podštěly

Výzkum: r. 1967: Při pracích v hliníku cihelny v květnu r. 1964 zachycena při bagrování hlíny kulturní jáma s keramickými zlomky. Nahlášeno a materiál odevzdán muzeu v Mariánské Týnici. V červnu r. 1967 provedlo oddělení archeologie Západočeského muzea v Plzni zjišťovací průzkum (vrty č. 8 a 9). Podle výpovědi J. Vojtíška zničeno bagrování přibližně 30 objektů. Místo uložení: Muzeum Karlovy Vary (č. i. A 850–A 967).

Datace 2: pozdní doba halštatská (Ha D), časná doba laténská (LT A)

Literatura: *Baštová 1984a; Čtverák – Lutovský - Slabina et al. 2003, 244; Hájek– Martínek – Plesl 1983, 55-59; Chytráče – Metlička 2004, 235-236; Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012, 320; Soukupová-Baštová 1983.*

SOVOLUSKY, OKR. KARLOVY VARY

Aktivita: pohřebiště

Poloha: Pole na severozápadním okraji obce Sovolusky pod úpatím Jesenického vrchu.

Výzkum: a) r. 1958: Při práci na poli narušeny hroby (Ha D). Záchranný výzkum Okresního vlastivědného muzea v Karlových Varech zachytil 9 hrobů. Dále provedl zjišťovací výzkum N. Mašek z ZČM Plzeň – 3 sondy (2 x 1 a 4 x 1, 2 m); zachyceny nahromaděné zlomky keramiky bez kamenného obložení; několik zlomků spálených lidských kůstek; hroby (hrob 1/exp: oválná hromádka z větších kamenů; uvnitř zlomky keramiky a nepatrné množství spálených lidských kůstek; náramek z bronzového pásku podélně a na koncích příčně rýhovaný), (ARÚ Praha HLAS 2606/58; HLAS 2347/58; HLAS 233/58).

b) r. 1961: Při výkopech krechtů narušeny tři žárové hroby; proveden záchranný archeologický výzkum (A. Beneš), (ARÚ Praha HLAS 3243/61).

c) r. 1962: Záchranný archeologický výzkum (expozitura ARÚ Plzeň); celkový počet hrobů 32; hroby zpravidla v mělké jamce; obsahují průměrně tři nádoby, výjimečně i bronzové předměty; přepálené kůstky jsou v celém obsahu jamek, částečně i v nádobách; hroby pravděpodobně označeny kamennými plášti (dnes roznesené orbou), (*Beneš 1969a*, 134-163; ARÚ Praha HLAS 3296/62; HLAS 3687/62; HLAS 4355/62; HLAS 4985/62; HLAS 5308/62).

Datace: pozdní doba halštatská (Ha D)

Literatura: *Beneš 1969a*, 134-163; *Beneš 1969b*, 678-679; *Klsák – Prekop – Svoboda a kol. 2011a*, obr. 024-035; *Koutecký a kol. 1980*, 137; *Mašek 1960*, 248, 257-273; ARÚ Praha HLAS 3296/62; HLAS 3687/62; HLAS 4355/62; HLAS 4985/62; HLAS 5308/62.

STVOLNY, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: sídliště

Poloha: Návrší v poloze „Na Homolci“; 1, 5 km severně od obce Stvolny; na severní a západní straně je sídliště obtékáno bezejmennou vodotečí; 12 m nad hladinou vodoteče.

Výzkum: r. 2008: povrchové sběry ZČM Plzeň (M. Metlička); nálezy (zlomky keramiky, mazanice) se koncentrují v pásu 40x80 m, který vede příčně přes sedlo návrší (ARÚ Praha HLAS 95/2010).

Datace: doba laténská (LT C)

Literatura: ARÚ Praha HLAS 95/2010.

VERUŠICE, OKR. KARLOVY VARY

Aktivita: sídliště

Poloha: „U hřbitova“

Výzkum: r. neuveden: Povrchové sběry J. Koudelky. Nalezeny tři střepy (dva atypické a nezdobené; jeden okraj mísy, rozšířený, do plošky seříznutý). Místo uložení: Muzeum Karlovy Vary, č. i. A 251–A 253.

Datace: doba halštatská (Ha C – D)

Literatura: Hájek – Martínek – Plesl 1983, 77.

VLKOŠOV, OKR. PLZEŇ-SEVER

Aktivita: výšinné sídliště

Poloha: Ostrožna nad Manětínským potokem; 900 m východně od obce Vlkošov.

Výzkum: r. 2006: mikrosondáž (J. John) na severozápadě dosud nedatované výšinné lokality 5 sond (30x30 cm); blíže nedatovatelné zlomky keramiky (eneolit, Ha), (ARÚ Praha HLAS 18/06).

Datace: eneolit (?), doba halštatská (Ha?)

Literatura: ARÚ Praha HLAS 18/06.

ZÁHOŘICE – VLADAŘ, OKR. KARLOVY VARY

Aktivita: hradiště

Poloha: stolová hora nad Střelou; 693 m n. m. (akropole)

Výzkum: O valovém opevnění na stolové hoře Vladař se zmiňuje ve své Kronice české již Václav Hájek z Libočan v 16. st.. V druhé polovině 19. st. se začne obracet k tomuto hradišti i pozornost archeologická. R

a) r. 1802 měly být na předhradí objeveny kostrové hroby s keramickými nádobami (*Foedisch 1867, 599-600*).

b) Z doby kolem roku 1900 pochází nález časně laténské spony nalezené na svahu stolové hory Vladař (*Weinzierl 1907, 42*).

c) poč. 50. let 20. století nalezena numizmatikem E. Pochitonovem údajně na akropoli ve vyházené hlině u brány A litá bronzová plastika ve tvaru mužské postavy s přilbou typu Negau. Zřejmě se jednalo o jednu ze tří nožek pyxidy (zřejmě dřevěné). Vyrobeno nejspíše podle etruských předloh (*Motyková 1997, 5-19; Frána 1997, 22-31*).

d) r. 1962 našel A. Beneš na západní straně akropole v místě porušeného valu zlomky keramických nádob (*Beneš 1969, 161*).

e) r. 1980: Při rozšiřování rybníku v západní části předhradí nalezen soubor keramických fragmentů, mezi nimiž se nacházely i nádoby točené na kruhu (mladší doba laténská), (*Waldhauser – Klsák 1998, 90*).

f) r. 1985–1986: Vytvořeny dvě sondy (0, 6 x 0, 6 m; 0, 6 x 0, 8 m) v blízkosti cisterny na akropoli. Nalezeno 26 zlomků keramiky (knovízská kultura; několik fragmentů raně středověkých) a mazanice (*Klsák 1992, 169*).

g) r. 1994: Na jih od cisterny na akropoli vytvořena sonda 2 x 1 m. Narušila 20 cm silnou humózní vrstvu, která obsahovala keramiku pozdní doby bronzové a doby laténské (*Waldhauser – Klsák 1998, 90*).

h) r. 2002–2006: Projekt financovaný Grantovou agenturou Akademie věd ČR zajistil výzkum na nejvíce narušených místech. Výzkum probíhal hlavně pomocí nedestruktivních metod (geofyzikální a paleoenviromentální metody), samotná odkrytá plocha tvoří pouze zanedbatelnou část celkové rozlohy hradiště. Ze sond v suchém prostředí zkoumány makrozbytky a zvířecí kosti, sondy v zamokřeném prostředí umožňovaly odebrat vzorky pro paleoenviromentální analýzy. Díky těmto mokřadům, kde jsou zachovalé nepřetržité profily organické výplně v délce 2400 let, se jedná o lokalitu mezinárodního významu (*Boenke – Pokorný – Kyselý 2006, 68-86; Chytráček – Šmejda 2005, 3-56; Chytráček – Šmejda 2006, 50-67; Pokorný – Sádlo et al. 2005, 57-99; Pokorný – Boenke et al. 2006, 419-433*).

i) r. 2009 – 2011: Na předhradí probíhal mezinárodní výzkumný projekt, který se soustředil na výzkum a konzervaci dřevěných nádrží a roubené konstrukce hráze (*Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012, 273-338*).

Datace: doba bronzová (mladší období popelnicových polí), doba halštatská (Ha C – D), doba laténská (LT A – D), raný středověk

Literatura: *Bařtová 1984a, Beneš 1969a, 161; 1974, 181; Drda – Rybová 1995; Drda – Chytráček 2005, 57-61; Foedisch 1867, 599-600; Foedisch 1872, 192-193; Gross 1955, 28; Hájek – Martínek – Plesl 1983, 78; Chytráček 2000, 80-101; 2002, 121-142; 2006, 243-268; Chytráček – Šmejda 2005, 3-56; Chytráček – Šmejda 2006, 50-67; Kabát – Slepíčka 1959, 198; Klsák 1992, 169; Klsák – Prekop – Svoboda a kol. 2011a, obr. 036-039, 108; Maličský 1950, 35; Michálek 1979, 93; Pič 1909, 362; Motyková 1995, 136-144; 1997, 5-21; Pokorný – Boenke et al. 2006, 419-433; Pokorný – Kaplan 2004: 106-125; Sedláček 1905, 230-231; Sklenář 1992, 278; Smolík 1882-1884, 198; Soukupová 1975, 54; Šaldová 1977, 117-163; 1984, 304-330; Šnajdr, L. 1891, 70, 75; Waldhauser – Klsák 1998, 74-93; Weinziertl 1903, 26; 1907, 42-45; Wocel 1868, 110; ARÚ Praha HLAS; HLAS 2251/51, HLAS 2252/51, HLAS 2253/51, HLAS 2254/51; HLAS 2329/52; HLAS 4598/52; HLAS 2933/77; HLAS 4504/81; HLAS 2149/82; HLAS 6191/94.*

ŽLUTICE, OKR. KARLOVY VARY

Aktivita: neznámá

Poloha: neznámá

Výzkum: Ze starého fondu muzea ve Žluticích pochází dva bronzové tyčinkové náramky s rozšířenými konci, které jsou zavěšeny do sebe a spirálka z bronzového drátu s přihrocenými konci. Místo uložení: Muzeum Karlovy Vary (č. i. A 970–A 972).

Datace: doba halštatská (Ha C – D)

Literatura: *Hájek – Martínek – Plesl 1983, 81.*

9. Vodní zdroj na hradišti a sídlišti v Podštělech

Neodmyslitelnou součástí každé sídlištní lokality je zdroj vody. Nejpřirozenější zdroj lze vidět v blízkém vodním toku, který by během celého roku zajišťoval dostatek vody pro potřeby komunity žijící na dané lokalitě. Od Střely, která byla jistým zdrojem vody, je Jezerský vrch vzdálen 2,2 km a sídliště přibližně 700 m. Zejména v případě Jezerského vrchu už se jedná o vzdálenost, která je pro denní potřebu vody příliš velká.

Z hlediska vodních toků se Jezerský vrch nachází na rozhraní Střely (povodí Berounky) a Blšanky (povodí Ohře). Na mapách je možné sledovat dva bezejmenné potoky, které jsou dnes nejbližším potencionálním zdrojem vody pro Jezerský vrch. Severní bezejmenný potok vzniká přibližně 600 m severně od úpatí Jezerského vrchu, teče východním směrem a po 4 km se vlévá do Blšanky. Západní bezejmenný potok vzniká přibližně 400 m

západně od úpatí kopce a dále teče směrem k jihu, kde se po 2,5 km vlévá do Střely. Dnes sice není patrný zřejmě kvůli melioraci polí. Potok můžeme ale sledovat již na historických mapách I. vojenského (josefského) mapování (*obr. 24: 1*) i na mapách II. vojenském (Františkovo) mapování (*obr. 24: 3*). Dobře je potok patrný na císařském povinném otisku map stabilního katastru (*obr. 24: 4*). Vzhledem k tomu, že na potoku byl vytvořen malý rybník (*Badstübler Teich*), nejednalo se o zanedbatelný zdroj vody.

Dále potok protékal kolem místa, kde se nacházelo řešené rovinné sídliště. Vzhledem k tomu, že nemáme zachycenu zcela jasnou polohu sídliště, můžeme uvažovat o přibližné vzdálenosti 200 m od bezejmenného potoka.

Všechna zjištěná hradiště z pozdní doby halštatské a časně doby laténské v povodí Střely se nacházejí na ostrožnách nad řekou, a vodu proto měli snadno dostupnou přímo pod hradištěm. Z tohoto hlediska stojí Jezerský vrch samostatně. Zdrojem vody mohl být bezejmenný potok protékající jihozápadně od Jezerského vrchu směrem k sídlišti v hliníku cihelny a dále k ústí do Střely. Potok ale nemusel v nepříznivých klimatických podmínkách poskytovat dostatek vody, je tedy třeba uvažovat ještě o jiném zdroji vody.

Jako možné řešení lze uvažovat o nádrži na vodu, vybudované přímo na hradišti. Přestože nejsou výzkumy uměle vybudovaných nádrží na vodu časté, známe několik příkladů i z našeho území, kde byly takové objekty doloženy. Ojedinělým příkladem je situace zachovalá v uměle vybudované nádrži na vodu na akropoli a na předhradí hradiště Vladař, která umožňuje přesné dendrochronologické a radiokarbonové datování a je zdrojem paleoekologických dat (*Pokorný – Sádlo et al. 2005, 57-99; Pokorný. – Boenke et al. 2006, 419-433; Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012, 294, 310*). Uvnitř opevnění na Okrouhlém Hradišti na Hradištském vrchu se nacházely v době využívání hradiště v pozdní době bronzové tři prameny a dvě zahloubené nádrže (čtvercová o stranách 5–6 m datována do pozdní doby bronzové (*Streit 1934, 40*); čtvercová o stranách 5 m zahloubená do 1 m), (*Šaldová 1981, 18, Pl. 1*). Na vrchu Molpír u Smolenic na západním Slovensku byla na vnitřní opevněné ploše sídla z konce 7. – pol. 6. st. př. n. l. objevena 1, 2–1, 5 m zahloubená nádrž ve skalním podloží. U stěn, v rozích a ve střední části nádrže se nacházely pozůstatky trámů a na dně ležela zřícená konstrukce střechy (*Dušek – Dušek 1995, 55, Abb. 13, Beil. 1*). Z předhradí Závisti je znám umělý zdroj vody z prostoru starého příkopu (*Motyková – Drda – Rybová 1984, 368, obr. 22-24; Drda – Rybová 2001, 327, obr. 21*) a na předhradí i podhradí Závisti se nacházely studny. Pramen začleněný do opevnění se nacházel také na oppidech jako Staré Hradisko, Třísov, Nevězice, Stradonice (*Meduna 1970, 35; Břeň 1966, 47; Drda*

1987, obr. 1; *Drda – Rybová 1994*, 28, 132, fig. 8a). Na oppidech nejsou neobvyklé ani nálezy studní. Studnu máme doloženou z centrální části akropole na oppidu Stradonice a komplexy studní známe z akropole na oppidu v Českých Lhoticích a na dvorcích na oppidu Hrazany (*Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 310; *Chytráček et al. v tisku*)

Jak vidíme na příkladech jiných lokalit, nabízí se možnost, že nutnost vodního zdroje byla podobným způsobem vyřešena i na hradišti v Podštělech. Na Jezerském vrchu ani v jeho blízkosti nevyvěrá ale žádný pramen a hloubení studny se snahou narazit na spodní vodu se na čedičovém masivu zdá také jako málo pravděpodobné. Vzhledem k tomu, že zdroj vody byl zcela zásadní a nutnou součástí sídlištní lokality, jako nepříhodnější řešení se nabízí vytvoření nádrže na zachycování dešťové vody, která by pak plnila funkci vodního zdroje pro místní komunitu. Ačkoli z důvodu skromného výzkumu v Podštělech zde nemáme nic takového zachyceno, můžeme o takovém řešení uvažovat díky analogiím na jiných lokalitách zmíněných výše (Vladař, Okrouhlé Hradiště, Molpír u Smolenic, Závist).

10. Hradiště a sídliště v Podštělech – vzájemný vztah lokality, souvislosti s mocenským centrem Vladař a význam v regionu

Podívejme se nyní na postavení lokalit v Podštělech v kontextu sídelní oblasti, v níž se nacházely. Jejich existenci ovlivňovalo zřejmě několik faktorů.

Nedaleko Podštěl se nacházela v pozdní době halštatské a časně laténské oblasti bohatá na sekundární ložiska zlata. Tento zdroj jistě ovlivňoval širší region, nežli pouze samotné lokality, kde docházelo k těžbě.

Další roli v životě komunit v Podštělech jistě hrála jejich nevelká vzdálenost od mocenského centra Vladař, které plnilo funkci centrální lokality a muselo být s okolím spojeno komunikacemi. Podštěly se nacházely na místě, kudy mohla procházet cesta směřující z Vladaře na Podbořansko a dále ke komunikaci probíhající podél Ohře. Pokud by navíc docházelo k exportování místního zlata, obchod by probíhal po této cestě.

10.1. Zdroje nerostných surovin

V oblasti Manětínska se v pozdním halštatu a časném latěnu hojně využívala ložiska zlata. Zda se jednalo již i o exploatační činnost, nebo spíše o jen získávání zlatých zrn z dostupného povrchu, není zcela jasné (*Rovnerová 2012*, 107-108).

Jak uvádí J. Kudrnáč (*Kudrnáč 1982*), přestože nemáme doklady o těžbě zlata v pravěku, lze na základě etnografických paralel předpokládat, že bylo zlato získáváno z písků potoků a řek. Jsou známy popisy počátků rýžování zlata na Aljašce a Sibiři z poloviny 19. stol. – počátku 20. st. Využívána byla tzv. hnízda nebo kapsy (geologický termín *bonanza*), v nichž se nacházel koncentrovaný zlatonosný písek. Zlatá zrna byla patrně větších rozměrů, než jaká můžeme z říčních písků získat dnes. K těžbě stačila pouze dřevěná miska, ovčí kožešina nebo rýžovnický splav. Takovéto rozsypy byly pravděpodobně hlavním zdrojem zlata od únětické kultury až po raný středověk (*Kudrnáč 1982, 477*).

Největší počet nálezů souvisejících se získáváním zlata se koncentruje zejména v oblasti u pohřebiště Manětín-Hrádek, která se táhne podél Manětínského potoka dále jižním směrem. Nálezy zlatých zrn máme z míst podél toku Manětínského potoka a jeho přítoků. Rozsáhlá rýžoviště se nachází v prostoru mezi Manětínem, Lipí a Nečtinami. V oblasti západně od Vladaře podél Střely a podél jejího pravobřežního přítoku Boreckého potoka je znám sekundární blíže nelokalizovaný výskyt zlata (*obr. 20*).

Je patrné, že osídlení západních Čech v pozdní době halštatské až časně laténské by mohlo přímo souviset s místními ložisky zlata (*Chytráček – Metlička 2004, 102; Chytráček – Šmejda 2005, 5-6; Chytráček – Šmejda 2004, 90-105*). Tento poznatek vychází z výsledků projektu Českého geologického ústavu (*Tenčík et al. 1982, Morávek et al. 1985*), který se zabýval sběrem vzorků ze dna řek a potoků a následnou separací těžkých kovů a minerálů.

V této oblasti v 6. a 5. st. př. n. l. nebylo zřejmě ještě nutné hloubit pro získání zlata hluboké doly, neboť dostatek zlatých zrn se nacházel v písku na dně řek a potoků. O existenci dolů k získávání zlata nebo jiných kovů v pravěku žádné doklady nemáme. Uvažovalo se o možné hloubkové těžbě cínu v Krušných horách již v Ha B2–3, ale i zde, pokud by se nějaké pozůstatky po pravěkých dolech zachovaly, byly by zničeny středověkou a novověkou těžbou. Běžné rýžování zlata z říčních koryt nezanechává zachytitelné stopy, jako v případě hornické činnosti, takže jsme odkázáni pouze na nepřímé doklady, jako je právě podoba sídelní struktury vzhledem k ložiskům zlata, a nálezy, u nichž lze rozborem určit vazbu předmětu k určitému lokálnímu zdroji (*Chytráček 2000, 81-82*).

Takovými nálezy jsou některé předměty na pohřebišti Manětín-Hrádek, na němž se kontinuálně pohřbívalo od Ha D2–3 až do LT A. Jejich rentgenové fluorescenční analýzy prokazují podobné složení zlatých předmětů nalezených na tomto pohřebišti a zlata pocházejícího z rýžovišť mezi Manětínem, Lipí a Nečtinami (*Chytráček 2000, 82*). Zlaté předměty se nacházely v 17 hrobech, a to včetně dětských pohřbů (*Soudská 1994, Tabelle 3*;

Abb. D2–3). Zajímavé jsou tři bohaté dívčí hroby s dvoukolým vozem, kde byly nalezeny zlaté prsteny, stříbrné náramky a zlatě platinované terčovité spony. Vidíme tak, že v 6. a 5. st. př. n. l. bylo zlato symbolem postavení a bohatství, které se odráželo i na sociálním statutu dětí, jež patřily do vyšších vrstev společnosti nebo přímo k vládnoucí vrstvě. Nápadný je vysoký podíl zlata obsažený jak ve špercích v hrobech na pohřebišti Manětín-Hrádek (72,5–97,3 % Au; 2,5–9,9 % Ag; 10, 6–26,8 % Hg: *Michálek – Fröhlich 1997*, 208; *Chytráček – Metlička 2004*, 100), tak v samotných zlatých zrnech získaných v potocích v okolí Manětína (průměrně 95,6 % Au; 4 % Ag; 0,4 % Hg: *Morávek et al*, 141, obr. 92, 93; *Chytráček – Metlička 2004*, 100)

Zlato získávané z místních rýžovišť podél potoků a řek mohlo být využíváno na vlastní výrobu reprezentativních předmětů, které nám dokládají kumulaci bohatství v místech svázaných s ložisky zlata a s tím spojenou existenci společensky výše postavených jedinců nebo skupin. Lze ale také uvažovat o významu místního zlata jako exportního zboží.

Získaná surovina nemusela sloužit pouze pro místní potřebu, mohla být také součástí dálkového obchodu. Dokladům sítě obchodních cest se blíže věnuji v kapitole „10. 2. Regionální a nadregionální kontakty a komunikace“.

Zajímavá je stručná Hérodotova zmínka vztahující se k naší oblasti a k zdrojům pocházejícím z těchto odlehlých krajů: „Cín a jantar tedy přicházejí z jejích (Evropy) nejzazších končin. Zdá se, že je na severu Evropy proti jiným končinám zlata daleko nejvíce. Jak se těží, to také nedovedu s určitostí povědět. ... Nejzazší končiny tedy zřejmě obkličují ostatní zemi a nacházejí se v nich věci, které považujeme za velmi krásné a vzácné.“ *Herodotos III, 115–116 (Historiae)*.

V přímé blízkosti Podštětě neznáme místa se zlatonosnými písky na dně potoků, přesto mohlo být hradiště i sídliště v Podštětěch ovlivněno blízkostí zdrojů zlata v oblasti Manětína a Vladaře. V případě Podštětě se zřejmě nejednalo přímo o získávání zlata, ale pokud by zlato nesloužilo pouze pro místní spotřebu a stalo se také exportním zbožím, Podštětěly mohly plnit funkci jakéhosi strážního bodu na cestě spojující Vladař a hustěji osídlené Podbořansko pokračující k toku Ohře (viz kapitola „10. 3. Vzájemný vztah lokalit v Podštětěch v kontextu mikroregionu Vladaře“).

Při interpretaci významu hradiště a sídliště v Podštětěch je nutno brát v potaz jejich polohu v oblasti, která v pozdní době halštatské a časné době laténské prosperovala, a to zajisté velkou měrou právě díky zdrojům zlata.

10. 2. Regionální a nadregionální kontakty a komunikace

Význam hradiště v Podštělech by mohl také vycházet z jeho polohy na komunikaci spojující Vladař s Podbořanskem a povodím Ohře. Rekonstrukce průběhu tras v pravěku je ovšem nesnadnou záležitostí.

Vzhledem k absenci písemných zpráv, které by nás informovaly o podobě a směrech obchodu ve střední Evropě v době železné, můžeme tyto trasy rekonstruovat pouze na základě archeologických dokladů. Lze předpokládat, že základní trasy dálkových komunikací vedly stejnými cestami po staletí, zvláště v místech, kde bylo nutné překonávat terénní překážky a na křižovatkách pak vznikala významná sídliště. Doklady kontaktů se vzdálenými oblastmi nám poskytují jednak importy a jednak strategicky umístěné lokality podél předpokládaných komunikací.

10. 2. 1. Importy jako doklad dálkových kontaktů

Trasy dálkových komunikací můžeme sledovat na základě importů. Těmi se rozumí předměty vysoké hodnoty, které urazily velkou vzdálenost mezi místem výroby a místem jejich nálezu. Patří mezi ně zejména kovové nádoby, luxusní cizokrajná keramika, skleněné nádoby, jantar a v neposlední řadě tekutiny, kterými byly nádoby naplněny. Je nutné brát v úvahu, že tyto předměty nemusí mít nutně obchodní význam, mohlo se jednat také o kořist, dar, věno nebo doklad migrace skupin či jednotlivců (*Salač 2006*, 40). Místa s nálezy importů se ale často nacházejí ve vhodných polohách, kudy mohla směřovat dálková cesta. Předpokládané trasy cest jsou zobrazeny na mapě (*obr. 21*) vytvořené M. Chytráčkem (*Chytráček 2007a*). Zachycuje opevněné i neopevněné výšinné polohy ve stupních Ha C/D – LT A, doklady pravoúhlých příkopů nebo palisád, které odkazují na existenci dvorců. Zobrazena jsou také místa bohatých knížecích hrobů z časného latěnu s bronzovými nádobami a nechybí ani opevněná centra moci spadající do stupňů Ha D a LT A.

Obraz cest procházejících Čechami je pro nás důležitý pro zasazení možné cesty vedoucí kolem Podštěl do nadregionálních souvislostí.

Na kontakt se severní Evropou, zejména oblastí Baltského moře, nás odkazují nálezy surového jantaru a doklady jeho zpracování v podobě polotovarů (Poříčany, Chržín). Mezi importy související se Středomořím patří zejména bronzové zobákovité konvice často ve spojení s jednoduchou mísou s rovným dnem typu Hatten (Praha – Modřany, Číňov u Loun, Hradiště u Písku, Chlum u Rokycan), nálezy attické červenofigurální keramiky (Droužkovice, Kadaň, Plzeň – Roudná, Chržín), zlomky skleněných nádob (Strakonice) a další spíše

ojedinělé nálezy jako stamnos z Mírkovic, středomořský korál (*Coralium rubrum*) z Minic u Kralup nad Vltavou nebo bronzová figurka z Vladaře. S nádobami samozřejmě také souvisely často jejich náplně (víno, vonné oleje, parfémy, balzámy), které mohly mít větší hodnotu než samotný obal. Společně s importem předmětů mohlo docházet také k přenosu idejí, jak by dokládaly například nálezy picích souprav, které zřejmě souvisely s picími slavnostmi a rituály (*Chytráček – Metlička 2004, 127*).

10. 2. 1. 1. Doklady kontaktů oblasti Čech a Středomoří

Mezi importy dokládající kontakt našeho území se Středomořím patří zobákovité konvice. Bez bližších nálezových okolností a přesného místa nálezů jsou ucha bronzových zobákovitých konvic z poloviny 6. st. př. n. l., pocházející z dílem ve Vulci, nalezena v blízkosti Prahy – Modřan a Čiňova u Loun (*Waldhauser 2001, 186, 400*). Unikátním nálezem je bronzová zobákovitá konvice pocházející z mohyly z Hradiště u Písku. Její hrdlo je pokryto jemně vrytými rostlinnými motivy, ucho je připevněno k tělu nádoby litou postavou Sirény (žena s ptačími křídly a spáry) a horní konec ucha objímá ústí nádoby dvěma výběžky v podobě lvů. Z této lokality pochází také rukojeť další zobákovité konvice a dvě bronzové ploché mísy jako doplněk zobákovité konvice. Ojedinělým nálezem jsou zlaté lodkovité náušnice, které společně se zlatými spirálkami tvořily vlasové ozdoby. Na vztah tohoto místa k jižním oblastem ukazuje mimo jiné také nález stříbrného cedníku na cezení vína pocházejícího z Etrurie či z Popádi (*Arneuth 1850; Drda – Rybová 1998, 45-48; Fröhlich 1977, 643-645; Fröhlich – Michálek 1978, 93; Michálek 1977, 428-446; Sklenář 1974, 196-197; Waldhauser 1991, 23; 2001, 226-228*). Podobná zobákovitá konvice jako v Hradišti u Písku, byla nalezena v Chlumu u Rokycan. Tento exemplář je však větších rozměrů, hůře dochovaný a ne tak precizně provedený. Jedná se spíše o místní napodobeninu podle etruského vzoru (*Břeň 1981, 179-181; Drda – Rybová 1998, 48-50; Píč 1904-05, 333-335; Sklenář 1986, 8; Sklenář 1989, 25-26; Waldhauser 2001, 235-236*).

Dalším dokladem kontaktu střední Evropy s jihem jsou nálezy attické keramiky. Tři zlomky pocházejí z panského dvorce v Droužkovicích, okr. Chomutov, které byly zhotoveny pravděpodobně v 1. pol. 5. st. př. n. l. Jedná se o fragment z okraje kyliku (N. sg. *kilix*), zlomek těla nádoby s odsazeným okrajem a zlomek z místa krku malého pohárku. Z této lokality pochází také unikátní zlomek importované bronzové nádoby s plastickým znázorněním čtyřnohé šelmy, která drží v tlamě beraní hlavu. Je tedy zřejmé, že obyvatelé Droužkovic udržovali kontakt s jižním světem (*Bouzek – Smrž 1994, 581-586; Drda – Rybová 1998, 69-71; Smrž 1996, 59-94; Waldhauser 1997, 283; 2001, 201-202*).

Fragment attické červenofigurální keramiky byl nalezen také na sídlišti v Kadani, okr. Chomutov. Pochází zřejmě z nádoby skythos, zhotovené v pozdní době halštatské (*Kruta 1972*, 317-321; *Bouzek – Koutecký 1975*, 157-160; *Koutecký 1988*, 257-269; *Waldhauser 2001*, 254). Zlomky napodobeniny attického červenofigurálního kyliku (N. sg. *kilix*) spolu s dalšími střepy minimálně ze 330 nádob se nacházely v jedné z polozemnic na lokalitě Plzeň – Roudná (*Bašta – Baštová – Bouzek 1989*, 463-476; *Soukupová 1981*, 102; *Waldhauser 2001*, 387). Fragmenty mísy s výzdobou podobnou té v Plzni – Roudné byly objeveny také v Chržíně a lze je datovat do časného latěnu (*Chytráček 2007*, 461-516).

Nálezy skleněných nádob patří mezi další doklady vztahů našeho území s oblastmi jižně od Alp. Na hodnotě tyto předměty nabývaly zejména díky svému obsahu (vonné oleje, balzámy, parfémy), který měl zřejmě častokrát větší hodnotu než samotný obal. Příkladem může být zlomek skleněné nádoby aryballos z pozdní doby halštatské objevený na sídlišti ve Strakonících (*Michálek 1992*, 123, Abb. 1, 2).

Další lokalitou, z níž pochází předmět jižního původu, jsou Minice u Kralup nad Vltavou. Na tomto výšinném sídlišti z Ha D 1 – 2 byl nalezen středomořský korál (*Coralium rubrum*) pocházející zřejmě z Neapolského zálivu (*Chytráček – Danielisová – Trefný a kol. 2010*, 158-159).

Ojedinelým nálezem je bronzová litá plastika nalezená na počátku 50. let ve vykopané hlíně na plošině vpravo před vstupem do akropole (vedle brány A) na stolové hoře Vladař. 1/3 figurky o výšce 5 cm tvoří hlava, na níž je nasazena přilba typu Negau, která nás odkazuje buďto na středoitalský nebo na východoalpský původ této figurky. Podle některých znaků (0,5 cm dlouhý kolík vyčnívající ze zadní strany figurky; opotřebení spodní strany; figurka má pouze pravou nohu, levá nebyla její součástí) je zřejmé, že plastika byla součástí většího celku, snad dřevěné pyxidy (podle tloušťky upevňovacího kolíku musela mít nádoba nejméně 0,5 cm tlusté stěny), (*Frána 1997*, 22-31; *Motyková 1997* 5-21).

10. 2. 1. 2. Doklady kontaktů Čech se severními oblastmi se zdroji jantaru

Skrze českou kotlinu vedly také důležité dálkové cesty vedoucí severním směrem. Podle nálezů jantaru lze rekonstruovat přibližný průběh jantarové stezky, která vycházela ze severní Evropy z oblasti Baltského moře s ložisky jantaru a pokračovala skrze českou kotlinu a alpské průsmyky až do severní a střední Itálie.

Z 8. – 1. pol. 7. st. př. n. l. jsou výrazné nálezy jantaru v oblasti Slovinska. Původně jantarová stezka procházela prostorem na východ od Alp. V 6. st. př. n. l. se ale jednak snižuje množství importovaného jantaru v severoitalských a středoitalských hrobech a ve

východoalpském prostoru zanikají výšinná sídliště. To je spojováno s vpády Skythů z východu. V důsledku toho se zřejmě přesunula jantarová stezka západním směrem a ustálila se podél toku Labe a Vltavy, odkud směřovala dále na jih skrze alpské průsmyky (*Chytráček 2008, 77-80*).

Ve středních Čechách u Poříčan na trase jantarové stezky byla zachycena dílna na zpracování surového jantaru pocházejícího od Baltského moře, z něhož byly zhotovovány malé korálky. Ze stejné dílny pochází také zlomky importovaných mořských červených korálů (*Coralium rubrum*) a mušle (*Cypraea Tigris*), (*Čtverák 1986, 109-112; 1997, 20; Chytráček – Metlička 2004, 131*).

Dopravu a zpracování surového jantaru z časné doby laténské máme doloženo také v Chržíně u Kladna (*Chytráček 2007, 461-516*).

Samotné importy v rámci českého území nedokládají trvalý, soustavný a přímý obchod s etruskými nebo řeckými centry. Ukazují ale, že ke kontaktům mezi Středomořím a střední Evropou docházelo ať už ve formě výměnného obchodu, nebo skrze dary či věna. Místa nálezů importů ale v souvislosti s výskytem výšinných sídelních poloh vykreslují možné trasy dálkových komunikací.

10. 2. 2. Výšinné sídelní polohy podél dálkových tras

Dalším ukazatelem dálkových tras je výskyt výšinných opevněných i neopevněných strategických poloh podél toků některých řek. Podle nálezů importů a dokladů osídlení na těchto lokalitách lze rekonstruovat průběh dálkových nebo regionálních cest.

Do jižních Čech směřovaly dvě trasy. Východnější překračovala Dunaj v místech, kde do něj ústí řeka Travna (*Traun*) a Inn. Po překročení Šumavy pokračovala podél Vltavy, na jejímž horním toku se nachází koncentrace opevněných i neopevněných výšinných sídlišť datovaných do pozdní doby halštatské a časné doby laténské. Druhá cesta vstupující do jižních Čech procházela údolím řeky Otavy, na jejímž horním toku se nacházelo nejvýše položené (902 m n. m.) opevněné sídliště Albrechtice z časného a mladého latěnu. V místě dnešních Strakonice se přidala k této trase ještě z jižní strany cesta procházející údolím řeky Volyňky, na níž se nacházelo důležité mocenské centrum Hradec u Nemětic (*obr. 21*).

Pro polohu Podštěl v síti dálkových tras jsou ale ještě důležitější cesty vstupující českého prostoru od jihozápadu a západu. Velká koncentrace nálezů z pozdní doby halštatské

a časné doby laténské začíná již na horním toku Radbuzy na okraji Českého lesa. Zde se nachází významné výšinné opevněné sídliště Svržno u Domažlic a nedaleko byl v knížecím hrobě v Mírkovicích nalezen importovaný stamnos. Trasa pokračovala podél toku Radbuzy dále směrem k Plzni, kde leželo pozdně halštatské a časně laténské sídliště v Plzni-Roudné, odkud pocházejí fragmenty importované červenofigurální keramiky. Trasa následně procházela údolím Berounky a směřovala do středních Čech. Podle koncentrace osídlení (Točnick, Knihov u Zdic, Kotýz u Koněprus, Otmíčská hora u Hořovic) na dolním toku Litavky lze uvažovat o propojení této ze západu směřující cesty a výše popsané cesty procházející údolím Otavy (*obr. 21; Chytráček – Metlička 2004, 129*).

Druhou trasu procházející západními Čechami můžeme sledovat podle silné koncentrace dokladů osídlení v pozdním halštatu a časném latěnu podél toku Ohře. Osídlení je zde doloženo skrze výšinné opevněné a neopevněné polohy, rovinná sídliště, zlomky importovaných předmětů a hrobové nálezy z Kadaně, okr. Chomutov podél celého dolního toku Ohře (*obr. 21*). Ze středního a horního toku Ohře postrádáme významnější doklady osídlení, což je zřejmě dáno převážně stavem bádání v této oblasti. Více se tomuto problému věnuji v kapitole „11. 2. Nástin možností dalšího výzkumu: Výzkum sídelních poloh v povodí Ohře“. Tato trasa by propojovala rozlehlá území v povodí Ohře (ústí do Labe; povodí Severního moře) a povodí Mohanu (ústí do Rýnu; povodí Severního moře).

Trasa sledující tok Ohře mohla dále směřovat podél Mohanu až ke knížecímu sídlu Marienbergu ve Würzburgu, kde je doloženo osídlení ve stupni Ha D 2–3. Pochází odsud nálezy osmi střepů importované řecké keramiky (attické černofigurální kraterky a attické černofigurální i červenofigurální picí šálky), které byly roztroušeny na velké ploše (*Endert 1995, 54, Abb. 2: 7; Chytráček – Metlička 2004, 132*). Na tento koridor pak mohla z jižního směru navazovat cesta přicházející od mocenského centra Ehrenbürgu u Forcheimu (*obr. 21; Chytráček – Metlička 2004, 132*).

Podštěly nacházející se v mikroregionu Vladaře byly jistě velice ovlivněny blízkostí tohoto mocenského centra. Vladař se podle rekonstrukce dálkových tras nacházel mezi dvěma významnými výše popsanými koridory – cesta podél Berounky a trasa sledující tok Ohře. Je pravděpodobné, že jako centrální sídlo moci ležel na spojnici těchto dvou cest. Přestože Vladař v době svého největšího rozkvětu fungoval jako autonomní jednotka, jsou zde doloženy nadregionálními kontakty, které lze srovnávat jedině s pozdně halštatským a časně laténským osídlením Závisti. Bylo nezbytné, aby k tomuto mocenskému centru směřovaly i z něj vycházely cesty. Jeho poloha na rozmezí dvou dálkových tras podél Berounky a podél

Ohře, směřujících do odlehlých končin (Horní Falc, Horní Franky a odtud dále na jih), se zdá býti příhodnou. Zatímco se ale Závist transformovala v pozdně laténské oppidum, Vladař si zachoval i nadále svou autonomii a téměř se zdá, že stál na periferii tehdejšího vývoje (*Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012, 321*). Vývoj a prosperita Vladaře měla zajisté vliv i na existenci hradiště a sídliště v Podštělech.

Poloha Jezerského vrchu na rozhraní povodí Střely a povodí Blšanky naznačuje možný směr cesty mířící od Vladaře směrem k hustě osídlenému Podbořansku a odsud do povodí Ohře. Směrem k Berounce cesta sledovala tok Střely, jak nám dokládá výskyt výšinných opevněných lokalit z pozdní doby halštatské a časně doby laténské (Dolní Hradiště, Horní Hradiště, Chyše, Plasy).

10. 3. Vzájemný vztah lokalit v Podštělech v kontextu mikroregionu Vladaře

V Podštělech existovalo vedle sebe malé hradiště a rovinné sídliště se stejným horizontem osídlení. Vyvstává s tím otázka, jaký mohl být vzájemný vztah těchto lokalit.

Lokality jsou od sebe vzdáleny vzdušnou čarou 1,5 km a vrcholová plošina hradiště je nad předpokládaným místem sídliště převýšena přibližně o 120 m.

V případě odlesnění krajiny mohl být mezi lokalitami vizuální kontakt. Jakou přesnou měla podobu okolní krajina, není možné bez výzkumu zázemí těchto lokalit určit. Průběh odlesňování v pravěku byl závislý na typu zemědělského systému na daném území. Obecně lze říci, že les se využíval pro odlýkování stromů, těžbu celých stromů nebo velkých větví, pro získávání slabších větví a ratolestí pro letninovou¹ píci, pro lesní pastvu a hrabání steliva. Podle D. Dreslerové a J. Sádla (*Dreslerová - Sádlo 2000*) si lze představit dva krajní režimy hospodaření s lesem. Pravidelný management² při zacházení s lesní vegetací uplatňuje výběrovost a záměrnost, kdy se ke každému stromu přistupovalo s určitým záměrem. Naopak chaotický management je projevem nadbytku dřevin, kdy se se stromy zachází nahodile a bez předem jasného záměru (*Dreslerová - Sádlo 2000, 332-333*). Mezi přímé doklady hospodaření s lesem patří nálezy ořezaných větví a listí, případně stopy po jejich konzumaci

¹ Letnina představuje listí a větvičky sklizené ze stromů, které jsou zkrmované dobyt看em (*Dreslerová – Sádlo 2000, 332*).

² Pojem management vegetace, který používají D. Dreslerová a J. Sádlo, je ekologií a environmentalistikou chápán jako záměrné lidské zásahy do vegetace, které mění její skladbu, strukturu a dynamiku (*Dreslerová – Sádlo 2000, 332; Petříček 1999*).

na sídlištích, nebo artefakty dokládající druh, stáří a způsob opracování daného dřeva (*Dreslerová – Sádlo 2000, 336*), které bohužel nejsou na našem území příliš časté.

K bližšímu poznání vegetace a lidských zásahů do ní v okolí Podštětě by přispěly pylové analýzy v kombinaci s radiokarbonovým datováním (*Jankovská 1994, 147-159; Pokorný 2001, 191-210; Kuna a kol. 2004, 297-303*). Tato metoda výzkumu umožňuje na základě pylových zrn sledovat změny, kterými krajina procházela v minulosti a lze také určit antropogenní zásahy do lokální vegetace. Tomuto tématu se blíže věnuji v kapitole „11. 1. Nástin možností dalšího výzkumu: Výzkum k prohloubení znalostí o Podštětělech“.

Při úvaze o vzájemné poloze hradiště a sídliště v Podštětělech je nutno brát v úvahu, že k vizuálnímu kontaktu mohlo docházet pouze tehdy, pokud byla poloha sídliště popsána správně (tzn. 500 m jižně od komína cihelny). V případě, že by se sídliště nacházelo jen o desítky metrů jižněji, vizuálnímu kontaktu mezi lokalitami by zabraňoval západně ležící vrch „Na Buší“.

Důležitou roli v životě komunit na obou lokalitách jistě hrála jejich poloha na severovýchodním okraji mikroregionu mocenského centra Vladař (*Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012, 319-321*). Jak je již výše rozebráno v kapitole „10.1. Zdroje nerostných surovin“, Podštětěly se nachází ve směru, kudy by mohla procházet cesta směřující od Vladaře směrem na Podbořansko podél toku Blšanky a dále do povodí Ohře. Lze uvažovat o významu hradiště na Jezerském vrchu ve smyslu strážního bodu na trase obchodní stezky. To mělo zaručovat bezpečnost na procházející komunikaci, případně poskytnout zázemí pro procházející obchodníky. Sídlíště by potom mohlo vytvářet zemědělské a hospodářské zázemí pro toto hradiště. Jedná se ale o pouhé hypotézy, k jejichž objasnění by bylo potřeba rozsáhlejšího výzkumu obou lokalit a jejich zázemí.

11. Nástin možností dalšího výzkumu

11. 1. Výzkum k prohloubení znalostí o Podštětělech

Vzhledem k tomu, že osídlení na hradišti i rovinném sídlišti v Podštětělech je zjištěno pouze na základě nepočetného keramického souboru a vzhledem k otázkám vyvstávajícím v souvislosti s opevněním na Jezerském vrchu, se nabízí několik možností, jak přispět k bližšímu poznání těchto lokalit. V současné době již víme, že je důležité brát ohled na neporušení archeologických památek a při výzkumech je tedy nejvhodnější postupovat kombinacemi různých nedestruktivních metod.

Původním záměrem bylo provádění povrchových sběrů v Podštělech a v přilehlém okolí. Nakonec ale situace na polích nebyla pro povrchové sběry příhodná (na polích neprobíhala orba; některé plochy byly zatravněny). Všichni majitelé pozemků se k tomuto záměru stavěli kladně a jistě budou ochotni spolupracovat i v době, až se naskytnou vhodné podmínky pro povrchové sběry. Vrcholová plošina na Jezerském vrchu, kde by zajisté stálo za to provést povrchové sběry, je bohužel momentálně zatravněna a nezdá se, že by se měla tato situace v neblízké době změnit.

Další možností je průzkum detektorem kovu na vrcholové plošině Jezerského vrchu, který by mohl jednak přinést zajímavé nálezy, jednak by se tím předešlo možné devastaci a nezákonnému vykrádání lokality nelegálními hledači s detektory kovů.

K osvětlení otázky stáří valového opevnění by bylo nutno provést zjišťovací řez valem. Vystávají s tím ale dva problémy. V případě, že by výzkum nebyl prováděn jako záchranná akce porušeného valu, a takové místo se na lokalitě nenachází, by se jednalo o destruktivní metodu. Dále je zde druhý, výše rozebraný problém (viz kapitola „5. 2. 2. Valové opevnění na Jezerském vrchu“) s problematickým určením toho, co je valové opevnění.

Bohužel na lokalitách v Podštělech není možné uplatnit geofyzikální průzkum, který by pomohl identifikovat archeologické objekty a situace bez zásahu do země a představuje jeden z mála možných způsobů, jak sledovat prostředí archeologických lokalit, kde se zachovalo minimum povrchových pozůstatků. Čedič, který tvoří podloží Jezerského vrchu, stejně jako jiné vyvěřelé horniny, neposkytuje nejvhodnější podmínky pro tento druh výzkumu, neboť obsahuje silně magnetické minerály, které komplikují aplikaci některých geofyzikálních metod (*Kuna a kol. 2004*, 117, 126-130). Výzkum touto metodou nelze použít ani na rovinném sídlišti v Podštělech, neboť jeho plocha byla zcela odtěžena.

Pro bližší poznání sídelních areálů lokalit v Podštělech a jejich zázemí by bylo možné využít geobotanické metody výzkumu (*Jankovská 1994*, 147-159; *Pokorný 2001*, 191-210; *Kuna a kol. 2004*, 297-303). Pylová analýza v kombinaci s radiokarbonovým datováním vzorku umožní laboratorními testy určit jak přirozenou vegetaci, tak antropické indikátory (nejznámější jsou pyly obilovin a polního plevelu), které spolehlivě vypovídají o aktivitě člověka a jeho přítomnosti v blízkém okolí studovaného areálu. Tato nedestruktivní metoda výzkumu pracuje s laboratorním určením pylových zrn ze získaného vzorku, který se vztahuje k určité archeologické ploše. Tím dojde k odhalení podoby širšího areálu a ne pouhé lokality. Na potřebu zkoumat naleziště v rámci širších sídelních areálů, nikoli pouze izolovaných lokalit, poukazoval již E. Neustupný (*Neustupný 1986*, 226-234), a tato metoda takovéto zkoumání dovoluje. Pyly rostlin se nejlépe dochovávají v kyselém prostředí, proto je nutné

nejdříve správně vytipovat místa (nejlépe rašeliniště, mokré louky, břehové partie malých potoků), odkud bude vzorek odebrán. Takových míst však není mnoho a pro výzkum by byla nutná spolupráce s pyloanalytikem, neboť archeolog, který nemá s podobným výzkumem zkušenosti, často nemůže přesně odhadnout, co lze a nelze od pylové analýzy požadovat (*Jankovská 1994, 147*).

V Podštělech se tak naskýtá několik možností, jak rozšířit poznatky o zdejším osídlení. Bohužel místo, kde se nacházelo rovinné sídliště, není možno kvůli devastaci krajiny těžbou hlíny dále zkoumat. Je ale možné zaměřit se na jeho sídelní areál³ a další výzkum směřovat tímto směrem. Hradiště na Jezerském vrchu, kde nedošlo k tak zásadním změnám krajiny, nám stále poskytuje plochu pro další výzkum, jehož možnosti jsou rozebrány výše. Pro obě lokality by jistě bylo přínosné zaměřit se na jejich širší zázemí, nežli pouze na samotná místa nálezů, a sledovat, zde se sídelní areály těchto lokalit někde neprotínaly nebo nedoplňovaly, což by mohlo blíže přispět k poznání jejich vzájemného vztahu.

11. 2. Výzkum sídelních poloh v povodí Ohře

Jako další nevyjasněný okruh poznání na sebe upozorňuje absence nálezů v povodí Ohře, kudy mohla procházet dálková trasa. K ní by směřovala zřejmě i cesta od Vladaře procházející kolem Podštěl.

Uvažujeme-li o dálkových komunikacích přicházejících do Čech, přirozená cesta směřující z Horních Franků by vedla podél Ohře. Nachází se zde příhodné geografické podmínky pro překonání hranic. Na německé straně by cesta sledovala Mohan, z jehož povodí máme doloženy jak importované předměty, tak výšinné opevněné lokality z pozdní doby halštatské a časně laténské. Takto bychom se dostali až k dnešnímu Weißenstadtu v přírodní rezervaci Smrčiny (*Fichtelgebirge*). Zde pod horou Schneeberg nedaleko sebe pramení dvě řeky – Bílý Mohan (*Weißer Main*) tekoucí východním směrem do německého vnitrozemí a po soutoku s Červeným Mohanem (*Roter Main*) vytvoří samotný Mohan (*Main*). Druhou zde pramenící řekou je Ohře (*Eger*), která směřuje západním směrem a po 70 km překročí hranice Německa a Čech.

³ Sídelní areály je podle E. Neustupného (*Neustupný 1986, 226-227*) chápán jako souhrn míst, kde probíhala aktivita jedné komunity – obytný areál, skladovací areál, výrobní areál (tzn. areály polí, pastvišť, lovu a sběru nekultivovaných plodin), (*Neustupný 1986, 226-229*).

Podle stavu nálezů a dokladů osídlení by se mohlo zdát, že trasa nebyla v době železné nikterak využívána. Je ale velice pravděpodobné, že je tato situace dána rozdílnými stavy výzkumu v jednotlivých regionech.

Pro tento argument svědčí náhlá koncentrace dokladů osídlení na dolním toku Ohře s výraznými nálezy v Kadani, Číňově a Droužkovicích. I v dalších polohách po směru toku řeky jsou doloženy osídlené jednak výšinné opevněné i neopevněné polohy a několik lokalit je zde vytipovaných na základě nedestruktivních forem výzkumu (např. povrchový sběr, letecké snímkování, povrchový průzkum krajiny), (*Chytráček – Metlička 2004*, 128; *Chytráček 2007a*).

K obrazu osídlení přibylo několik lokalit v blízkosti Ohře díky projektu zabývajícím se zázemím Vladaře. Jako součást mezinárodního programu Fürstensitze vznikla v letech 2008–2009 databáze lokalit v prostoru 50 x 50 km kolem Vladaře (*Krausse – Beilharz /Hrsg./ 2010*). Do tohoto prostoru spadá i malá část středního toku Ohře v úseku mezi Karlovými Vary a Stráží nad Ohří. Identifikováno bylo několik lokalit zahrnujících období od střední doby bronzové po mladou dobu laténskou (*obr. 22; Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 321–322, *obr. 30, 31*). To dokládá, že se v oblasti podél Ohře nachází potencionální sídelní lokality, které zatím nejsou odhaleny.

Střední Poohří již patří do oblasti Polabí, kam nedošlo v pozdním latěnu k rozšíření oppid, které se zastavilo na jižní hranici Polabí. Docházelo zde k plynulému rozvoji ze středního latěnu do pozdně laténských neopevněných emporií (*Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 321). Je tedy nutné brát v úvahu, že od středního toku Ohře lze sledovat také výšinné polohy bez výrazného opevnění.

Jistě by bylo přínosné posunout poznání osídlení v povodí Ohře kupředu. Ať už by se jednalo o vyhledávání lokalit z přelomu doby halštatské a laténské, které by pomohly osvětlit otázku dálkové trasy směřující podél Ohře do Německa a zde pokračující podél Mohanu, nebo rozšířit znalosti o časově nepodmíněném osídlení v tomto regionu.

Jako nadějný postup získávání poznatků vidím systematické vyhledávání osídlení na základě archeologické predikce. Nabízí se možnost povrchových sběrů na polích, které by byly pro tuto metodu nedestruktivního výzkumu vhodné.

Povrchový sběr oproti jiným nedestruktivním metodám přináší data, která jsou alespoň částečně typologicky datovatelná. Důležité je však brát ohled na transformační procesy, kterými předměty prošly před tím, než se ocitly v nalezené poloze. Povrchový sběr je vázán na zemědělsky využívanou krajinu, neboť předměty se na povrch dostanou orbou, která naruší

podpovrchové objekty. Tato podmínka pak jasně určuje, v jakých místech je možno touto nedestruktivní metodou postupovat (*Kuna a kol. 2004, 305, 308-309*).

Vzhledem k tomu, že pro sledování trasy komunikace by bylo vhodnější vyhledávat osídlení na strategicky položených výšinných polohách, které nejsou většinou zemědělsky využívány, jako vhodnější metoda výzkumu se jeví výzkum vytipovaných výšinných poloh pomocí mikrosondáže. Podobným způsobem postupovala již D. Bašťová v 80. letech 20. st. v povodí Střely, jak je rozebráno v první části této práce. Tento druh výzkumu se také osvědčil při důkladném a systematickém výzkumu areálů výšinných lokalit v jižních Čechách v letech 1997–2001, prováděném P. Hrubým, a při průzkumu výšinných poloh v Křemežské kotlině v letech 2000–2001 (P. Hrubý a O. Chvojka), (*Kuna a kol. 2004, 368-371*).

Tato metoda výzkumu je vhodná zejména v místech, kde není možno provádět povrchové sběry (např. trvale zalesněné plochy, trvale zatrávněné plochy, plochy překryté akumulačními sedimenty). Na rozdíl od ostatních metod nedestruktivního výzkumu, které vycházejí pouze z nepřímých (povrchových) příznaků, se postupy mikrosondáže snaží pozorovat archeologické situace přímo – malými průhledy. Metodu lze užívat k několika cílům výzkumu: (1) objevení vrstev jako indikátorů sídelních (popř. i mimosídelních) aktivit; (2) získání vzorku artefaktů z těchto vrstev, které mohou pomoci bližšímu poznání lokality (chronologie, prostorové rozmístění); (3) oba cíle zároveň (*Kuna a kol. 2004, 353-354*).

Mikrosondáž umožní získat sice pouze základní informace o tom, zda na lokalitě dříve probíhala lidská činnost, přesto se ale jedná o účinné získání informací prostorového charakteru v oblastech, kde chybí informace o osídlení regionu, jako je právě na Karlovarsku.

Průzkum lokalit podél toku Ohře by pomohl vytvořit část obrazu osídlení v tomto regionu, a to nejen v době železné. Vzhledem ke směru předpokládané trasy podél Ohře a následně podél Mohanu by jistě bylo vhodné na tomto tématu později pracovat s německými archeology v rámci mezinárodní spolupráce.

12. Závěr

V práci byly shrnuty poznatky o výšinné lokalitě na Jezerském vrchu a nedalekém sídlišti v místě dnes již vytěženého hliníku místní cihelny v Podštělech. Prospekce terénu byla tak možná pouze u lokality na Jezerském vrchu. Valové opevnění, které popsala D. Bašťová během zjišťovacího průzkumu na lokalitě, nebylo při práci v terénu prokázáno. Jeho průběh není patrný ani na lidarových snímcích zobrazujících reliéf Jezerského vrchu. Upoutávají na

sebe však pozornost dvě linie táhnoucí se přes vrcholovou plošinu z jihozápadu k severovýchodu. Jedna z nich byla zachycena i při geodetickém zaměřování valů M. Metličkou roku 1999. Je tedy možné, že Jezerský vrch byl skutečně opevněn, nelze ale mluvit o výrazném a jednoznačném průběhu valu.

Důležitým poznatkem bylo zjištění, že materiál vhodný pro dataci lokality byl získán ze sond, které se nacházely nejbližší 3 m od popisovaného valového opevnění. Není proto možné nekriticky spojovat valové opevnění s doloženým osídlením, když nebyl val datován přímo. V západních Čechách se navíc nachází několik opevněných výšinných lokalit, kde bylo kromě pozdně halštatského a časně laténského osídlení prokázáno také osídlení v pozdní době bronzové a raném středověku. Podle skromných nálezů (Babina, Hodoviz, Novosedly) lze uvažovat o využívání stejných poloh také příslušníky chamské kultury v eneolitu.

Vyhodnocením keramického materiálu bylo potvrzeno předběžné určení stáří lokality v hliníku cihelny do pozdní doby halštatské a časně doby laténské, a to na základě charakteristických tvarů nádob a výzdoby spadající do tohoto období. Stejně tak keramický soubor z Jezerského vrchu je možné díky několika fragmentům, na nichž se vyskytuje výzdoba vhodná k dataci, zařadit do stejného časového úseku, jako osídlení na sídlišti v místě hliníku cihelny. Tvary nádob, jež bylo možno rekonstruovat, byly rozděleny podle číselného kódu užívaného pro třídění keramických nálezů z řešeného období, a pro lepší představu jsou roztrženy a znázorněny v tabulce.

V části zahrnující soupis lokalit v povodí Střely jsou shrnuty známé archeologické lokality s osídlením doloženým v pozdní době halštatské a časně době laténské. Základním východiskem pro soupis byly informace z Archeologické databáze Čech, které byly následně doplněny primárními prameny (nálezové zprávy, hlášení o archeologických akcích uložených v archivu Archeologického ústavu AV ČR v Praze). Pro představu osídlení z hlediska využití prostoru regionu byly lokality zaneseny do mapy.

Teoretická část práce se zaměřila na možné důvody existence hradiště na Jezerském vrchu. Nacházelo se v oblasti, kde v pozdní době halštatské a časně době laténské docházelo k těžbě zlata ze sekundárních ložisek. Touto činností docházelo k hromadění bohatství v regionu, jak můžeme vidět na výbavě některých bohatých hrobů na pohřebišti Manětín-Hrádek, kde se vyskytují zlaté předměty lokálního původu. Tato skutečnost mohla mít na existenci lokalit v Podštělech nemalý vliv.

Neopomenutelnou roli jistě v životě obou lokalit v Podštělech hrála jejich přítomnost v blízkosti velkého mocenského centra Vladař. S tím mohla souviset další možnost smyslu

výšinné lokality na Jezerském vrchu, která je v práci rozebrána. Lokalita se nachází na místě, kudy mohla procházet trasa spojující Vladař s hustěji osídleným Podbořanskem. V práci jsou rozebrány doklady dálkových tras procházející západními Čechami, a to jednak v podobě importů a v podobě výšinných lokalit ležících na potencionálních komunikacích.

Zdá se, že Podštěly a Vladař ležely mezi dvěma dálkovými koridory. Na jih od těchto lokalit probíhala cesta podél Berounky, k níž zřejmě směřovala od Vladaře a Podštěl cesta podél toky Střely. Severním směrem pak mohla vést cesta od Vladaře přes Podštěly na Podbořansko a dále k toku Ohře, podél níž zřejmě vedla další dálková trasa. Nálezy, které by existenci procházející komunikace dokládaly, se však koncentrují až v oblasti dolního toku Ohře. S tímto problémem vyvstala otázka, je-li absence lokalit na horním a středním toku Střely dána stavem výzkumu či jinými faktory.

Závěrečná část práce pak nastiňuje možnosti dalšího výzkumu, které by přispěly k bližšímu poznání lokalit v Podštělech a jejich zázemí. Nakonec jsou zmíněny možnosti dalšího výzkumu právě v oblasti Poohří v souvislosti s dálkovými komunikacemi, neboť tuto do očí bijící absenci lokalit, a to nejen z doby železné, v této oblasti nelze nechat bez povšimnutí.

13. Seznam použité literatury

- Arneuth, J. 1850:* Die Antiken Gold- und Silbermonumente des k. k. Münz- und Antiken-Cabinettes in Wien. Wien.
- Bašta, J. – Bašťová, D. – Bouzek, J. 1989:* Die Nachahmung einer rotfigurigen Kylix aus Pilsen-Roudná, *Germania* 67, 463-476.
- Bašta, J. – Bašťová, D. 1989:* Nová staromohylová sídliště v západních Čechách, *Archeologické rozhledy* 41, 258-281.
- Bašta, J. – Bašťová, D. 1989a:* Die Nachahmung einer attisch rotfigurigen Kylix aus Pilsen-Roudná, *Germania* 67/2, 463-476.
- Bašta, J. – Bašťová, D. 1989b:* Neue Erkenntnisse über die Chamer Kultur in West-Böhmen. In: Richter, M.: Äneolithikum and die früheste Bronzezeit Landsmuseums für Vorgeschichte in Halle (C14 3000–2000 b.c.) in Mitteleuropa. Praha, 85-93.
- Bašta, J. – Bašťová, D. 1989c:* Osídlení západních Čech v časném a starším eneolitu, *Sborník Západočeského muzea v Plzni* 4, 95-107.
- Bašta, J. – Bašťová, D. 1990:* K otázce osídlení západních Čech v eneolitu a na počátku střední doby bronzové, *Zprávy České archeologické společnosti při ČSAV – Supplementum* 11, 7-16, 67-68.
- Bašta, J. – Bašťová, D. 1990a:* Slovanské osídlení v povodí horní Radbuzy, *Sborník Západočeského muzea v Plzni* 5, 5-58.
- Bašta, J. – Metlička, M. 1992:* Pozdně halštatské zásobní jáma z Nýřan, okr. Plzeň-sever, *Archeologické rozhledy* 44, 374-386.
- Bašťová, D. 1984a:* Vývoj pravěkého osídlení v povodí Střely, *Archeologické rozhledy* 36, 156-172.
- Bašťová, D. 1984b:* Šipín a Všeruby: nové hradištní nálezy z Plzeňska, *Archeologické rozhledy* 36, 498-511.
- Bašťová, D. 1985:* Obora, *Výzkumy v Čechách 1982–83*, 119.
- Bašťová, D. 1985a:* Chyšce, okr. Karlovy Vary, *Výzkumy v Čechách 1982–83*, 51.
- Bašťová, D. 1986:* Pravěké osídlení Úterského potoka, *Archeologické rozhledy* 38, 3-31.
- Bašťová, D. 1986a:* Excavations of the prehistoric (Hallstatt and La Tene) cemetery at Plzeň-Radčice, *Archaeology in Bohemia 1981–1985*, 115-118.
- Bašťová, D. 1987:* Dolní Hradiště, *Výzkumy v Čechách 1984–85*, 42.
- Bašťová, D. 1989a:* Dolní Hradiště, *Výzkumy v Čechách 1986–87*, 39.
- Bašťová, D. 1989b:* Plasy, *Výzkumy v Čechách 1986–87*, 132.
- Beneš, A. – Břicháček, P. 1980:* Volyňsko v pravěku. Volyň.
- Beneš, A. – Michálek, J. – Soudská, E. 1975:* Mariánský Týnec, obec. Kralovice, 102-103.
- Beneš, A. 1969a:* Pozdně halštatské žárové pohřebiště v Sovoluskách, okr. Karlovy Vary, *Památky archeologické* 60, 134–163.

- Beneš, A. 1969a:* Pozdně halštatské žárové pohřebiště v Sovoluskách, okr. Karlovy Vary, Památky archeologické 60, 134–163.
- Beneš, A. 1969b:* Addenda k pozdně halštatskému žárovému pohřebišti v Sovoluskách, okr. Karlovy Vary, Archeologické rozhledy 21, 678–679.
- Beneš, A. 1970:* Pravěk Manětínska. Manětín.
- Beneš, A. 1972:* Halštatské mohyly v Protivíně v jižních Čechách, Archeologické rozhledy 24, 286-292, 363-364.
- Beneš, A. 1974:* Výzkum Expozitury AÚ ČSAV v Plzni v Západočeském kraji v letech 1963–1972, Minulostí západočeského kraje X, 170–184.
- Beneš, A. 1985:* Dolní Hradiště, Výzkumy v Čechách 1982–83, 29.
- Blažiček, J. O. – Matějček, A. – Květ, J. (red.) 1949:* Cestami umění. Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Antionína Matějčka. Praha, 31-35.
- Boenke, N. – Pokorný, P. – Kyselý, R. 2006:* Zur Rekonstruktion des Siedlungsumfeldes auf dem Burgwall Vladař – Archäobotanische und zoologische Untersuchungen aus späthallstatt-/frühlatènezeitlichem Kontext. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen. 15. Treffen 15. bis 18. Juni 2005 in Altdorf bei Landshut. Rahden/Westf., 68-86.
- Bouzek, J. – Koutecký, D. 1975:* Ein attisches Gafässfragment aus Böhmen, Germania 53, 157-160.
- Bouzek, J. – Smrž, Z. 1994:* Drei Fragmente attischer Keramik aus Droužkovice in Nordwestböhmen, Germania 72, 581-586.
- Braun, P. 1982:* Hodoviz, Výzkumy v Čechách 1978–79, 29-30.
- Břeň, J. 1966:* Třísov keltské oppidum. Praha.
- Břeň, J. 1981:* Výzdoba šperku z Chlumu u Zvíkovce, Praehistorica 8, 179-182.
- Čechura, M. 2002:* Halštatské sídliště ve Stodě (okr. plzeň-jih), Sborník Západočeského Muzea v Plzni, Historie 16, 144-151.
- Čtrnáct, V. 1951:* Plzeňsko v mladší době hradištní, Život Plzeňska II, 88-90.
- Čtrnáct, V. 1964:* Plzeňsko v pravěku, Minulostí západočeského kraje III, 208-225.
- Čtverák, L. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003:* Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.
- Čtverák, V. 1986:* A fortified settlement of late hallstatt period at Poříčany (central Bohemia), Archeology in Bohemia 1981–85, 109-114.
- Čtverák, V. 1997:* Poříčany, okr. Nymburk. Struktura pravěkého až raně středověkého osídlení, Archeologie ve středních Čechách 1, 7-33.
- Čujanová-Jílková, E. – Soukupová, D. 1977:* Mohyla se středobronzovým a časně laténským hrobem ze Štichova, okr. Domažlice, Archeologické rozhledy 29, 241-252.
- Čujanová-Jílková, E. 1998:* Výšinné opevněné sídliště v Podražnici (okr. Domažlice) a jeho první obyvatelé z rozhraní starší a střední doby bronzové, Památky archeologické 89, 205–215.
- Demek, J. 1987:* Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha

- Doubová, M. 1976:* Archeologické výzkumy a nálezy na území Starého Plzně, okr. Plzeň.jih. Sborník Západočeského muzea v Plzni 1. Tisíc let Staré Plzně. Plzeň, 19-23.
- Doubová, M. 1977:* Sborník Muzea okresu Plzeň-sever 1, 12-15.
- Doubová, M. 1981:* Středohradištní nálezy v povodí dolní Střely, okr. Plzeň-sever, Praehistorica VIII, Varia archaeologica 2, 267-270.
- Drda, P. – Chytráček, M. 2005:* Frühkeltische Zentralorte in Böhmen. In: Biel, J. – Krause, D. /Hrsg./: Frühkeltische Fürstensitze. Älteste Städte und Herrschaftszentren nördlich der Alpen. Internationaler Workshop zur Keltischen Archäologie. 12. bis 13. September 2003 in Eberdingen-Hochdorf, 57-61.
- Drda, P. – Rybová, A. 1994:* Hradiště by Stradonice. Rebirth of a celtic oppidum. Praha.
- Drda, P. – Rybová, A. 1995:* Les Celtes de Bohême. Paris.
- Drda, P. – Rybová, A. 1998:* Keltové a Čechy. Praha.
- Drda, P. – Rybová, A. 2001:* Model vývoje velmožského dvorce 2.–1. st. před Kristem, Památky archeologické 92, 284-349.
- Drda, P. 1987:* Keltské oppidum Hrad u Nevězic, Archeologické rozhledy 39, 517-556.
- Dreslerová, D. – Sádlo, J. 2000:* Les jako součást pravěké kulturní krajiny, Archeologické rozhledy 52, 330-346.
- Dreslerová, D. 1995:* A late hallstatt settlement in Bohemia. Excavation at Jenštejn, 1984 with a contribution on the animal bones by Mark Beech. Praha.
- Dušek, M. – Dušek, S. 1995:* Smolenice – Molpír. Befestiger Fürstensitz der Hallstattzeit. Nitra.
- Eichhorn, O. 1937:* Ausgrabungen des Museums der Stadt Miel von 1933 bis 1936. Mies.
- Eisner, J. 1924:* Neolitické a mohylové památky v historickém museu v Plzni (dokončení), Sborník Městského historického muzea v Plzni VIII/1923, 1-27.
- Endert, D. von 1995:* Der Marienberg in Würzburg zur späten Hallstattzeit und sein archäologisch-historisches Umfeld. In: Luxusgeschirr Keltischer Fürsten. Griechische Keramik nördlich der Alpen. Sonderausstellung des Mainfränkischen Museums Würzburg. Würzburg, 52-62.
- Filip, J. 1956:* Keltové ve střední Evropě. Praha.
- Foedisch, J. A. 1867:* Kamenné valy na Vladaři, Památky archeologické 7, 599-600.
- Foedisch, J. A. 1872:* Die alten Wallbauten Böhmens, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 10, 192-193.
- Frána, J. 1997:* Původ figurky z Vladaře z hlediska použitého materiálu, Historický sborník Karlovarska 5, 22-31.
- Franc, F. X. 1890:* Stahlaue Ausgrabungen (Edit. Šaldová, V.). Praha 1988.
- Franc, F. X. 1906:* Přehled nalezišť v okolí řeky Úslavy, Mže, Radbuzy a potoka Klabavy. Rukopis v Městském archivu v Plzni.
- Franc, F. X. 1909:* Přehled nalezišť v okolí řeky Úhlavy, Mže, Radbuzy, Úhlavy a potoka Klabavky, rukopis, uloženo v městském archivu v Plzni.

- Fridrichová, M. – Koutecký, D. – Slabina, M. 1997: Die Gräberfelder der Bylaner Kultur in Praha II – Pohřebiště bylanské kultury v Praze II, Památky archeologické 88, 5-64.*
- Fridrichová, M. 1974: Halštatské sídliště v pražském území. Acta musei pragensis. Praha.*
- Fridrichová, M. 1987: Bylanská kultura ve středních Čechách (vývoj osídlení). Kandidátská práce. Praha.*
- Friedrich, F. C. 1946: Otázka spečených valů, Obzor prehistorický 13, 88-90.*
- Friedrich, F. C. 1957: K otázce tzv. spečených valů, Časopis národního muzea 126, 130-138.*
- Frisch, A. 1998: Der Schloßberg bei Kallmünz, eine befestigte Höhensiedlung der Bronze- bis Latènezeit., Beiträge zur Archäologie in der Oberpfalz 2, 285-310.*
- Fröhlich, J. – Michálek, J. 1978: Archeologické nemovité památky v okrese Písek, Zprávy ČSSA 20, 86-129.*
- Fröhlich, J. 1977: Lokalizace dvou časně laténských mohyl u Hradiště, Archeologické rozhledy 29, 643-645.*
- Fröhlich, J. 2001: Halštatský dům z Hradiště u Písku, Archeologické rozhledy 53, 119-129.*
- Gosden, Ch. 1987: The production and Exchange La Tène a wheel-turned pottery in Bohemia – Výroba a směna laténské keramiky točené na kruhu v Čechách, Archeologické rozhledy 39, 290-316.*
- Gosden, Ch. 1993: The coding of the Radovesice Hallstatt and La Tène period pottery. In: Waldhauser, J. et al.: Die hallstatt- und Latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen. Archeologický výzkum v severních Čechách 21. Praha, 86-114.*
- Gross, A. 1955: Staroslovanské osídlení Karlovarska, Historický sborník Karlovarska.*
- Hájek, L. – Martínek, J. – Plesl, E. 1983: Pravěk Karlovarska a Sokolovska a katalog archeologických sbírek v Karlových Varech a v Sokolově. Karlovy Vary.*
- Hanzl, Z. a kol. 2003: Kámen v rukodělné výrobě českého venkova. Praha.*
- Heimatbuch des Kreises Luditz. München, Arbeitsgemeinschaft Heimatbuch Kreis Luditz (Hrsg.) [1971], 450.*
- Hereit, P. [nedat.]: Pravěké a raně středověké archeologické nemovité památky v okrese Karlovy Vary.*
- Herodotos: Dějiny. Kniha III (Překlad J. Šonka). Praha 1972.*
- Hralová, J. 1993: Das Hügelgräberfeld in Újezd u Radnic. Fontes Archaeologici Pragenses 19. Praha.*
- Charvátová, K. 1987: Výzkumy v Čechách 1984–85, 9.*
- Chytráček et al. v tisku 2012: Wasserquellen in den befestigten Arealen der Vor- und Frühgeschichte in Böhmen. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen, Oberösterreich. 22. Treffen 20.–23. 6. 2012 in Attersee – Mondsee.*
- Chytráček, M. – Bernat, J. 2000: Pozdně halštatské a raně laténské sídliště v Praze Zbraslavi, Památky archeologické 91, 255-313.*

Chytráček, M. – Danielisová, A. – Pokorný, P. et al. 2012: Vzestupy a pády regionálního mocenského centra. Přehled současného stavu poznání pravěkého opevněného areálu na Vladaři v západních Čechách, Památky archeologické 103, 273-338.

Chytráček, M. – Danielisová, A. – Trefný, M. a kol. 2010: Zentralisierungsprozesse und Siedlungsdynamik im Böhmen (8.–4. Jh. v. Chr.). In: Krausse, D. – Beilharz, D. /Hrsg./ 2010: Fürstensitze und Zentralorte der frühen Kelten. Abschlusskolloquium des DFG-Schwerpunktprogramms 1171 in Blaubeuren, 9.–11. 10. 2006. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 101. Stuttgart, 155-173.

Chytráček, M. – Metlička, M. 2004: Die Höhensiedlungen der Hallstatt- und Latènezeit in Westböhmen. Mit Beiträgen von P. Pokorný und R. Kyselý. Památky archeologické – Supplementum 16. Praha.

Chytráček, M. – Šmejda, L. 2004: Untersuchungen zur Siedlungsstruktur der Hallstatt- und Latènezeit im Flussgebiet der oberen Střela (Westböhmen). Das befestigte Area lauf dem Vladař und seine Umgebung. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen. 13. Treffen 25. bis 27. Juni 2003 in Pfreimd, Rahden/Westf., 90-105.

Chytráček, M. – Šmejda, L. 2005: Opevněný areál na Vladaři a jeho zázemí. K poznání sídelních struktur soby bronzové a železné na horním toku Střely v západních Čechách, Archeologické rozhledy 57, 3–56.

Chytráček, M. – Šmejda, L. 2006: Zur Bedeutung des Vladař in der Siedlungsstruktur der Hallstatt- und La-Tène-Zeit Westböhmens. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen. 15. Treffen 15. bis 18. Juni 2005 in Altdorf bei Landshut. Rahden/Westf., 50-67.

Chytráček, M. 1990: Mohylové pohřebiště u Mírkovic, okr. Domažlice, Památky archeologické 81, 74-139.

Chytráček, M. 2000: Die Vorkommen metallener Rohstoffe und die Besiedlung Westböhmens in der Hallstatt- und Frühlatènezeit. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen. 9. Treffen 23. bis 26. Juni 1999 in Neukirchen b. Hl. Blut. Rahden/Westf., 80-101.

Chytráček, M. 2002: Südwestböhmen im überregionalen Verkehrsnetz der Hallstatt- und Frühlatènezeit. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen. 11. Treffen 20. bis 23. Juni 2001 in Oberzell. Rahden/Westf., 121-142.

Chytráček, M. 2006: Befestigungen der Hallstatt- und Frühlatènezeit in Westböhmen. In: Gediga, B. – Piotrowski, W. /Hrsg./: Architektur und Bauwesen in der Bronze- und den frühen Periode der Eisenzeit. Probleme der Rekonstruktion. Biskupin – Wrocław, 243-268.

- Chytráček, M. 2007: Časně laténské sídliště v Chržíně (okr. Kladno) s napodobeninou červenofigurové keramiky a s doklady kovolitectví a zpracování jantaru, Archeologické rozhledy 59, 461–516.*
- Chytráček, M. 2007a: Die Entwicklung der keltischen Gesellschaft und Fragen zur Kontinuität bzw. Diskontinuität in der hallstatt- und latènezeitlichen Besiedlung Westböhmens. In: Prammer, J. – Sander, R. – Tapper, C /Hrsg./: Siedlungsdynamik und Gesellschaft. Beiträge des internationalen Kolloquiums zur keltischen Besiedlungsgeschichte im bayerischen Donauraum, Österreich und der Tschechischen Republik. 2. bis 4. März 2006 im Gäubodenmuseum Straubing. Straubing, 283-312.*
- Jankovská, V. 1994: Pylové spektrum, synantropní vegetace a perspektivy využití pylových analýz v české archeologii. In: Beneš, J. – Brůna, V. /eds./: Archeologie a krajinná ekologie. Most, 147-159.*
- Jansová, L. 1961: Datování laténského pohřebiště v Kralovicích u Plzně, Památky archeologické 52, 268-284.*
- Jansová, L. 1986: Hrazany I. Das keltische Oppidum in Böhmen. Die Befestigung und die Anliegende Siedlungsbebauung. Praha.*
- Jílková, E. – Rybová, A. – Šaldová, V. 1959: Myylové pohřebiště na Hájků u Štáhlav, okr. Plzeň, Památky archeologické 50, 54-119.*
- Kabát, J. – Slepíčka, K. 1959: Archeologický terénní průzkum kraje Karlovy Vary 1956–1959.*
- Klsák, J. – Prekop, F. – Svoboda, L. a kol. 2011: 100 let terénní archeologie v Karlovarském kraji. Významné lokality a jejich osudy. – 100 Jahre der archäologischen Terrainarbeiten in der Karlsbader Region. Bedeutende Fundstellen und ihre Schicksale. Karlovy Vary.*
- Klsák, J. – Prekop, F. – Svoboda, L. a kol. 2011a: Katalog vybraných nálezů. 100 let terénní archeologie v Karlovarském kraji. – Katalog der ausgewählten Funde. 100 Jahre der archäologischen Terrainarbeiten in der Karlsbader Region. Karlovy Vary.*
- Klsák, J. 1992: Záhořice, okr. Karlovy Vary, Výzkumy v Čechách 1988–89, 169.*
- Koch, H. 1991: Die keltischen Siedlungen vom Frauenberg über Kloster Weltenburg, Stadt Kelheim, und von Harting; Exkurs 1: Ein Erdkeller der Frühlatènezeit aus Niedererlbach, Lkr. Landshut. Exkurs 2: Zur Datierung der ältesten Drehmühlen. Erlbach.*
- Koutecký, D. – Sedláček, Z. 1984: Pohřebiště bylanské kultury v Kolíně, Památky archeologické 75, 236-293.*
- Koutecký, D. 1985: Halštatské hradiště Hradec u Kadaně, okr. Chomutov, Památky archeologické 76, 71-77.*
- Koutecký, D. 1988: Halštatské osídlení v severozápadních Čechách. Nálezy z doby bronzové, halštatské a starolaténské na Kadaňsku II, Archeologické rozhledy 40, 254-295.*
- Koutecký, D. a kol. 1980: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1953–1972. Archeologické studijní materiály 13/1–2. Praha.*

- Krausse, D. – Beilharz, D. /Hrsg./ 2010: Fürstensitze und Zentralorte der frühen Kelten. Abschlusskolloquium des DFG-Schwerpunktprogramms 1171 in Blaubeuren, 9.–11. 10. 2006. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 101. Stuttgart.*
- Kruta, V. 1972: Železářská osada ze starší doby římské Kadaň – Jezerka, Archeologické rozhledy 24, 317-322.*
- Kuna, M. a kol. 2004: Nedestruktivní archeologie. Teorie, metody a cíle. Praha.*
- Kytlicová, O. 1981: Brdo, o. Manětín, okr. Plzeň-sever, Výzkumy v Čechách 1976–77, 14.*
- Macháček, F. 1926: Městské historické muzeum a městský archiv roku 1911–1925, Sborník Městského historického muzea v Plzni 9, 1-57.*
- Maličský, J. 1950: Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách, Památky archeologické 43, 1947–48, 21–43.*
- Mašek, N. 1960: Pět let výzkumu expozitury v Mostě. Archeologické rozhledy 12, 248, 257-273.*
- Meduna, J. 1970: Das keltische Oppidum Staré Hradisko in Mähren, Germania 48, 34-59.*
- Michálek, J. – Fröhlich, J. 1997: Goldgewinnung und Verarbeitung während der Hallstattzeit und frühen Latènezeit in Böhmen. In: Lehrberger, G. – Fridrich, J. – Gebhard, R. – Hrala, J. /Ed./: Das Prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren: Her*
- Michálek, J. – Lutovský, M. 2000: Hradec u Němčic. Sídlo halštatské a raně středověké nobility v česko-bavorském kontaktním prostoru. Strakonice – Praha.*
- Michálek, J. – Venclová, N. 1992: Ein mediterraner Glasfund aus der späthallstattzeitlichen Siedlung bei Strakonice in Südböhmen, Ostbarirische Grenzmarken. Passauer Jahrbuch für Geschichte, Kunst und Volkskunde 34, 9-24.*
- Michálek, J. 1977: Knížecí mohyly z časné doby laténské u Hradiště, okr. Písek, Archeologické rozhledy 29, 634-645.*
- Michálek, J. 1979: West- und Südböhmische Funde in Wien. Výzkumy v Čechách– Supplementum, 93.*
- Michálek, J. 1985: Objekt z časné doby laténské u Paračova, o. Strakonice, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 2, 7-18.*
- Michálek, J. 1992: Eine mediterrane Glasscherbe aus Südböhmen – ČSFR (Vorbericht), Germania 70, 123-126.*
- Michálek, J. 2003: Die Hügelgraberkultur der Hallstatt- und früh Latènezeit in Südböhmen. Bemerkung zur Entwicklungskontinuität. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen. 12. Treffen 19. bis 22. Juni 2002 in Cheb. Rahden/Westf., 148-176.*
- Morávek, P. et al. 1985: Zhodnocení prognóz zlata v Českém masivu. Závěrečná zpráva úkolu 018110590. Geoindustria, n. p. Praha. Nepublikovaná studie uložená v archivu Českého geologického ústavu, Praha.*
- Morávek, P. et al. 1992: Zlato v Českém masivu. Praha.*

- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1984:* Opevnění pozdně halštatského a časně laténského hradiště Závist, *Památky archeologické* 75, 331-444.
- Motyková, K. 1995:* Ein bemerkenswerter Bronzefund von der Wallanlage auf dem Berg Vladař bei Žlitice. In: Schmotz, K. – Zápotocká, M. /Hrsg./: *Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/ West- und Südböhmen*, 4. Treffen 15. bis 18. Juni 1994 in Mariánská Týnice. Espelkamp, 136-144.
- Motyková, K. 1997:* Pravěké hradiště na vrchu Vladaři u Žlucic, *Historický sborník Karlovarska* 5, 5-21.
- Müller-Karpe, H. 1959:* Funde von bayerischen Höhensiedlungen. Kallmünz/Opf.
- Mykiška, R. a kol. 1972:* Geobotanická mapa ČSSR, 1. české země. Praha.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001:* Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky. Praha.
- Neustupný, E. 1986:* Sídlní areály pravěkých zemědělců, *Památky archeologické* 77, 226-234.
- Petříček, V. ed. 1999:* Péče o chráněná území. 1. Nelesní společenstva. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny.
- Pič, J. L. 1904–05:* Z archeologického bádání r. 1904. Mohyla u Chlumu nad Berounkou, *Památky archeologické* 21, 333-335.
- Pič, J. L. 1909:* Starožitnosti země České III/I. Čechy za doby knížecí, Praha.
- Pleiner, R. 1953:* Využití chemických a spektrálních analys při studiu pravěké metalurgie, *Archeologické rozhledy* 5, 780-796.
- Pokorný, P. – Boenke, N. et al. 2006:* Insight into the environment of a pre-Roman Iron Age hillfort at Vladař, Czech Republic, using a multi-proxy approach. *Vegetation history and Archeobotany* 15, 419-433.
- Pokorný, P. – Kaplan, M. 2004:* Die paleoökologische Untersuchung des befestigten Areal auf dem Berg Vladař. Zielsetzung, methodische Voraussetzungen und erste Ergebnisse. In: Chytráček, M. – Michálek, J. – Schmotz, K. /Hrsg./: *Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostrbayern/West- und Südböhmen*. 13. Treffen 25. bis 28. Juni 2005 in Pfreimd, 106-125.
- Pokorný, P. – Sádlo, J. – Kaplan, M. et al. 2005:* Paleoenviromentální výzkum na Vladaři, *Archeologické rozhledy* 57, 57-99.
- Pokorný, P. – Sádlo, J. et al. 2005:* Paleoenviromentální výzkum na Vladaři, *Archeologické rozhledy* 57, 57-99.
- Pokorný, P. 2001:* Problémy krajinné archeologie v pylových analýzách přirozených uloženin: příspěvek k mezinárodní spolupráci – Problems of landscape archaeology in pollen analyses of natural deposits: a contibution to an interdisciplinary cooperation, *Archeologické rozhledy* 53, 191-210.
- Preidel, H. 1937:* Der Berg Rubín bei Podersam im Spiegel der Steiner-Sammlung. Ein Beitrag zur Vor- und Frühgeschichte des Saazer Landes. Brünn – Prag – Leipzig – Wien.
- Prošek, F. 1950:* Slovanské hradiště u Hostíma, okr. Beroun, *Obzor prehistorický* 14/1, 441-444.
- Quitt, E. 1971:* Klimatické oblasti Československa. *Studia Geographica* 16. Brno.

- Reisenhauer, H. 1991:* Der Schlossberg von Sulzbürg Gemeinde Mühlhausen/Opf. Ein Beitrag zur Aufarbeitung vorgeschichtlicher Höhensiedlungen. Ensding.
- Roubík, F. 1959:* Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha.
- Rovnerová, T. 2012:* Těžba zlata na Manětínsku, Acta Rerum Naturalium 12, 107-118.
- Rožmberský, P. 1987:* Výzkumy v Čechách 1984–85, 9.
- Salač, V. 1984:* Laténské sídliště u Břešťan, okr. Teplice, Archeologické rozhledy 36, 261-278.
- Salač, V. 1993:* Die Keramik der Stufen LTB1–D1. In: Waldhauser, J. et al.: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen, Archeologický výzkum v severních Čechách 21, 115-135.
- Salač, V. 2006:* O obchodu v pravěku a době laténské především, Archeologické rozhledy 58, 33-58.
- Sedláček, A. 1905:* Hrady, zámky a tvrze království Českého 13. Praha.
- Sedláček, Z. 1980:* Záchraný výzkum v Cerhenicích v r. 1973 (část II), Archeologické rozhledy 32, 146-147.
- Sheppard, A. 1957:* Ceramics for the Archaeologist. Washington.
- Sklenář, K. 1974:* Památky pravěku na území ČSSR. Praha.
- Sklenář, K. 1986:* Okresní muzeum v Rokycanech – katalog pravěké sbírky, Zprávy ČSSA 31, 1-33.
- Sklenář, K. 1989:* Pravěké nálezy na Rokycansku. Archeologický místopis okresu Rokycany v pravěku a rané době dějinné, Sborník Západočeského muzea v Plzni 4, 7-94.
- Sklenář, K. 1992:* Záhořice, Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870, 278.
- Sklenář, K. 1998:* Archeologický slovník 3. Keramika a sklo. Praha.
- Smolík, J. 1882–1884:* Prameny předhistorické archeologie naší vlasti, Památky archeologické 12, 198.
- Smrž, Z. 1996:* Časně laténský dvorec u Droužkovic (okr. Chomutov, SZ Čechy), Památky archeologické 87, 59-94.
- Soudská, E. 1968:* Hrob s maskovitou sponou z Manětína-Hrádku, Archeologické rozhledy 20, 451–469.
- Soudská, E. 1968a:* Výzkum pozdně halštatského pohřebiště v Manětíně-Hrádku v r. 1965, Archeologické rozhledy 20, 172-177.
- Soudská, E. 1968b:* Manětín, osada Hrádek, okr. Plzeň-sever, Bulletin záchraného oddělení 1967/5, 57-58.
- Soudská, E. 1972:* Pozdně halštatské a starolatiné pohřebiště v Manětíně-Hrádku, Archeologické rozhledy 24, 295-304.
- Soudská, E. 1976:* Hrob 196 z Manětína-Hrádku a další hroby s dvoukolovými vozy v Čechách, Archeologické rozhledy 28, 625–654.
- Soudská, E. 1978:* První Keltové na Kralovicku a Manětínsku, Sborník muzea okresu Plzeň-sever, 5-41.

- Soudská, E. 1978a:* Pohřebiště z počátku formace keltských civilizací z Manětína-Hrádku, *Rozvoj* 49, 4.
- Soudská, E. 1981:* Manětín-Hrádek, *Varia archaeologica* 2, 169-172.
- Soudská, E. 1981a:* The Hallstatt- and early La Tene-period cemetery at Manětín-Hrádek, *Nouvelles archeologiques dans la Republique soc. Tcheque*, 84-87.
- Soudská, E. 1981b:* Das Gräberfeld in Manětín-Hradek, *Hallstattkultur*, 137-148.
- Soudská, E. 1994:* Die Anfänge der keltischen Zivilisation in Böhmen. Das Gräberfeld Manětín-Hrádek mit einem Beitrag von Natalie Venclová, Glasperlen aus dem Gräberfeld Manětín-Hrádek. Praha.
- Soukupová, D. 1975:* Močidlec, o. Novosedly, okr. Karlovy Vary, *Výzkumy v Čechách 1975*, 54.
- Soukupová, D. 1981:* Plzeň - Roudná, *Výzkumy v Čechách 1976–77*, 102.
- Soukupová–Baštová, D. 1983:* Plasy, *Výzkumy v Čechách 1980–81*, 89.
- Soukupová–Baštová, D. 1983:* Podštěly, *Výzkumy v Čechách 1980–81*, 93.
- Streit, C. 1934:* Der Radischerberg bei Konstantinbad, *Sudeta X*, 36-42.
- Streit, C. 1937:* Das „Heerlager“, *Sudeta XIII*, 113-116.
- Svobodová, H. 1992:* Příspěvek k poznání dvou západočeských pozdně bronzových hradišť, *Sborník západočeského muzea v Plzni, Historie VIII*, 49-58.
- Šaldová, V. 1965:* Západní Čechy v pozdní době bronzové – Pohřebiště Nynice I, *Památky archeologické* 56, 1-96.
- Šaldová, V. 1968:* Halštatská mohylová kultura v západních Čechách – Pohřebiště Nynice I, *Památky archeologické* 59, 297-399.
- Šaldová, V. 1971:* Pozdně halštatské ploché hroby v západních Čechách a jejich vztah k současným mohylám. Pohřebiště Nynice a Žákava-Sváreč, *Památky archeologické* 62, 1-134.
- Šaldová, V. 1974:* Halštatské mohylové pohřebiště u „Čertova kamene“, k. ú. Kšice, okr. Tachov, *Archeologické rozhledy* 26, 120-151.
- Šaldová, V. 1977:* Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť z pozdní doby bronzové v západních Čechách, *Památky archeologické* 68, 117-163.
- Šaldová, V. 1981:* Pozdní doba bronzová v západních Čechách. Výšinná opevněná sídliště. Okrouhlé Hradiště. Praha.
- Šaldová, V. 1983:* Sídlištní formy z pozdní doby bronzové v západních Čechách, *Památky archeologické* 74, 316-349.
- Šaldová, V. 1984:* Časně laténské sídliště v Bolešínách, okr. Klatovy, *Památky archeologické* 75, 304-330.
- Šaldová, V. 1992:* Halštatský hrob se zoomorfní nádobou z Radčic, *Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie* 8, 83-96.
- Šaldová, V. 1994:* Archäologische Untersuchungen zum Übergang von der Bronze zur Eisenzeit in Böhmen. In: Schauer, P. /Hrsg./: Archäologische Untersuchungen zum Übergang von der Bronze zur

Eisenzeit zwischen Nordsee und Kaukasus. Regensburger Beiträge zur prähistorischen Archäologie 1, 293-305.

Šaldová, V. 1997: Sídliště bylanské kultury v Hradeníně, Archeologické rozhledy 49, 19-27.

Šaldová, V. 1998: Pozdně bronzové a pozdně halštatské nálezy z opevněného výšinného sídliště u Podražnice, okr. Domažlice, Památky archeologické 89, 216–226.

Šnajdr, L. 1891: Počátkové předhistorického místopisu země České a některé úvahy odsud vycházející. Pardubice.

Šnajdr, L. 1893: K otázce původu spečených valů, Český lid II, 489-493.

Tenčík, I. et al. 1982: Závěrečná zpráva úkolu prospekce JZ části Českého masivu (01782118). Geindustria n. p. Praha. Nepublikovaná studie uložena v archivu Českého geologického ústavu, Praha.

Träger, G. 1993: Denkmäler im Egerland. Kreis Luditz. Eichstätt.

Turek, R. 1948: Dnešní stav a potřeby výzkumu staročeských hradíšť, Zprávy památkové péče 8, 1-8.

Uenze, H. P. 1985: Die Besiedlung der Houbirg im Lichte der Neufunde. In: Koschik, H. /Hrsg./: Die Houbirg im Nürnberg Land. Archäologische Forschungen in Vergangenheit und Gegenwart. Nürnberg, 143-166.

Uenze, H. P. 1991: Frühlatènezeitliche Siedlungsfunde von Schwarzbach bei Nabburg, Lkr. Schwandorf/Opf. In: Spurensuche. Festschrift für Hans-Jörg Kellner zum 70. Geburtstag, Kallmünz/Opf., 55-74.

Venclová, N. 1994: Glasperlen aus dem Graberfeld Manětín-Hrádek. In: Soudská, E.: Die Anfänge der keltischen Zivilisation in Böhmen. Das Gräberfeld Manětín-Hrádek mit einem Beitrag von Natalie Venclová, 89-125.

Vlček, V. a kol. 1984: Zeměpisný lexikon ČSR. Vodní toky a nádrže. Praha.

Vojtěchovská, I. 1995: Keltská osada pod mohylníkem v Libčicích nad Vltavou – Chýnově z období pozdně halštatského až časně laténského. Libčice nad Vltavou.

Waldhauser, J. – Holodňák, P. 1984: Keltské sídliště u Bíliny, o. Teplice, Památky archeologické 75, 181-216.

Waldhauser, J. – Klsák, J. 1998: Západní Čechy a severovýchodní Bavorsko jako sousední regiony během doby laténské, Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie 14, 74-93.

Waldhauser, J. 1977: Keltské sídliště u Radovesic v severozápadních Čechách. Přehled výzkumů a stav hodnocení, Archeologické rozhledy 29, 144-177.

Waldhauser, J. 1991: Das keltische Gold in „Boiohaemum“, Schweizerische Zeitschrift für Archäologie und Kunstgeschichte 48, 12-37.

Waldhauser, J. 1997: In Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren: Herkunft-Technologie-Funde II. Památky archeologické – Supplementum 7, 221-224, 283-285.

Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.

Waldhauser, J. et al. 1993: Die hallstatt- und Latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen. Archeologický výzkum v severních Čechách 21. Praha.

Weinzierl, R. 1903: Der Goldfund von Negrantz an Eger Tätigkeits- Bericht der Museum Geschichte Teplitz in Verwaltungsjahre 1902. Teplitz, 25-27.

Weinzierl, R. 1907: Tätigkeitsbericht für das Jahr 1906. In: Bericht über die im Jahre 1906 in Oesterreich durchgeführten Arbeiten, Mitteilungen der Anthropologisches Geselleschafte in Wien 37, 42-45.

Wocel, J. E. 1868: Pravek země České. Praha.

13.1. Další použité zdroje

<http://www.geologickasluzba.cz/sgsportal/geoarchiv.aspx> [24. 1. 2014, 15:40]

<http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl> [24. 1. 2014, 20:15]

<http://oldmaps.geolab.cz> [17. 4. 2014, 21:30]

www.mapy.cz [17. 4. 2014, 22:05]

http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c5930-1 [17. 4. 2014, 22:10]

14. Seznam zkratek

ADC	Archeologická databáze Čech
ARÚ Plzeň	Expozitura ARÚ ČSAV Praha (do 1992)
ARÚ Praha	Archeologický ústav AVČR v Praze
AV ČR	Akademie věd České republiky
č. j.	Číslo jednací
ČSAV	Československá akademie věd (do 1992)
HLAS	Hlášení o archeologických výzkumech a nálezích
M Karlovy Vary	Muzeum Karlovy Vary
NPÚ Plzeň	Národní památkový ústav v Plzni (od 2003)
NPÚ ú.o.p. v Lokti	Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Lokti
NZ	Nálezová zpráva
PÚ Plzeň	Památkový ústav v Plzni (do 2002)
ZČM Plzeň	Západočeské muzeum v Plzni

15. Seznam příloh: Obrazová dokumentace

- I. Obr. 1. Pozice lokalit (Podštěly - Jezerský vrch; Podštěly - hliník cihelny) na mapě ČR (*kresba mapy ČR: redakce Archeologických rozhledů*).
Obr. 2. Vzájemná poloha sídliště (hliník cihelny) a hradiště (Jezerský vrch) a jejich vzdálenost od řeky Střely (mapa zapůjčena od Českého úřadu zeměměřičského, www.cuzk.cz).
- II. Obr. 3. Podštěly - Jezerský vrch (hradiště) a hliník cihelny (sídliště). 1 - mapa geomorfologických celků (*Demek 1987, 77*). 2 - mapa vodních toků a nádrží (*Vlček 1984, 37*).
- III. Obr. 4. Mapa geologického podloží Jezerského vrchu a předpokládaného místa sídliště (vygenerováno z mapových podkladů Státní geologické služby z projektu GeoHazardy, <http://www.geologickasluzba.cz/sgsportal/geoarchiv.aspx>).
- IV. Obr. 5. Podštěly - Jezerský vrch (hradiště) a hliník cihelny (sídliště) na mapě potencionální vegetace (*Neuhäuslová a kol. 2001*).
- V. Obr. 6. Průběh valového opevnění na Jezerském vrchu podle popisu D. Baštové (*Baštová 1984a, 164-165*) a předpokládané umístění sond při zjišťovací výzkumu v letech 1980–1981 (mapa zapůjčena od Českého úřadu zeměměřičského, www.cuzk.cz).
Obr. 7. Geodetické zaměření valů (M. Metlička), (*Chytráček – Metlička 2004, 235*).
- VI. Obr. 8. Jezerský vrch (reliéf povrchu vytvořen na základě leteckého laserového snímání krajiny, *autor: F. Prekop, NPÚ ú.o.p. v Lokti*). 2. Geodetické zaměření valového opevnění M. Metličnou (*kresba: Chytráček – Metlička 2004, 235*). 3. Zvýraznění nápadných linií na vrcholové plošině (*kresba: autorka*).
- VII. Obr. 9. Jezerský vrch a z něj severozápadním směrem vybíhající hřeben (reliéf povrchu vytvořen na základě leteckého laserového snímání krajiny, *autor: F. Prekop, NPÚ ú.o.p. v Lokti*).
- VIII. Obr. 10. Podštěly - hliník cihelny: 1 - A 856, 2 - A 849, 3 - A 853, 4 - A 852, 5 - A 859, 6 - A 851, 7 - A 867.
- IX. Obr. 11. Podštěly - hliník cihelny: 1 - A 854, 2 - A 850, 3 - A 855, 4 - A 858, 5 - A 861, 6 - A 865, 7 - A 857, 8 - A 862.
- X. Obr. 12. Podštěly - hliník cihelny: 1 - A 872, 2 - A 886, 3 - A 888, 4 - A 908, 5 - A 909, 6 - A 910.

- XI. Obr. 13. Podštěly - hliník cihelny: 1 - A 889, 2 - A 887, 3 - A 863, 4 - A 868, 5 - A 902, 6 - A 900, 7 - A 869, 8 - A 916, 9 - A 885, 10 - A 903, 11 - A 883, 12 - A 911, 13 - A 884, 14 - A 876.
- XII. Obr. 14. Podštěly - hliník cihelny: 1 - P 57004, 2 - P 57006, 3 - P 57003, 4 - A 915, 5 - A 913, 6 - P 57005, 7 - P 57008/8, 8 - P 57008/4, 9 - P 57008/6.
- XIII. Obr. 15. Podštěly - Jezerský vrch: 1 - P 31 211, 2 - P 31 203, 3 - P 31 208, 4 - P 31 209, 5 - P 31 210, 6 - P 31 205, 7 - P 31 204.
- XIV. Obr. 16. Podštěly - Jezerský vrch: 1 - P 31 212, 2 - P 31 207, 3 - P 31 206/1, 4 - P 31 206/2 (*kresba: Baštová 1984, 165*); Podštěly - hliník cihelny: 5 - A 874.
- XV. Obr. 17. Podštěly - hliník cihelny: 1 - A 880, 2 - A 864, 3 - A 901.
- XVI. Obr. 18. Podštěly - hliník cihelny; Jezerský vrch (označeno „jv“). Přehled tvarů keramických nádob.
- XVII. Obr. 19. Podštěly - hliník cihelny; Jezerský vrch. Přehled tvarů keramických nádob.
- XVIII. Obr. 20. Osídlení v oblasti horního toku Střely v době halštatské a časně laténské, historická rýžoviště a dnešní ložiska zlata na základě prospekce těžkých kovů (Tenčík et al. 1982). a - opevněné výšinné sídliště (HaD/LTA); b - hora se středověkým hradem a s nálezy HaD; c - rovinné sídliště (HaD/LTA); d - knížecí hrob s dvoukolým vozem (HaD/LTA); e - hroby (HaC, HaC/HaD); f - ploché hroby (HaD, HaD/LTA); g - zlaté rýžoviště; h - území těžby zlata podle regionální prospekce těžkých minerálů; zkoušky sedimentů v potocích pro prospekce těžkých minerálů; i - více jak 3 zlatá zrna větší než 0, 15 mm; j - 1 až 3 zlatá zrna větší než 0, 15 mm; k - zlatá zrna menší než 0, 15 mm; l - sekundární, nelokalizovatelná ložiska zlata. 1 Podštěly, 2 Záhořice (Vladař), 3 Nové Městečko, 4 Podštěly, 5 Novosedly, 6 Manětín-Hrádek, 7 zlaté rýžoviště mezi Manětínem-Hrádek, Lipí a Nečtinami (podle *Chytráček 2000, 84*).
- XIX. Obr. 21. Oblast Čech, Bavorska, Horního Rakouska a Salzburgu v době halštatské a časně laténské. A - rovinné sídliště ; B - neopevněné výšinné naleziště/sídliště (HaC/HaD - LTA); C - neopevněné výšinné naleziště (skromné nálezy); D - opevněné výšinné naleziště/sídliště (HaC/HaD, HaD); E - opevněné výšinné naleziště (skromné nálezy); F - opevněné výšinné naleziště/sídliště (HaD/LTA); G - opevněné výšinné naleziště (skromné nálezy); H - opevněné výšinné naleziště/sídliště (LTA); J - opevněné výšinné naleziště (skromné nálezy); K - opevněné centrum moci (HaD, LTA); L - odkrytý pravoúhlý příkop nebo palisáda (dvorce, rolnické dvorce nebo panské dvorce: HaC/HaD, LTA); M - neodkrytý pravoúhlý příkop nebo palisáda

(letecké snímkování, příp. mapování pomocí magnetometrickou metodou, povrchový průzkum); N - knížecí hrob s bronzovými nádobami (HaD/LTA, LTA). 1 - Záhořice u Žlutic (vrch Vladař), okr. Karlovy Vary; 2 - Minice u Kralup nad Vltavou, okr. Mělník; 3 - Lhota (Záviost), vrch Hradiště; 4 - Praha-Modřany; 5 - Hořín, okr. Mělník; 6 - Chržín, okr. Kladno; 7 - Hradiště, okr. Písek; 8 - Strakonice; 9 - Mírkovice, okr. Domažlice; 10 - Plzeň-Roudná; 11 - Clum, okr. Rokycany; 12 - Hořovičky, okr. Rakovník; 13 - Číňov, okr. Louny; 14 - Kadaň, okr. Chomutov; 15 - Droužkovice, okr. Chomutov; 16 - Poříčany, okr. Kolín; 17 - Hradec u Nemětic, okr. Strakonice; 18 - Svržno, okr. Domažlice; 19 - Würzburg, Marienberg; 20 - Ehrenbürg u Forchheimu; 21 - Samsbacherský les u Loinsnitz; 22 - Ipf u Bopfingenu (Východní Württembergsko); 23 - Sunzing; 24 - Braunau; 25 - Laufen (říční nález); 26 - Salzburg-Maxglan; 27 - Salzburg, vrch Hellbrun; 28 - Dürrenberg; 29 - Kyberg u Oberhachingu. Podle soupisu nalezišť a předpokládaných výšinných poloh v Bavorsku a v západní části Rakouska podle J. Biela (doplněno) a podle mapy rozšíření panských dvorců ("herrenhöfe") podle K. Leidorfa 196 (doplněno). Za pomoc při lokalizaci nalezišť na mapě v měřítku 1:500 000 a 1:300 000 patří díky pánům Dr. H. P. Uenzovi a Dr. K. Schmotzovi (podle *Chytráček 2007a*).

- XX. Obr. 22. Širší region kolem Vladaře s dosud objevenými archeologickými lokalitami: typ lokalit (A), datování (B) (sestavila A. Danielisová; *Chytráček – Danielisová – Pokorný et al. 2012*, 322, obr. 30).
- XXI. Obr. 23. Archeologické lokality v povodí Střely (*sestavila autorka*).
- XXII. Obr. 24. 1 – I. vojenské (josefské) mapování, Čechy, mapový list č. 103 (*zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz>*); 2 – letecký snímek Jezerského vrchu (*zdroj: www.mapy.cz*); 3 – II. vojenské (Františkovo) mapování, Čechy, mapový list W_8_V (*zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz>*); 4 – Císařský povinný otisk map stabilního katastru – Podštěly (Badstübl/Podstiela), (*zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c5930-1*).